

keramiske noter 38/2013

19. årgang

Udstillinger hvor og hvornår ved Gunnar Jakobsen

Udstillingsoversigten er udarbejdet på grundlag af afsøgninger på Internettet. Oversigten er ikke udtømmende og publiceres med forbehold for eventuelle aflysninger/ændringer. Inden et eventuelt besøg bør man derfor undersøge, om udstillingen nu er blevet til noget samt udstillingens åbningstider.

Der henvises tillige til tillægget til *keramiske noter* 29/2009, der indeholder en oversigt over museer og gallerier fortrinsvis i Europa. Oversigten er ikke udtømmende, men vil være en god hjælp, hvis man skal rundt i Europa og gerne vil se keramik på sin vej.

En afsøgning af Internettet kan stærkt anbefales, inden man begiver sig af sted. Websites med gode museums- og udstillingsoversigter:

<http://icom.museum/vlmp/world.html> [Museer]
www.konstkalendern.se [Sverige]
www.studiopottery.co.uk [Storbritannien]
www.keramik-atlas.de [Tyskland]
www.ceramique.com [Frankrig]

Nogle af de bedre tidsskrifter indeholder også gode omfattende udstillingsoversigter som bl.a.:

Ceramic Review - www.ceramicreview.com
Neue Keramik/New Ceramics - www.neue-keramik.de

Danmark

København

Ann Linnemann studie galleri, Kronprinsessegade 51, 1306 København K. Tlf 33 93 35 03. Website: <http://annlinnemann.blogspot.com/>.

Copenhagen Ceramics, Smallegade 46, baghuset 2. sal tv, 2000 Frederiksberg. Galleriet holder som hovedregel Artist Talk kl. 14.00 lørdagen efter åbningen af en udstilling. Website: www.copenhagenceramics.com.

David's Samling, Kronprinsessegade 30, 1306 København K. Website: www.davidmus.dk. Omvisninger på museet varer ca. en time. Der kan højst være 15 personer med på hver omvisning. Man kan ikke reservere billetter til omvisningerne, men på dagen for omvisningen udleveres gratis billetter i museets butik.

Officinet, Bredgade 66, 1260 København K. Website: www.danskekunsthåndværkere.dk.

→01.09.13 *Naturlighed · Billedhuggeren Mogens Bøggild*. Katalog. Thorvaldsens Museum, Bertel Thorvaldsens Plads 2, 1213 København K. Website: www.thorvaldsensmuseum.dk.

29.08.13-21.09.13 *Pernille Pontoppidan Pedersen and Christina Schou Christensen*. Software & Forherliget utak. copenhagen ceramics. What comes out of the kiln... What will happen if we may work only with the raw material, nepheline syenite? What if the kiln may be fired only to 1123° C? Or if the only glaze permitted is (made of) leftovers from potters and ceramists across the country?

Which direction would our work or our experiments take with such limitations? By setting up this sort of parameters we wish to challenge both the artistic expression and process.

The materials and the exploration of these is the common pivotal point for the works of *Christina Schou Christensen* and *Pernille Pontoppidan Pedersen*. For their upcoming exhibition, the starting point will be mutually deciding on one or more limitations of materials and processes.

30.08.13-28.09.13 *Human desires*. Louise Hindsgavl. Galleri Christoffer Egelund, Bredgade 75, 1260 København. Website: www.christofferegelund.dk.

Bevingede menneskefrøer og venner indtager projektrummet hos Galleri Christoffer Egelund. Serien *Human Desires* består af svævende mareridtstableauer i porcelæn, der alle tager udgangspunkt i menneskets lyst og begær - og her er der tale om den forbudte af slagsen. Det dyriske har fået overtaget, hvilket synliggøres af porcelænsfigurerens sammensatte karakter: halvt menneske, halvt dyr. I et af seriens værker udfører en aktør udstyret med en kos hoved en skamlæbereduktion på sig selv, storsmilende og ganske upåvirket af ubehagelighederne (*Human Desires* #7). Kunstneren fremhæver ab-

surditeten af et sådant frivilligt kosmetisk indgreb, især med tanke på dets dystre tvilling: ufrivillig omskæring af kvinder (Female Genital Mutilation), særligt udbredt i visse dele af Mellemøsten og Afrika. Et andet sted i rummet konfronteres vi med resterne af et itusprængt legehuse efter et bombeangreb, hvor hævngherrighed ikke har taget hensyn til uskyld.

Som altid i Louise Hindsgavls narrative universer lokkes vi ind af det smukke, umiddelbart uskyldsrene, porcelæn og får et tankevækkende chok, når hyrdepigerne har fået dyrelemmer og foretager kosmetiske indgreb på deres kønsorganer.

31.08.13-22.09.13 *Kynos - en magisk, realistisk, kynologisk, keramisk fortælling*. Marianne Steenholdt Bork. Katalog. Officinet.

05.09.13-28.09.13 *Arkitektoner*. Mikael Jackson. Ann Linnemann - Studie Galleri. Mikael Jackson er optaget af geometri og abstraktion med tanke på repetition, enkle 3D elementer sat sammen i idérige konstruktioner. Han eksperimenterer med skulpturel keramik, sammenhænge mellem form, materiale og idé, - og ser på geometrien fra flere vinkler, islamiske mønstre, ornamentale variationer, arkitektur, byggeklodser, heliotropiske former.

Mikael Jackson udforsker abstrakte begreber som skrøbelighed over for styrke, orden i forhold til kaos, visuelt stramt til løst udtryk, industrielt til håndgjort. Han vil her fortolke variationer over disse begreber i arkitektoniske keramiske kompositioner

13.09.13-05.10.13 *Morten Ingemann og Rutth Lorentzen*. Maleri og keramik. Galleri Oxholm, Ravnsborggade 5, 6 og 8, 2200 København N. Website: www.gallerioxholm.dk.

26.09.13-19.10.13 *SuperFormLab*. Ceramic expressions in a new technological and artistic context. copenhagen ceramics. It is now possible to shape the most complex mathematical, virtual 3D objects through the use of advanced software-programs. And more than that - you can now get these objects out of the computer and be able to hold and experience them with your hands. Even made in ceramics. At SuperFormLab we are very engaged in exploring the scope of these new opportunities.

The exhibition will, amongst other things, show examples of this special focus area at SuperFormLab - the interrelation between digital technology and the ceramic material. By showing both how the digital form is created as well as its transformation into the physical material, we demonstrate what exactly these techniques can offer in working artistically with ceramics.

Examples will be shown of ceramic objects produced directly through various 3D print techniques at SuperFormLab, as well as objects made by combining 3D milling technology with subsequent classic ceramic casting techniques. In particular, this method enables ornamental elaboration of the object by creative use of the drilling tool of the transferring technique itself.

03.10.13-26.10.13 *Yderlighed*. Hans Munck Andersen og Lea Mi Engholm. Ann Linnemann - Studie Galleri. Hans Munck Andersen har en organisk, kubistisk tilgang i sine nyeste værker 'ReDesign', hvor linjer og flader genskabes fra ældre maleteknikker til nutidens digital raster, anvendt på 'genbrugte' fragmenter af arketyperiske skålformer. Han skaber fornyelse ved hjælp af sine 'tilbageblik'.

Lea-Mi Engholms tilgang til keramikken er præget af en nysgerrighed for detalje, et indblik i naturgivne muligheder ved blanding, formning og sammensmeltning af enkle materialer, lertøj og porcelæn.

09.10.13 kl 19.30 *Kinesisk porcelæns indflydelse på kunst og kultur i Mellemøsten og Europa*. Omvisning ved Mette Bruun. Davids Samling.

20.10.13 kl 14 og 15 *Europæisk keramik, sølv og porcelæn i Davids Samling*. Omvisning ved Anette Lindbøg Karlsen. Davids Samling.

24.10.13-16.11.13 *Yasser Ballemans*. copenhagen ceramics. In the three months before the exhibition Yasser Ballemans has a residency at the Danish Art Workshops. During this work period he wants to investigate his personal aesthetic relation to- and ideas for a massive event like carnival. This will result in series of ceramic pieces of various techniques that play with the borders between 'the object' and 'the artwork', the 'model' and the 'real object' and 'art' and 'carnival'.

The tradition of the 'Fastelavnsris' is a playful example of how change in authority takes place on a very small level. People come up with all kind of decorative shapes to make the Fastelavnsris. For Ballemans it is interesting to investigate this tradition of the Fastelavnsris and use it as an inspiration for this project.

26.10.13-17.11.13 *Exit 13*. Århus Kunsthøgskolen. Nyuddannede keramikere. Officinet.

31.10.13-23.11.13 *Landemærker*. Mette-Marie Ørsted og Rene Olsen. Ann Linnemann - Studie Galleri. Titlen refererer til udstillernes fælles lyst til at visualisere kulturoplevelser, bysamfund, livsformer og kendetegn.

Mette-Marie Ørsted arbejder med geometri, korthuse, kulturbøger i keramiske værker klippet med en saks, tydeligt vokset fra 2D flade til rummelig 3D form. Rene Olsen har tidligere arbejdet ud fra landkort og vil nu se nærmere på byen som et tværkulturelt samlingssted, hvor hans modellerede lerfigurer vil indgå i forskellige scenarier om tværkulturel udfordring, dyret i mennesket, mennesket i dyret.

03.11.13 kl 14 og 15 *Porcelæn og keramik på tværs af samlingerne*. Omvisning ved Vibeke K. Hansen. Davids Samling.

21.11.13-14.12.13 *Claydies and Ole Jensen*. copenhagen ceramics. Claydies (Tine Broksø and Karen

Kjældgaard-Larsen) and Ole Jensen will each on their own and in collaboration make all-new ceramic objects that, in short, are: For Use.

Øvrige Danmark

Allerød

05.10.13-20.10.13 *Efterårsudstillingen*. danske kunsthåndværkere · Sjællandsgruppen. Allerød Kunstforening, Kirkehavegaard, Allerød. Website: www.alleroedkunst.dk. Udstilling med bl.a. Lillian Binderup Jensen, Vibeke Jøpmond Buciek, Hans og Birgitte Börjeson, Lis Biggas, Inger Heebøll, Karen Birgitte Camilla Hendil, Niels Huang, Charlotte Nielsen, Anne Rolsted, Karin Sauer, Tine Secher, Gitte Svarre Jensen og Gerda Østergaard samt clibclab (Claire Maria Lehmann og Iben Harboe).

Birkerød

Birkerød Kunstforening, Birkerød Gl. Præstegård, Stationsvej 32, 3460 Birkerød. Website: www.birkerod-kunstforening.dk

→08.09.13 *Niels Larsen · skulpturer og billeder*. Birkerød Kunstforening. Niels Larsen bliver 70 år og viser i Birkerød Gl. Præstegård skulpturer og billeder, både ny og mindre nye. Om sig selv siger Niels Larsen: ”Jeg er billedhugger og maler, mest billedhugger”. Niels Larsen debuterede på Charlottenborgs Forårsudstilling i 1978.

23.11.13-22.12.13 *Sten Lykke Madsen og Lars Bo D. Elbæk Hansen*. En gammel ven af huset - og en ny. Birkerød Kunstforening.

31.05.14-29.06.14 *Anja Bache og Ane-Katrine von Bülow*. Birkerød Kunstforening.

Dronninglund

→29.09.13 *Kirsten Holm og Stanislaw Zoladz*. Keramik og akvarel. Katalog. Dronninglund Kunstcenter, Thorup Hedevej 1, 9330 Dronninglund. Website: www.dronninglund-kunstcenter.dk.

To kunstnere med hver et særligt øje for det skønne i vores verden. Begge ser helheden og detaljen i den natur, der er deres nære verden. Og begge har en bjergtagende evne til at formidle dette til os beskuerne. Stanislaw Zoladz viser dette i naturalistiske akvareller og Kirsten Holm i keramiske værker, der fanger det organiske, rytmiske, farverne, former og bevægelser i naturen.

Farum

23.11.13-04.01.14 39 *Nordsjællandske Keramikere fylder 2 Gallerier*. Farum Kulturhus, Stavnsholtvej 3, Farum.

Frederikssund

28.09.13-20.10.10 *Nes Lerpa*. Maleri og keramik. Langes Magasin, Østergade 3, Frederikssund. Website: www.frederikssund-kunstforening.dk.

Faaborg

→08.09.13 *Ny keramik i dialog med J.F. Willumsen*. Katalog. Faaborg Museum, Grønnegade 75, 5600 Faaborg. Website: www.faaborgmuseum.dk. Billedkunstnerne Jens Bohr, Annette Brix, Tine Hecht-Pedersen, Knud Odde og Toni Larsen, hvis nye keramiske værker vises på udstillingen, anerkender J. F. Willumsens radikale fornyelse af keramikken i 1890'erne. På unik vis har de fem kunstnere skabt værker, der viser deres personlige udforskning af keramikens udtryksmuligheder og deres refleksion over J. F. Willumsen som kunstner.

De fem billedkunstners værker vises i samspil med udvalgte dele af samlingen på J. F. Willumsens Museum, men også i samspil med bl.a. ”Familievasen”, som anses for at være et hovedværk i dansk kunsthistorie. Derudover vises på udstillingen et udvalg af porcelænsvaser skabt under J. F. Willumsens kunstneriske ledelse på Bing & Grøndahl, og som blev vist på Verdensudstillingen i Paris i år 1900.

I 1890'erne var J. F. Willumsen med til at forny den keramiske brugskunst og ikke mindst skulpturen igennem sin radikale tilgang til vassen som form, og til glasuren som materiale. Han arbejdede i en 10-årig periode i egne selvbyggede keramiske værksteder, samt på Bing & Grøndahl som kunstnerisk leder i perioden 1897-1900.

Grenaa

25.10.12-08.12.13 *Gerd Baarstrøm*. Kulturhuset Pavillonen, Kærvej 11, Grenaa. Gerd Baarstrøms keramik udtrykker optimisme og livsglæde. Hendes livssyn: ”Ikke noget med at hænge med næbbet” sætter sit konkrete præg på de rakubrændte keramiske skulpturer og relieffer, hvor næbbet er løftet i trodsig kækhed på sprælske fugleformer.

Hasle

Grønbechs Gård, Grønbechs Gård 2-6, 3790 Hasle. Website: www.groenbechsgaard.dk.

→20.10.13 *Havet*. Arts & Crafts Association Bornholm. Grønbechs Gård.

→20.10.13 *Produktudvikling og Samarbejde*. Det Kongelige danske Kunstakademis Designskole Bornholm. Grønbechs Gård.

Hjørring

21.09.13-17.11.13 *Functional ceramics*. Vendsyssel Kunstmuseum, P. Nørkjærs Plads 15, 9800 Hjørring. Website: www.vkm.dk. Udstillingen er arrangeret af keramikeren Gregory Hamilton Miller i samarbejde med Vendsyssel Kunstmuseum. Udstillingen vises som en del af aktiviteterne omkring konferencen ScanCeram, som foregår 19.-22. september 2013 på University College Nordjylland.

Kolding

20.09.13-19.10.13. *Anne Fløche*. Galleri Pagter, Adelgade 3, 6000 Kolding. Website: www.galleripagter.dk. Tlf 75 54 09 30.

Løgumkloster

→31.10.13 *Indblik i en keramikers verden*. Sten Børsting. Museet Holmen, Østergade 13, 6240 Løgumkloster. Website: <http://museetholmen.dk>.

Middelfart

01.04.13-foråret 2015 *Lukket*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Kongebrovej 42, 5500 Middelfart. Tlf 64 41 47 98. Website: www.grimmerhus.dk. Museet vil på grund af sin udvidelse være lukket frem til foråret 2015.

30.08.13-21.09.13 *Peter Tybjerg og Merethe Bloch*. Galleri 5, Smedegade 7, 5500 Middelfart.

Randers

04.10.13-27.10.13 *Keramikkens mangfoldighed*. Randers Kunstforening, Det tidligere trykkeri, Baghuset ved Randers Amtsavis, Nørregade 7, 8900 Randers. Website: <http://www.randers-kunstforening.dk>. Udstilling med Per Ahlmann, Louise Birch, Michael Geertsen, Turi Heisselberg Pedersen, Gitte Jungersen, Esben Klemann og Ole Vesterlund.

Rønne

→29.12.13 *Søholms højdepunkter*. Hjorths Fabrik · Bornholms Keramikmuseum, Krystalgade 5, 3700 Rønne. Website: www.bornholmsmuseer.dk/hjorths. Gennem 160 år - fra 1835 til 1995 producerede fabrikken i Rønne alt fra praktiske fade, krukker til køkken og opbevaring over unika til hele stel. Fabrikken fremstillede også en række souvenirs, sparebøsser af kendte politikere og bestillingsarbejder til fagforeninger m.fl. I denne særudstilling om Søholm fokuseres på to sider af Søholms produktion: *Skønvirke* og *Modernisme*.

Skønvirketiden er repræsenteret ved maler og keramikker Hans Ancher Wolffsens (1870-1924) store produktion af glaseret lertøj. Han formede bl.a. krukker, vaser og fade med dyremotiver, havfruer, blomster og blade. Alt sammen i meget farverige og glansfulde glasurer. Hans Ancher Wolffsens mange relieffer ses i Rønne bl.a. på Evangelisk-Luthersk Kirke i Bredgade.

Modernismen vises gennem en række kunstnere, de kendteste er Nanna Ditzel og Henning Seidelin.

Modernismens keramikproduktion skulle dække et behov for brugsting og gaveartikler, som opstod med velstandsstigningen, der skete i 1950'erne og 60'erne, og som gav sig udslag i det omfattende modernistiske parcelhusbyggeri. I tilknytning til denne del af udstillingen vises der møbler fra perioden. Disse er ikke tegnet af berømte arkitekter, men inspireret af tidens formsprog altså berømte danske arkitekter, som Børge Mogensen.

Tæt forbindelse mellem Søholm og Hjorths Fabrik

Fabrikken Søholm startede sin virksomhed i 1835. Grundlægger var Hermann Sonne Wolffsen. Han var blevet udlært på fajancefabrikken "Søholm", der lå ved Klampenborg på Sjælland.

Han tog tilbage til Bornholm og etablerede fabrikken i sin fars ejendom i Grønnegade i Rønne. Herman Sonne Wolffsen og hans kone Kirstine Margrethe Rønne fik i alt fem børn, hvoraf de tre yngste døde meget tidligt. Tilbage var kun en søn og en datter. Sønnen var keramikeren Christian Leegaard Wolffsen (1838-1902), der overtog fabrikken. Han havde først stået i lære hos Bing & Grøndahl i København, inden han gik ind i sin fars fajancefabrik.

Hermans datter var Agnethe Marie Wolffsen - og hun er mindst lige så interessant, for hun blev gift med terracotta-fabrikant Lauritz Adolph Hjorth (1834-1913), som grundlagde Hjorth's fabrik - som netop Søholm-udstillingen nu afholdes i. Agnethe havde en stor andel i, at Hjorth's fabrik fik succes, for det var hende, der havde fået det hele ind med fadermælken, der kunne alle de ting i fabrikkens opbygning, som Lauritz ikke selv kunne. Det betød at Hjorth- og Søholm-fabrikkerne var tæt forbundne og gode samarbejdspartnere i ganske mange år efter.

Produktionen var i starten fajance lavet af bornholmsk ler. Næste generation fabrikerede det såkaldte "blymajolika" dvs. lertøj med forskelligfarvede glasurer. Den ene af Christian Leegaard Wolffsens sønner, Hans Ancher Wolffsen, var en meget flittig og begavet formgiver, stærkt inspireret af tidens stil "Skønvirke". Her var inspirationen naturens former og farver.

Økonomien havde det svært i de år, og i 1908 blev fabrikken overdraget til lervarefabrikant Carl Møller, der drev den frem til 1928. Derefter lå den stille til den blev købt og drevet videre af Keramisk Forbund og grossistfirmaet Holst og Knudsen. Fra 1939 blev Keramisk Forbund enejer.

I 1940'erne var produktionen hovedsagelig varer i bornholmsk ler med klar blyglasur. Det var brugsting til køkkenet, sætskåle, gratinfade og syltekrukker, som blev afsat til de danske brugsforeninger.

Fra 1951 gik man over til at benytte engelsk ler, der var hvidt og kunne brændes højere og resulterede dermed i en bedre kvalitet. Produktionen blev mere alsidig, og man producerede både stelvarer og pynte/gave-serier, noget man fortsatte med helt frem til virksomhedens lukning.

I 1956 indførte driftslederen Arne Ranslet stentøjet på Søholm, og dette materiale benyttedes også til de to varegrupper, som man havde koncentreret sig om. Man knyttede forskellige designere til fabrikken og havde også fastansatte kunstnere som keramikere Einar Johansen og Noomi Backhausen. I 1989 blev Søholms nye fabrik indviet, og trods en mere rationel arbejdsgang kunne virksomheden ikke drives rentabelt og måtte derfor lukke i 1996.

Skønvirke. Midt i 1800-tallet dannedes Arts and Crafts bevægelsen i England som protest imod industrialismen og massefremstilling af dårlige industriprodukter. Bevægelsen bredte

sig langsomt til det kontinentale Europa og Nordamerika og fandt blandt andet sit udtryk i den tyske Jugendstil og den franske Art Nouveau. I Danmark kommer stilen til at hedde Skønvirke og blandes ofte med Nationalromantikken. Kendetegnende for Skønvirke bliver en tilbagevenden til kvalitet både håndværksmæssigt og kunstnerisk.

Formsproget er internationalt, ofte japansk inspireret og kommer især til udtryk i en fornyelse af ornamentik og teknik. Kunsthåndværkerne lader sig inspirere af naturen. Jordens og havets flora og fauna vinder indpas i produktionen. Nu kan blomster, insekter og endog svampe pynte en genstand.

Opblomstringen af kunsthåndværket kunne mærkes især i produktionen af keramik og møbler. Både enkelte kunstnere og førende danske keramikfabrikker var inspirerede af stilen. Store navne er Anton von Rosen og J.F. Willumsen.

For at understrege stilen er der eksempler på møbler fra tiden. Stolene er betrukket med håndbroderede sæder med mønster designet af Thorvald Bindsøll, en anden af stilens mest markante udøvere.

På Søholm var Hans Ancher Wolffsen skaberen af modellerne i skønvirkestil. Wolffsen endte sine dage som kunstnerisk leder på først Bing & Grøndal og siden Den kongelige Porcelænsfabrik. Hans Ancher Wolffsen var 3. generation af Søholm ejere. Uddannet som fajancekeramik og kunstmaler var han en alsidig kunstner. På Bornholm findes der bl.a. oliemalerier, keramik og relieffer, men også afstøbninger af runesten og kalkmalerier fra hans hånd. I dag findes hans arbejder i Rønnes gadebillede på f.eks. Helligåndskirken og Teknisk Skole i Sct. Mortensgade og det Evangelisk Luthersk Missionshus i Tværstræde.

På de to andre store bornholmske keramikfabrikker, Hjorths og Michael Andersen, lader man sig også inspirere af Skønvirkestilen. Hos Hjorths Fabrik er det Hans Hjorth der eksperimenterer og formgiver i stilen. Hos Michael Andersen er det grundlæggeren selv og hans velbegavede søn Daniel Andersen. Eksemplarer skabt af disse tre kan ses i andre af museets udstillingsrum.

Modernisme. Modernismen opstår som følge af funktionalismen, en stilretning som har sin begyndelse i Bauhausbevægelsen i Tyskland i 1920'erne. Efter Første Verdenskrig - og dens rædsler - vil man starte på en frisk. I en periode præget af massearbejdsløshed, bolignød og økonomisk nedgang håber man, at de sociale forhold for befolkningen kan forbedres.

Funktionalisme er både en stil og livsholdning med fokus på at frigøre sig fra gamle værdier. Maskinerne skal lave det tunge arbejde, og levevilkårene for rige og fattige skal udlignes. Arkitekturen skal skabe mere moderne og funktionelle boliger, byggeriet skal rationaliseres. Kunsten skal ikke være for de få. Alle skal have råd til at deltage. I Danmark er det især arkitekter som Edvard Heiberg, Poul Henningsen, Arne Jacobsen og Steen Eiler Rasmussen der er toneangivende.

I 1950'erne begynder et byggeboom, der holder sig helt op til 1980'erne. Statslige lånekasser til finansiering af de såkaldte "statslånhuse" oprettes. Det er enfamiliehuse som

skal opfylde forskellige krav til isolering og sanitære installationer. Statslånhusene sætter gang i udviklingen af mere individuelt byggeri. I løbet af 1960'erne og 70'erne opføres der næsten et halv million type- eller parcelhuse.

Kunsthåndværk og design bliver selvfølgelig også påvirket af disse strømninger. De store keramikfabrikker som Den kongelige Porcelænsfabrik, Bing & Grøndahl, Hjorths Fabrik, Kähler Keramik, Søholm og andre kunstindustrielle virksomheder engagerer unge kunsthåndværkere til at forny deres produktion. Slagordene var "Form følger funktion" og "Vackrare vardagsvare". Også Søholm satser på hverdagsvarer, men har også en væsentlig produktion af gaveartikler, dog altid med et ønske om kvalitet. Gennem årene samarbejder mange kunstnere med virksomheden. Blandt andet Nanna Ditzel, Henning Seidelin og Josef Simon.

Modernismen ses også i produktionen på de andre keramikfabrikker i Rønne. Der findes eksempler fra denne periode i Hjorths Fabriks magasinudstillinger i kælderen.

Skagen

07.09.13-20.10.13 *Exit 3*. Kunstakademiets Designskole Bornholm. Skagen Odde Naturcenter, Bøjlevejen 66, 9900 Skagen. Website: www.skagen-natur.dk.

Vejen

Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen. Website: www.vejenkunstmuseum.dk.

→17.11.13 *Susette Holten født Skovgaard - Den glemte søster*. Bogudgivelse. Vejen Kunstmuseum.

Susette Cathrine Holten, født Skovgaard (1863-1937) var den yngste af guldaldermaleren P.C. Skovgaards tre børn og den eneste datter. Hendes brødre, Joakim og Niels Skovgaard, var blandt deres generations mest anerkendte kunstnere, og familien blev i 1937 ansvarsområde for et helt kunstmuseum: Skovgaard Museet. De senere år har museet gjort både P.C. og Joakim Skovgaard til genstand for omfattende udstillinger og udgivelser. Nu er tiden kommet til at kaste lys på Susette.

Susette Cathrine Holten Skovgaard var en markant kunstner, der spændte bredt i sit virke, og hvis værker og rolle i den danske kunsthistorie fra 1880'erne til 1930'erne fortjener at blive taget frem og sat i fokus.

Susette Cathrine Holten Skovgaard var en del af den første generation af kvindelige danske kunstnere, der fik en plads på den danske kunsts scene. Hendes historie, hendes værk og hvordan disse spiller sammen med periodens kulturelle strømninger giver både et indblik i en unik kunstner og et udsyn på en central tid i den danske kunsthistorie. Hun har glimret ved sit fravær i kunsthistorien, men det rådes der nu bod på.

Susette Cathrine Holten Skovgaard var en helt særlig kunstner, der som kvinde i slutningen af det nittende og begyndelsen af det tyvende århundrede spillede en fremtrædende rolle i de toneangivende kredse i dansk kunst. Som kvinde var der nogle forhindringer på hendes vej til at blive en professionel og anerkendt kunstner, men som medlem af

Skovgaard-familien var hun også en del af et kunstnerisk parnas, der havde gode relationer til kultureliten.

Særligt keramikken fængede, og hun var i 1887 selvskrevet til at være en del af "Dekorationsforeningen", der i høj grad var venen Thorvald Bindesbølls projekt. Med dem markerede hun sig i 1888 på "Den store nordiske Udstilling" i København. Den senere direktør for Statens Museum for Kunst, maleren Karl Madsen, skrev i Tidsskrift for Kunstindustri samme år en artikel om "Dekorationsforeningen", som han forsvarede og var bannerfører for.

Om Susette Cathrine Skovgaards skulpturelle keramik skrev han: "*Vidste man ikke Besked, vilde man sikkert aldrig gætte, at "Trolden, der suger Søen ud" og "Dragen, der vogter Indgangen til Bjerget", var Arbejder af en Dame, Frk. S.C. Skovgaard. De er prægede af en ret mandhaftig Dristighed, de er grumme langt borte fra det milde og nette, der anses for Damearbejdets Særpræg; den Fantasi af hvilken de er udsprungne, syne ikke at søge mod "det skønne". Tilmed har Behandlingen en Energi, der ikke er bange for en Smule Raahed. Man vil ikke kunne nægte, at "Trolden, der suger Søen ud" er et overordentligt karakterrigt og effektfuldt Arbejde; det er i sine Omgivelser en farlig Nabo.*"

I omtalen fylder hendes værker lige så meget som brødrenes med en god illustration hver. I sin stærke skulpturelle form gør Trolden - der i dag tilhører Skovgaard Museet i Viborg - sig langt mere levende end Niels Skovgaards "Aage og Else" eller Joakim Skovgaards "Mikael og Dragen", der begge er reliefdekorationer - eneste rigtige konkurrent i det tredimensionelle var Bindesbølls roekrukke, der i dag kan ses på Designmuseum Danmark. Ud over en plakat, nogle fade og tegnede skitser også ejer det museum også et af Susette Holtens hovedværker - "Dragen, der vogter Indgangen til Bjerget".

I sin forrige artikel fra 1887 "Kjøbenhavns Porcellæn og Utterslev Pottemageri" gav Karl Madsen også god plads til Susette Holtens Skovgaard, hvis "*Fad med Japaner og Gaas*" i stor gengivelse er benyttet som slutvignet, mens Karl Madsen anerkendende i teksten konstaterer, at "*Til et lille Fad har Frk. Skovgaard haft den morsomme Idé at gjøre en japansk Dukke levende; ogsaa i andre Arbejder har hun vist sig som værdig Søster til Joakim og Niels. Flere af Frk. Skovgaards bedste Fade ejes - saavidt vides - af Hs. Exc. Kulturministeren.*"

[planlagt]. *Møller & Bøgely's keramiske Kunstbrænderi*. Vejen Kunstmuseum. Vejen Kunstmuseum arbejder frem mod at præsentere en udstilling om Møller & Bøgelys værksted. Den vil primært handle om keramikken.

Videbæk

09.11.13-08.12.13 *Ann Sloth viser gobeliner og Kim Holm store keramiske værker*. Vestjyllands Kunstpavillon, Sportsvej 3, Videbæk.

Aalborg

30.08.13-01.09.13 *DOK#1*. Katalog. Toldbod Plads, 9000 Aalborg. Website: <http://www.dok1.dk>. Censureret marked for design og kunsthåndværk.

Aarhus

Kunstkammeret, Den Gamle By, Viborgvej 2, 8000 Århus C. Website: www.dengamleby.dk. Det topsikrede Kunstkammer i Den Gamle By indeholder vægtige museer inden for ure, sølv, porcelæn og fajance. På alle tre områder er Den Gamle Bys samlinger landsdækkende og hører til de absolut bedste i landet.

Sverige

Gustavsberg

Gustavsberg Porslinsmuseum, Odelbergs väg 5, S-134 40 Gustavsberg. Website: www.porslinsmuseum.varmdo.se.

→29.09.13 *Fika*. Isaeusrummet. Porslinsmuseum. Att "fika" är inte bara att dricka kaffe, det är en social institution. Så här står det i Wikipedia: "Fika innebär att man tar en paus från en aktivitet för att dricka kaffe eller någon annan dryck med vänner, familj eller bekanta. Till drycken brukar man ofta äta någon form av sötsak, kallad fikabröd, klassiskt brukar det vara bullar och/eller kakor. Denna tradition av en kaffepaus med något tilltugg är centralt i svensk kultur, med svenskarna som en av världens största kaffekonsumenter".

Utställningen blir en djupdykning i denna mycket svenska företeelse, som på senare år också fått internationell spridning. I New York finns ett kafé som heter Fika, där man serverar svenskt bryggkaffe och "cinnamon rolls", d.v.s. kanelbullar. I Japan finns "fika" som ett lånord i det japanska språket. Vi hälsar alla fikasugna besökare välkomna!

Göteborg

Röhsska Museet, Vasagatan 37-39, S-400 15 Göteborg. Website: www.designmuseum.se.

Lerverk, Lilla Kyrkogatan 1, S-411 17 Göteborg. Website: www.lerverk.se.

Sintra, Landvägsgatan 5, S-413 04 Göteborg. Website: www.sintra.se.

Höganäs

Höganäs Museum och Konsthall, Polhemsgatan 1, S-263 37 Höganäs. Website: www.hoganasmuseum.se.

→15.09.13 *Diversiteter – danska keramiker*. Höganäs Museum och Konsthall. Udstilling med Ane-Katrine von Bülow, Steen Ipsen, Sten Lykke Madsen, Malene Müllertz og Kristine Tillge Lund.

→15.09.13 *Signe Persson-Melin och Kennet Williams*. Galleriet, Höganäs Museum och Konsthall.

Lidköping

Rörstrand Museum Galleri, Rörstrand Museum, Fabriksgatan 4, S-531 30 Lidköping. Website: www.rorstrand-museum.se.

→13.10.13 *Längtan efter nytt liv - Jugend på Rörstrand*. Läckö Slott, S-531 02 Lidköping. Website:

www.lackoslott.se.

Fiskar och najader, sjöjungfrur och monster, svanar, påfågar, näckrosor och svallande vatten. Jugendperioden på Rörstrand var vild och fantasifull. Naturen flödade i den keramiska konsten. I sommarutställningen *Längtan efter nytt liv - jugend* på Rörstrand lyfter man fram föremål från en av världens finaste samlingar av jugendkeramik. Jugend var en längtan efter nytt liv för 1900-talet. Samtiden hade ledsnad på industrialismens frosseri i historiska smaker. Unga konstnärer vände sig till naturen och lät dess poesi blomma ut i ateljéer, målarsalar och verkstäder.

Smakrörelsen fick sitt genombrott som art nouveau på världsutställningen i Paris 1900 där Rörstrand vann flera priser. I Sverige och Tyskland kom rörelsen att kallas jugend.

Rörstrands ledande konstnär var Alf Wallander, men även kollegorna Algot Eriksson, Vicken von Post, Gunnar G:son Wennerberg, Astrid Ewerlöf mfl. hade sina varianter på den nya stilen. Kontakterna med utlandet var livliga. Konstnärerna reste till Paris, besökte världsutställningar och fabriker. Flödet av idéer och teknik gick över gränserna och in och ut genom fabriksportar.

Stockholm

blås&knåda, Hornsgatan 50, 118 21 Stockholm.

Website: www.blasknada.se.

Kaolin, Hornsgatan 50, 118 21 Stockholm. Website:

www.kaolin.se.

Uppsala

→13.10.13 *Design · Vicke Lindstrand*. Glas, keramik, textil, måleri och skulptur. Katalog. Uppsala Konstmuseum, Slottet, S-752 37 Uppsala. Website: www.uppsala.se/konstmuseum.

Uppsala konstmuseum visar en omfattande utställning om formgivaren och konstnären Vicke Lindstrand (1904-1983). Lindstrand var verksam som formgivare och konstnärlig ledare vid ett flertal välrenommerade glas- och keramikbruk såsom Orrefors, Kosta och Uppsala- Ekeby.

I hela sitt liv var Vicke Lindstrand en skapande konstnär som hade en outtröttlig vilja att ständigt gå vidare. Utställningen ger exempel på ett mångsidigt konstnärskap, nyfiket, livfullt och experimentellt. Men det var målare Vicke Lindstrand egentligen ville vara. Efter en lång arbetsdag kopplade han av med måleriet, han gjorde allt som allt omkring 400 målningar, varav ett urval visas i utställningen. Det unika är, att hela Vicke Lindstrands liv finns representerat i utställningen som till sitt innehåll speglar de verk konstnären behöll i sitt hem, verk han helst ville omge sig med.

År 1928 träffade glaskonstnären Simon Gate (1883-1945) den då 24-årige dekorationsmålaren Vicke Lindstrand och lockade honom till Orrefors, där det svenska konstglaset under Gates och Edward Halds (1883-1980) ledning blivit internationellt erkänt och eftertraktat under begreppet ”Swedish Grace”.

Vicke Lindstrands mångsidiga konstnärsgärning kan delas upp i olika perioder: 1928-1940 vid Orrefors, som konstnärlig ledare 1942-1950 vid Uppsala-Ekeby och vid Kosta glasbruk 1950-1973. Han var verksam vid Studio Glashyttan i Åhus 1977-1983. På det textila området ledde hans samarbete med Elsa Gullberg (1886-1984) bland annat till den berömda ridån för Malmö Stadsteater 1944, som med sina 8,5x32 meter var det största tygtryck som fram till dess hade utförts i Sverige.

Finland

Helsinki

Arabian museo, Hämeentie 135/Tavastvägen 135, FI-00560 Helsinki. Website: www.arabiamuseum.fi.

The renewed exhibition at Arabia Museum includes Arabia's popular tableware and ornamental models throughout the company's history. The exhibits range from the initial products through various services with exotic plant and floral motifs, such as Fasan Willow, Japan, Canton, Singapore, Diana, Koti and Myrna, to the multi-purpose functional collections of the past years and decades. These include Kilta, Teema, Paratiisi, Valencia, Ruska, Liekki, Arctica, Olo and many others. Works by the designers of the Arabia Art Department are an impressive visual aspect of the exhibition.

Norge

Lillehammer

21.09.13-10.11.13 *Torbjørn Kvasbø - retrospektiv*. Bogudgivelse. Lillehammer Kunstmuseum, Stortorget 2, N-2602 Lillehammer. Website: www.lillehammerartmuseum.com. Torbjørn Kvasbø (f 1953) har en sentral posisjon i det nasjonale og internasjonale keramiske miljøet. Kvasbø har siden 1970-tallet utforsket materialet både med henhold til tradisjon, leiretyper og brenningstemperaturer. Stadig repetisjon av samme sylindrerformede modul danner dynamiske, ekspresive og ofte monumentale keramiske former.

Objektene gir ofte referanser til noe organisk kroppslig, til abstrakt ekspresjonisme og ikke minst til selve materialets iboende muligheter. Utstillingen i Lillehammer Kunstmuseum inneholder i all hovedsak nye arbeider, i tillegg til en mindre retrospektiv del som gjennom nøkkelarbeid viser utviklingslinjen kronologisk fra 1978. En nyprodusert dokumentarfilm om kunstneren vises i utstillingen.

Symposier inngår som en viktig del av Kvasbøs arbeidsform. Det gjør også de mange verv og stillinger han har hatt ved ulike kunstinstitusjoner, blant annet som professor og leder ved Institutionen för Keramikkonst ved Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) ved Göteborgs universitet og Institutionen för Keramik och Glas, Konstfack, Stockholm.

England

Bath

18.11.13-24.12.13 *John Maltby*. New ceramic sculptures. Beaux Arts Bath, 12-13 York Street, BA1 1NG Bath. Website: www.beauxartsbath.co.uk.

Bowness-on-Windermere

→01.09.13 *Bodil Manz*. Blackwell, The Arts and Crafts House, Bowness-on-Windermere, Cumbria, UK, LA23 3JR. Bodil Manz' work utilises the gentle fragility of egg shell porcelain and dominance of utilitarian white and black colour to create breathtaking ceramic vessels.

Her near paper thin cast porcelain cylinders are so translucent that you can often discern the light and shadow passing through both walls of a pot blending interior with exterior.

Farnham

Craft Study Centre, Farnham Campus, Falkner Road, Farnham, Surrey, GU9 7DS. Website: www.csc.ucreative.ac.uk.

→28.09.13 *John Maltby and Peter Jackman*. Masters of Human Experience in Landscape. New Ashgate Gallery, Wagon Yard, Lower Church Lane, Downing Street, Farnham, Surrey GU9 7PS. A major exhibition bringing together the renowned sculptor John Maltby and painter printmaker Peter Jackman.

John Maltby (Devon) is recognised as one of the country's finest ceramic artists, his figures and creatures holding a wit and profundity that reflect the human condition and are inextricably linked to the English landscape and experience.

John Maltby says: 'My work continues to draw its inspiration from the 'Englishness' of my experience. Although many of the subjects re-appear, I place them both in a traditional continuum, yet relevant to my contemporary condition.'

London

The De Morgan Centre, 38 West Hill, Wandsworth, London SW18 1RX.

Erskine, Hall & Coe, 15 Royal Arcade, 28 Old Bond Street, London W1S 4SP. Website: www.erskinehallcoe.com.

Marsden Woo Gallery, 17-18 Great Sutton Street, London EC1V 0DN. Website: www.marsdenwoo.com.

10.10.13-02.11.13 Halima Cassell. [Craft Potters Association], Contemporary Ceramics, 63 Great Russell Street, Bloomsbury, London WC1B 3BF. Website: www.cpaceramics.com.

→05.01.14 *Deception*. Ceramics and Imitation. Victoria & Albert Museum, Room 146, Cromwell Road, South Kensington, London SW7 2RL. Website:

www.vam.ac.uk. From functional tableware masquerading as fruit or vegetables to imitations of prized materials, potters have always created objects intended to delight and surprise by deceiving the eye.

With virtuoso display pieces startling in their verisimilitude and luxurious imitations of silver, marble or gemstones, this display will draw on the V&A's extensive ceramic collections to show some remarkable transformations achieved in ceramics.

Ruthin

→08.09.13 *David Frith and Margaret Frith · 50 Years of Brookhouse Pottery*. Katalog. Ruthin Craft Centre, The Centre for Applied Arts, Park Road, Ruthin, Denbighshire, Wales. David and Margaret have been making beautiful pots together for fifty years: two of the few ceramic artists who have spent their lives earning a living from making pots. Hard work and commitment underlie this unique partnership.

Their pots are firmly located in the contemporary but express the legacy of diverse traditions. Having mastered the thrown form and firing of seductive reduction glazes they developed wax resist to facilitate the layering of glazes with painted motif and slip trailing to give depth and resonance to the apparently effortless surface decoration.

Their pots are complimentary in tone, form and appropriateness for the domestic space, these two ceramic artists work in different dimensions. Margaret produces delicate forms with painted or carved motifs in porcelain and David works on a larger scale in high fired stone ware. This exhibition celebrates their life's work to date.

St. Ives

→17.09.13 *The Third Generation*. Grandsons of Bernhard Leach. Leach Pottery, Studio & Museum, Higher Stennack, St Ives, Cornwall TR26 2HE. Work by the 3rd generation of Leach family potters, Bernard's grandsons John (Muchelney Pottery), Jeremy, Phillip and Simon.

Wardlow Mires

14.09.13-15.09.13 *Three Stags' Heads*, Wardlow Mires, Derbyshire SK17 8RW. Website: www.potsandfood.co.uk. "A 2nd Celebration of the Table" will be held at The Three Stags' Heads Pub, Wardlow Mires in Derbyshire bringing together purveyors of fine foods along with a number of potters whose handmade work is as individual as you are, the weekend held annually was a great success, so don't miss this years event.

We all need to eat so why not enjoy it? Eating fish and chips out of paper at the seaside is a pleasure we take from childhood to adulthood and there is nothing wrong with that. However when it comes to sharing our table with family and friends, a lot more effort goes into it; choosing a menu that will be enjoyed by our guests, careful selection of ingredients, time and dedication put into the preparation and cooking.

So why do so many of us not give the same attention to the presentation? Probably because individual pots to serve and eat from are not readily available on the high street. Our choice of dishes and the way we cook them are as personal and individual as we are. So why not take it one step further and put our own stamp on our table and presentation.

Each stall will be run by the producer/maker who will be pleased to talk about their products. Cookery demonstrations and talks will be taking place over the course of the weekend. All the exhibitors are passionate about their wares and will be only too pleased to discuss all aspects of their wares.

Some of the best producers of tablewares and food related pots in Britain will be at the event this year including Patia Davis, Mike Dodd, Douglas Fitch, Lisa Hammond, Micki Schloessing, Ruthanne Tudball, Josie Walters, Paul Young to name but a few and this year Niek Hoogland and Pim van Huisseling from the Netherlands too.

Worcester

Bevere Gallery, Bevere Lane, Worcester, Worcestershire WR3 7RQ. Website: <http://beveregallery.com>.

03.09.13-28.09.13 *Wobage Focus*. Work from all of the Wobage Potters - Sheila Casson, Patia Davis, Clare and Andrew Mcgarva, Sheila Herring, Ana Simmons and Jeremy Steward. Bevere Gallery. Wobage has for many years been seen as an important and influential co-operative who have supported and trained many potters.

01.11.13-30.11.13 *Jack Doherty / Sylvia Ryan / Neil and Sally MacDonell*. Bevere Gallery.

Jack Doherty, lead potter of the Leach pottery in St Ives, is providing the gallery with a new body of work. Sylvia Ryan will be showing her distinctive blue and white wall plaques and vessels. Neil and Sally McDonell will be bringing colour and a vivid creative energy to the gallery.

Tyskland

Bamberg

→01.09.13. *Picasso Keramik aus der Sammlung Ludwig*. Sammlung Ludwig. Obere Brücke 1, D-96047 Bamberg. Website: <http://museum.bamberg.de/sammlung-ludwig-bamberg>. Die Sammlung Ludwig Bamberg wartet 2013 mit einem spannenden Blick auf Picassos Umgang mit keramischer Kunst auf. Picasso setzte sich sowohl als Maler als auch als Bildhauer mit der Keramik auseinander. Er dekorierte keramische Objekte mit dem Pinsel und schuf eigenständige plastische Formen.

Kannen machte er zu Figuren, Teller und Platten bemalte er fantasie reich mit Köpfen und Gesichtern. Über fünfzig Keramiken der Sammlung Ludwig, zum Teil aus dem Museum Ludwig Köln, zum Teil aus dem Privatbesitz der Familie Ludwig in Aachen.

Berlin

Keramik-Museum Berlin, Schustehrusstraße 13, D-10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.keramik-museum-berlin.de.

Galerie Theis, Schustehrusstraße 15, 10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.galerietheis.de.

19.09.13-05.01.14 *KPM · Gestalten, Benutzen, Sammeln*. 250 Jahre Porzellan aus der Königlichen Manufaktur Berlin: Prächtige Festtafel und Sonderpräsentation zum Jubiläumsjahr. Charlottenburg, Belvedere im Schlosspark, Spandauer Damm 20-24, D-14059 Berlin. Website: www.spsg.de. Vor 250 Jahren gründete Friedrich der Große die Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin. Dieses Jubiläum ist Anlass für die SPSG, drei Aspekte im Umgang mit Porzellan näher zu beleuchten:

Porzellan gestalten: Das KPM-Archiv stellt sich vor. Archive bewahren ihre Schätze im Verborgenen. Allenfalls einem Fachpublikum erlauben sie den Zugang. Zum Manufakturjubiläum öffnet das KPM-Archiv seine Sammlungsschränke und präsentiert eine exklusive Auswahl seiner vielfältigen Bestände: Königliche Bestellakten, Entwürfe zu Porzellandekoren, seltene Bücher und Stichwerke, aber auch Gemälde, edle Seidenstoffe und botanische Studien – Kostbarkeiten, die für die Anfertigung von Porzellanen äußerst wichtig waren. Sie gewähren überraschende Einblicke in eine bislang unbekannt Sammlungen.

Porzellan benutzen: Festtafel mit dem Silberhochzeits-service. 1883 feierten Kronprinz Friedrich Wilhelm, der spätere Friedrich III., und seine Frau Victoria ihren 25. Hochzeitstag. Als besonderes Geschenk zu diesem Anlass gaben mehrere preußische Städte ein komplettes Speisezimmer für das Berliner Palais des Paares Unter den Linden in Auftrag. Zu dessen Ausstattung gehörte neben Möbeln, Teppichen und Gemälden ein umfangreiches Tafelservice der KPM. Die Entscheidung fiel auf eine Neuauflage des bewunderten "2. Potsdam'schen Services", das Friedrich der Große 1767 für das Neue Palais in Potsdam bestellt hatte. Im Gegensatz zu diesem Vorbild umfasst die Variante von 1883 zahlreiche neu entworfene Geschirrtteile. Eine kunsthistorisch bedeutende Note erhielt das Ensemble vor allem durch die Beteiligung des Malers Adolph Menzel (1815-1905). Menzel schuf für die KPM sieben humoristische Miniaturen, nach denen eine Terrine und mehrere Schüsseln bemalt wurden.

Im KPM-Archiv des Landes Berlin haben sich die Vorlagen für diese Bemalung erhalten; im vergangenen Jahr gelang es der SPSG zudem, 99 Teile aus diesem Service zu erwerben, darunter die nach Menzel bemalte Terrine.

Zum 250-jährigen Gründungsjubiläum der Manufaktur decken wir im Schloss Charlottenburg eine Festtafel, auf der das zurückerworbene Silberhochzeits-service gemeinsam mit den Vorlagen nach Menzel erstmals der Öffentlichkeit vorgestellt wird.

Porzellan sammeln: Unbekannte Schätze aus Privatsammlungen. Ergänzt wird die Festtafel durch bisher unentdeckte Schätze aus Berliner Privatsammlungen. Mit diesen großzü-

gigen Leihgaben wird die künstlerische Entwicklung der KPM Berlin von den Anfängen bis in die Gegenwart dargestellt. Zu bewundern sind ungewöhnliche, faszinierende und spektakuläre Porzellane aus drei Jahrhunderten.

19.09.13-26.01.14 *Lust auf Dekor · KPM-Porzellane zwischen Jugendstil und Art Deco / Passion for Decor · KPM-Porcelain between Art Nouveau and Art Deco.* Eine Jubiläumsausstellung/An Anniversary Exhibition. Katalog. Bröhan-Museum, Landesmuseum für Jugendstil, Art Deco und Funktionalismus (1889-1939), Schlossstrasse 1a, D-14059 Berlin (Charlottenburg). Website: www.broehan-museum.de.

On the occasion of the KPM's 250th anniversary the Bröhan-Museum presents an exhibition focusing on the remarkably beautiful decors of the Royal Porcelain Manufactory, particularly in the age of Theo Schmuz-Baudiß. Working for the KPM since 1902, he became its creative director in 1908 and gave important impulses for the manufacture's reorientation.

Under Schmuz-Baudiß, innovative flower, animal and landscape decors were developed. Luminous colours and a virtuosic painting style make those precious porcelains a feast for the senses. A large choice of the best porcelains from the museum's collection is complemented by loans from other museums and private collections.

20.09.13-05.01.14 *Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin 1763-2013.* Porzellankunst aus privaten Sammlungen. Katalog. KPM Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin GmbH, Wegelystraße 1, D-10623 Berlin. Website: www.kpm-berlin.com. Vor 250 Jahren gründet Friedrich der Große eine Porzellan-Manufaktur, die dank künstlerischer und technischer Innovationen in Europa schnell eine Spitzenposition erobern und ausbauen kann.

Die Ausstellung führt eindrucksvoll vor Augen, wie die Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin (KPM) in jeder Epoche vom Rokoko bis in die Gegenwart stilprägende Entwürfe von hohem künstlerischem Rang hervorbringt. 300 einzigartige Schätze der Porzellankunst aus 18 Privatsammlungen bieten in einer nie zuvor gezeigten Weise einen Querschnitt durch sämtliche Schaffensperioden der Manufaktur. Zu den Höhepunkten zählen erlesene die Service des Rokoko, die Prunkvasen des Klassizismus und der Belle Époque, die fantasievollen Schöpfungen der „Goldenen Zwanziger“ sowie wegweisende Entwürfe funktionalen Designs.

→29.09.13 *Porcelain for the Palaces of Frederick the Great.* Schloss Köpenick, Schloßinsel 1, D-12557 Berlin. Website: www.smb.museum/smb.

During the Seven Years' War (1756-1763) Frederick II had Prussian troops take control of the Meissen porcelain factory and ordered scores of highly coveted porcelain works be produced for his court. In 1761 he encouraged Johann Ernst Gotzkowsky (who became a leading merchant and financier in Frederick II's reign), to set up his own porcelain factory in the Prussian capital Berlin. But when this commercial venture was poised to fail, the king swiftly decided to take over the

production site and in 1763 established it as a royal factory, with the royal sceptre as its trademark.

Frederick II fostered an almost patriarchal relationship with his porcelain and in many instances personally intervened in decisions on form and décor. The sculptor Friedrich Elias Meyer, a pupil of Johann Joachim Kändler, was the factory's most skilled and adaptable model master. With the help of his brother Wilhelm Christian, he raised the factory to great status.

Particular emphasis was placed on the production of services. They were produced, mostly for display purposes only, for specific palaces. The décor of these palaces was often directly reflected in the services. The king himself became personally involved in decisions on form and décor and encouraged the development of particular colours, of which 'bleu mourant' (pale or 'dying blue') is the most famous, closely associated with the Prussian court. Frederick soon also began to effectively exploit the value of porcelain works as diplomatic gifts. All these aspects of Frederick II's influence on porcelain production are brilliantly illustrated by works from the Museum of Decorative Arts' own collection.

→28.10.13 *Keramik von Peter Roters.* Zum 80. Geburtstag. Keramik-Museum Berlin.

→12.05.14 *Kristallglasuren.* Zauberhafte Keramikwelt. Keramik-Museum Berlin. Schon Jahrhunderte bevor die gezielte Beschäftigung mit Kristallglasuren in Europa (Sèvres um 1850) begann, faszinierte diese Glasurtechnik vor allem Menschen im Fernen Osten. Der Ursprung „kristallinischer Glasuren“ (mit Mikrokristallen) wird in den alten chinesischen und japanischen Kulturen zur Zeit der Song-Dynastie 960-1279 vermutet.

Aus dem sich abkühlenden Schmelzfluss der aufgetragenen und erhitzten Glasurmasse wachsen - abhängig von den benutzten Rohstoffen und sonstigen Milieubedingungen - bunte Flecken, blüten- oder sternförmige Muster, auch zweiartige Gebilde oder andere Kristallbildungen. Das gestaltlose Materialchaos der heißen Schmelze lässt bei der Erstarrung geometrische Körper entstehen, die als Gesamtheit ein geordnetes Gefüge bilden. Wissenschaftlich stellt jede Kristallglasur in Bezug auf die beteiligten Moleküle einen Gleichgewichtszustand dar. (aus: Abenteuer Kristallglasur, Keramikmuseum Mettlach 2008).

In unserer zwölfmonatigen Präsentation zeigen wir neben einer Auswahl zeitgenössischer Spitzenleistungen im Umgang mit Kristallglasuren auch viele Beispiele ihrer Anwendungen aus den vergangenen 110 Jahren. Dank zahlreicher Leihgaben können nun auch wir, ergänzt durch Objekte der museumseigenen Sammlung, einen wunderbaren Einblick in das „Abenteuer Kristallglasur“ gewähren.

In der Ausstellung werden rund 100 Objekte u. a. folgender Werkstätten und Künstler gezeigt (h = historisch, z = zeitgenössisch): Richard Bampi (h), Jörg Baumöller (z), div. Werkstätten aus Bürgel/Thüringen und Bunzlau (h), Edmund Deinböck (z), Walter Gebauer (h), Werner Gnegel (z), Hubert Griemert (h), Else Harney und Wendelin Stahl (h), Karl

Hentschel (h), Görgе Hohlt (z), Horst Kerstan (h), Peter Klube (z), KPM Berlin (h), Ludwig Laser (z), Müritzkераmik (z), Sigrid May (z), A. u. G. Panten (z), Gusso Reuß (h), Ayca Riedinger (z), Klaus Rothe (z), Utzschneider/Saargemünd (h), Bernhard Schärf (z), Teichert/Meißen (h), WMF (h), Porzellanmanufaktur Fürstenberg (z).

Boizenburg

Erstes Deutsches Fliesenmuseum Boizenburg e.V., Reichenstrasse 4, D-19258 Boizenburg/Elbe. Website: www.jugendstilfliesen-museum.de.

Bürgel

Keramik-Museum Bürgel, Am Kirchplatz 2, D-07616 Bürgel. Website: www.keramik-museum-buergel.de.

→22.09.13 *Henry van de Velde und die Bürgeler Jugendstil-Keramik*. Katalog. Keramik-Museum Bürgel. Die Töpferstadt Bürgel hat Henry van de Velde (1863-1957) viel zu verdanken. Eigene Entwürfe und die seiner Weimarer Schüler haben den Töpfereien von Franz Eberstein, Carl Gebauer, Max Hohenstein, Max Neumann und Karl Schack zwischen 1902 und 1915 neue Produkte ermöglicht und Bürgel zu einem Zentrum der deutschen Jugendstil-Keramik gemacht. Bis weit in die 1920er Jahre lebten seine Entwürfe in den örtlichen Produkten weiter, und mit Otto Neumann ließ sich in Bürgel sogar einer seiner Schüler als Töpfer nieder.

Wiederholt weilten van de Velde selbst und seine Mitarbeiter in der Töpferstadt, um in künstlerischen und technischen Fragen zu helfen. Ein besonderes Engagement van de Veldes betraf das "keramische Museum zu Bürgel", für das er nicht nur Exponate spendete, sondern dessen Inneneinrichtung nach seinen Entwürfen erneuert wurde. Er selbst behielt es sich vor, die Bürgeler Keramiksammlung in den neu eingerichteten Räumen "zu stellen".

03.09.13-31.10.13 *Dieter Urban · Fotografie - Lisa Körting · Keramik*. Rokoko-Schloss Dornburg.

19.10.13-marts 2014 *Lotte Reimers*. Keramik-Museum Bürgel.

Deidesheim

07.09.13-29.09.13 *Lotte Reimers – neue Keramiken*. Lotte Reimers · Archiv · Atelier · Ausstellung, Stadtmauer-gasse 17, D-67146 Deidesheim.

Duingen

Töpfermuseum Duingen, Töpferstrasse 8, D-31089 Duingen. Website: www.toepfermuseum-duingen.de.

Düsseldorf

Hetjens-Museum, Schulstrasse 4, D-40213 Düsseldorf. Website: www.duesseldorf.de/hetjens.

→08.09.13 *In Meißener Manier*. Berliner Porzellan der Manufaktur Wegely. Studioausstellung. Hetjens-

Museum. Die frühesten Berliner Porzellane entstanden in der Manufaktur Wegely. Schöpfungen der nur sechs Jahre produzierenden Manufaktur (1751-1757) des Kaufmanns Wilhelm Caspar Wegely gelten heute als Raritäten. Das Hetjens-Museum besitzt dank einer privaten Schenkung die weltweit größte Sammlung dieser Art.

Neben einer Vielzahl der berühmten Puttenfiguren der Manufaktur gehören bunt staffierte wie unbemalte Göttergestalten, Allegorien der Jahreszeiten und Komödianten zum Düsseldorfer Museumsbestand. Einen repräsentativen Eindruck von der Qualität der Erzeugnisse vermittelt zudem die Auswahl an Servicevariationen, Vasen und Körben mit plastischen Blüten sowie feinen Riechfläschchen. Die Ausstellung bietet somit einen facettenreichen Überblick der kurzen Produktionszeit.

Gleich nach seiner Thronbesteigung im Jahr 1740 wünschte König Friedrich II. von Preußen (1712-1786), einen Porzellanbetrieb nach Vorbild der Meißener Manufaktur in Berlin anzusiedeln. Der Besitz einer Manufaktur für Luxuswaren erhöhte das Ansehen eines Fürsten zu dieser Zeit enorm. August der Starke, Kurfürst von Sachsen und König von Polen, genoss als Besitzer und Mäzen der ersten europäischen Porzellanmanufaktur in Meißen höchste Bewunderung. Friedrich der Große hoffte nicht nur auf die wirtschaftlichen Vorteile einer solchen Gründung für sein Reich. Er schätzte auch die künstlerischen Vorzüge des fein modellierbaren wie hart zu brennenden Materials.

Schon Friedrichs Urgroßmutter Luise Henriette von Oranien-Nassau, die Gemahlin des Großen Kurfürsten, galt als bedeutende Porzellanliebhaberin. Ihr Gatte ließ ihr daher in Schloss Oranienburg das erste europäische Porzellankabinett einrichten. Bereits als Kronprinz bestaunte Friedrich die kostbaren Meißener Erzeugnisse am Dresdner Hof Augusts des Starken. Als Friedrich im Verlauf des Zweiten Schlesischen Kriegs (1744-1745) die Meißener Albrechtsburg militärisch besetzte, ließ er 52 Kisten mit kostbarem Porzellan beschlagnahmen und nach Berlin bringen. Die prunkvollen Meißener Schätze bestärkten sicherlich seinen Wunsch, eine Manufaktur in Berlin anzusiedeln.

Das Privileg zur Porzellanherstellung erteilte Friedrich der Große 1751 Wilhelm Caspar Wegely (1714-1765). Der Spross einer Schweizer Wollzeugfabrikantenfamilie sagte seinem Landesherrn zu, dass er "der Meißener Fabrique an Schönheit der Waaren wenigstens gleich komme, und was den Preis anlangt, es derselben weit zuvorthun und mein Porcellain viel wohlfeyley als selbige verkauffen will". Mit Unterstützung von Porzellanherstellern aus Höchst, Fürstenberg und Meißen gelang Wegely erfolgreich die Einrichtung der ersten Porzellanmanufaktur Berlins in einem ehemaligen Kommandantenhaus auf der Neuen Friedrichstraße. Zu den fast fünfzig Mitarbeitern zählten auch der Miniaturmaler Isaac Jacob Clauce sowie der Bildhauer und Arkanist Ernst Heinrich Reichard, die der König später beide an der königlichen Porzellanmanufaktur verpflichtete.

Nach anfänglichen Brennschwierigkeiten glückte Wegely die Zusammenstellung eines Sortiments mit Kaffee- und Teeservicen, Figuren und Flakons. Die Geschirrentwürfe und Figurenplastiken wurden bevorzugt Meißener Vorbildern entlehnt, wie unter anderem die Kopien des bekannten

Liebespaars »Skaramuz und Colombine« des Meißener Modellmeisters Johann Joachim Kaendler belegen. Auch bei der Berliner Puttenserie handelt es sich um Nachbildungen der heute teils verlorenen Modelle Kaendlers. Einen Satz von 28 Meißener Amouretten erwarb 1756 die französische Mätresse Madame de Pompadour. Die in der Manufaktur Wegely nachmodellierten Putti zeigen gröber gestaltete Gesichtszüge und auch leicht verzogene Körperhaltungen, was jedoch den besonderen Charme der kleinen Amoretten ausmacht. Auch der charakteristische Reliefgitterdekor, der viele Wegely-Geschirre ziert, lässt sich auf Meißener Entwürfe zurückführen.

Finanzielle Engpässe während des Siebenjährigen Krieges (1756-1763) leiteten das rasche Ende der ersten Berliner Porzellanproduktion ein. Aufgrund der kurzen Produktionszeit von sechs Jahren sowie der außergewöhnlichen künstlerischen Gestaltung mythologischer wie allegorischer Figuren sind die Erzeugnisse Wegelys auf dem Kunstmarkt äußerst gesucht. Dank langjähriger sowie sorgfältiger Recherche und passionierter Hingabe des Düsseldorfer Ehepaars Heim präsentiert das Hetjens-Museum eine Sammlung von unübertroffener Stückzahl.

26.09.13-23.02.14 *Kähler Keramik. Jugendstil und Art Deco in Dänemark.* Studioausstellung. Hetjens-Museum. Auf der Pariser Weltausstellung 1889 sorgte die Keramikwerkstatt Kähler aus Næstved/Dänemark mit ihren rubinroten Lüsterglasuren für internationales Aufsehen. Das Rot bestach durch seine Farbtiefe und den irisierenden Glanz auf Schalen und Vasen. Der seit 1884 als künstlerischer Leiter in der Werkstatt wirkende Bildhauer K. Hansen Reistrup nutzte diese Glasur besonders für seine zoomorphen Gefäße.

Firmeninhaber Herman A. Kähler pflegte regen Kontakt und Austausch zur damaligen Künstlerszene. Es gelang ihm, bedeutende Gestalter für seine Werkstatt zu engagieren, die mit ihrer individuellen künstlerischen Handschrift die Produktpalette prägten. Das Hetjens-Museum präsentiert dank der Leihgaben einer süddeutschen Privatsammlung ausgewählte Erzeugnisse der Keramikwerkstatt Kähler aus der Zeit des Jugendstils und Art Déco, darunter Entwürfe von K. Hansen Reistrup, H.A. Brendekilde, Svend Hammershøi und Jens Thirslund.

17.11.13-02.03.14 *Schöner trinken.* Siegburger Steinzeug als Schmuck der Tafel. Siegburger Steinzeug des Mittelalters und der Renaissance aus der Sammlung Hetjens. Hetjens-Museum.

Eckernförde

Eckernförde Museum, Rathausmarkt 8, D-24340 Eckernförde. Website: www.museum-eckernfoerde.de.

01.09.13-06.10.13 *Susanne Koch, Keramik · Cornelia Gutsche, Malerei.* Eckernförde Museum.

09.10.13-27.10.13 *3 deutsche und 3 dänische Keramiker/innen laden ein zu einem Diner.* Eckernförde Museum. Statt einer Vernissage zur Keramik-Ausstellung "Ein Fest für die Sinne" findet am 9. Oktober ab 18 Uhr ein exklusives

Festessen im Museum statt. Dieses Essen wird in Schüsseln und auf Tellern serviert, die von den Keramikerinnen Gurli Elbækgaard, Susan Lange, Nina Lund (DK) und Susanne Juliette Koch, Eva Koj, Roswitha Winde-Pauls (D) entworfen wurden.

Die Keramikerinnen haben sich mit dem Menü auseinandergesetzt und passend zu jedem Gericht das tragende Gefäß entworfen und erarbeitet. Gläser werden von Rotter-Glas Lübeck zu den Gedecken hergestellt, um das Bild zu vervollkommen. So möchten alle Beteiligten die Sinne ansprechen und einen schönen Abend gestalten.

Es können 24 Gäste einen Platz bekommen. Das Essen kostet 30.00 Euro. Karten können ab sofort im Museum Eckernförde erworben werden.

Eichenzell

→03.11.13 *Orden auf königlichem Porzellan.* Katalog. Museum Schloss Fasanerie, Schloss Fasanerie, D-36124 Eichenzell. Website: www.schloss-fasanerie.de. Das speziell für den hessischen Kurfürsten gefertigte Tafelservice "Vom Eisernen Helm" und die besonderen Feldherrenporzellane der KPM stehen im Mittelpunkt der diesjährigen Sonderausstellung anlässlich des 250-jährigen Bestehens der Königlichen Porzellanmanufaktur Berlin.

Edenkoben

Sammlung Hinder|Reimers, Schloss Villa Ludwigs Höhe, Villastraße, D-67480 Edenkoben. Website: www.keramik-sammlung.de. Besichtigung und Führung nach Vereinbarung.

Frankfurt

15.09.13-13.10.13 *Formfarbwände.* Karin Bablok Keramik · Marianne Lautensack Malerei. Kunst im blauen Haus, Am Urselbach 4, D-60439 Frankfurt. Website: www.imblauhaus.de.

Frechen

Stiftung Keramion - Zentrum für moderne + historische Keramik, Bonnstrasse 12, D-50226 Frechen. Website: www.keramion.de.

→25.08.13 *Karl Fulle.* Katalog. Keramion. Karl Fulle (* 1950) studierte an der Burg Giebichenstein in Halle, an der er später selbst lehrte. Seit 1979 ist er freischaffend in Rheinsberg/Brandenburg tätig. Mit seinen ausdrucksstarken Arbeiten sprengt er die traditionellen Vorstellungen von Keramik. Dabei geraten ihm seine Torsi, Objekte und Gefäße zu einem ästhetischen Spiel mit eleganten Formen, schwungvollen Bewegungen und kontrastreichen Farbzusammenstellungen. Nicht ohne Witz liebäugelt er mit Stilelementen des Barock und schafft faszinierende Werke von eigenwilliger Opulenz.

→12.01.14 *Keramik aus Ost und West.* Keramion. Bereits 1987 präsentierte das Keramion eine Ausstellung mit zeitgenössischer Keramik aus der Deutschen Demokratischen Republik. Zahlreiche Keramiken aus dieser Präsentation gehören seitdem zum eigenen Bestand des Museums. Die aktuelle

Ausstellung widmet sich den spezifischen Entwicklungen und den daraus resultierenden Gemeinsamkeiten und Unterschieden von Keramiken aus Ost und West.

12.09.13-12.01.14 *Faszinosum Bartmannkrug*.

Keramion. Was hat Töpfer dazu bewegt, vor 500 Jahren Steinzeugkrüge mit bärtigen Gesichtern zu verzieren? Auf diese Frage gibt es bis heute keine endgültige Antwort. Warum aber beschäftigen sich aktuell immer noch Menschen mit diesen sogenannten Bartmannkrügen? Dafür gibt es eine ganze Vielzahl von Gründen. Sei es zur Stiftung von Identität oder zur Auseinandersetzung mit der eigenen Vergangenheit, sei es aus künstlerischem oder kommerziellem Interesse oder aus Marketinggründen. Diesen verschiedenen Rezeptionsansätzen geht die Ausstellung nach und beleuchtet dabei Faszinierendes, Kurioses und Amüsantes.

Fürstenberg

Das Museum im Schloss, [Porzellanmanufaktur Fürstenberg], Meibrexener Straße 2, D-37699 Fürstenberg/Weser. Website: www.fuerstenberg-porzellan.com.

→15.09.13 *Arbeit, Holz und Porzellan - Carl I. und die Wirtschaftspolitik im 18. Jahrhundert*. Porzellanmanufaktur Fürstenberg. Im Jahr 2013 jährt sich der 300.

Geburtstag Herzog Carls I. von Braunschweig-Wolfenbüttel-Bevern (1713-1780, regierte ab 1735). Herzog Carl I. gilt zu recht als einer der bedeutendsten Fürsten der Braunschweigischen Landesgeschichte. Unter dem Titel "Carl 300" werden ihm deshalb eine Reihe von Veranstaltungen gewidmet, um sein Wirken als "Landesvater" der Öffentlichkeit vorzustellen.

Aus Anlass seines 300. Geburtstages widmet die Porzellanmanufaktur Fürstenberg ihrem Gründer Herzog Carl I. eine Ausstellung, die anschaulich und unterhaltsam seine Wirtschaftspolitik im seinerzeit „Weserdistrict“ genannten Landkreis Holzminden vorstellt.

→03.11.13 *Kristallwunder - Kristallglasuren auf Porzellan*. Katalog. Porzellanmanufaktur Fürstenberg. Diese prachtvolle Ausstellung zeigt sowohl vollendete Werke dieser Königsdisziplin der Porzellanlasur, die auch erworben werden können, wie auch Versuchsreihen aus den Kristalllaboren der Porzellanmanufaktur Fürstenberg und der Kunsthochschule Kassel. Makrofotografien lassen den Betrachter tief hinabtauchen in die phantastische Welt der Kristalle.

Gabsheim

14.09.13-15.09.13 28. *Werkstattausstellung*. Beate Kuhn samt Gerald og Gotlind Weigel. Hadergasse 7, D-55288 Gabsheim. Tlf + 49 (0) 67 32 39 19.

Görlitz

→31.10.13 *Bunzlauer Keramik: Anfänge + Moderne*. 2 kataloger. Schlesisches Museum zu Görlitz, Schönhof, Brüderstraße 8, D-02826 Görlitz. Website: www.schlesisches-museum.de. Das niederschlesische Bunzlau/Bolesławiec ist berühmt für seine Keramik, die man hier seit dem Spätmittelalter herstellte und die in der Barockzeit eine erste große Blüte erlebte. Das Schlesische Museum

zu Görlitz zeigt zwei Ausstellungen mit Produkten aus Bunzlauer Töpferwerkstätten. Die Vorbereitungen zu dieser Präsentation haben das Muzeum Ceramiki w Bolesławcu (Keramik-Museum Bunzlau) und das Schlesische Museum zu Görlitz seit Sommer 2010 gemeinsam geleistet.

Zu sehen sind erstmals neue archäologische Funde aus der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts. Anhand der Gefäße, die mit Auflagen verziert und zum Teil kobaltblau glasiert sind, lässt sich nachweisen, dass Bunzlau schon viel früher als bisher angenommen zu den bedeutendsten Töpferstandorten im deutschsprachigen Raum gehörte. Außerdem stieß man auf die Spuren einer der frühesten Werkstätten im Ort.

Bereichert wird die Schau durch vielzählige Keramiken aus der Zeit um 1600 von mehr als 30 Leihgebern in Deutschland und Polen. So entsteht in der Ausstellung ein einzigartiger Überblick über den hohen handwerklichen und künstlerischen Stand der Bunzlauer Töpferei und ihre erste große Blütezeit.

Einen faszinierenden Kontrast zu den historischen Keramiken bilden die Erzeugnisse Bunzlauer Keramikbetriebe aus der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts in der zweiten Schau.

Ausgangspunkt ist die Gründung der Keramischen Fachschule Bunzlau 1897. Sie zeigte sich offen für die aktuellen Strömungen der Kunst wie den gerade beginnenden Jugendstil und versuchte, den Töpfern neue Formen und Dekore nahezubringen. Blieben kleinere Betriebe meist konservativ und beharrten auf dem althergebrachten braunen Gebrauchsgeschirr oder auf der geschwämmelten Ware, so griffen Betriebe wie Reinhold, Paul und Sohn, Burdack, Werner, Seiffert oder Randahn die künstlerischen Impulse der Keramischen Fachschule gerne auf. Mit großem internationalem Erfolg erweiterten sie ihr Sortiment und profitierten auch von den technischen Verbesserungen und Innovationen, die von der Fachschule ausgingen. Über 700 Exponate belegen in einer beeindruckenden Fülle und Vielfalt das künstlerische Schaffen bis in die 1930er Jahre, das in einem solchen Umfang und einer solchen Zusammenstellung noch nie in einer Ausstellung zu sehen war.

Hameln

05.10.13-02.11.13 *Gefäßobjekt trifft freie Plastik*. Renee Reichenbach und Gabi Ehrminger. Keramikgalerie Faita, Alte Markstrasse 45, D-31785 Hameln. Website: www.keramik-galerie-faita.de.

Hannover

→31.12.13 *Ton-Spuren*. Keramik in Nord- und Mitteldeutschland. Museum August Kestner, Trammplatz 3, D-30159 Hannover. In über 50 Ausstellungsorten zwischen Ems und Oder wird den Besuchern das Material Ton als vielfältiger Werkstoff präsentiert.

Heidelberg

Galerie Marianne Heller, Friedrich-Ebert-Anlage 2, Im Stadtgarten, D-69117 Heidelberg. Website: www.galerie-heller.de.

→25.08.13 *Ein Fest der Sinne*. Sandy Brown. Galerie Marianne Heller.

08.09.13-17.11.13 *Porcelain at its finest*. September 1978-September 2013. Galerie Marianne Heller. Jubiläumsausstellung mit japanischen Künstlern Sueharu Fukami, Yoshiro Kimura, Akihiro Maeta, Shigekazu Nagae und Harumi Nakashima.

01.12.13-10.01.14 *Einen langen Weg gehen*. Gruppe 83. Ausstellung zum Doppel-Jubiläum. 35 Jahre Galerie Marianne Heller · 30 Jahre Gruppe 83. Galerie Marianne Heller.

Hohenberg an der Eger

Porzellanikon Hohenberg, Deutsches Porzellanmuseum, Freundschaft 2, D-95691 Hohenberg/Eger. Tlf +49 9233 7722 01. Website: www.porzellanikon.org.

→27.10.13 „*Liaison d'amour*“- *Porzellan und Musik aus vier Jahrhunderten*. Porzellanikon Hohenberg. Das Thema der Musik hat bildende Künstler über die Jahrhunderte hinweg immer wieder in ihren Bann gezogen. Einer der Beweggründe dafür liegt in dem Wesen der Musik, dass sie stets momenthaft ist: Kaum vernommen, so verklungen. Das musikalische Erlebnis bleibt immer einzigartig.

Diesen Moment einzufangen, ist eines der Anliegen der Künstler. Er ist zugleich Ausdruck ihres Kampfes gegen die Vergänglichkeit und Sinnlosigkeit allen irdischen Lebens.

Die Ausstellung „*Liaison d'amour* – Porzellan und Musik aus vier Jahrhunderten“ versucht möglichst vielen Aspekten künstlerischer Beschäftigung mit Musik gerecht zu werden und zeigt „Musik in Porzellan“ in allen ihren Facetten.

Zu Beginn stehen die Anfänge der europäischen Porzellanherstellung ganz im Zeichen eines asiatischen Einflusses. Diese fremde Kultur faszinierte die höfische Gesellschaft und diente ihr zugleich als gedankliche Möglichkeit, aus der eigenen Enge zu entfliehen. Aus dieser Zeit stammen zahlreiche Figuren musizierender Chinesen und Japanern, genau wie die so genannten „Türkenkapellen“. Doch nicht die Ferne allein bot sich als ideale Fluchtphantasie an, auch die eigene Gegenwart bot Schlupfwinkel: Die Schäferspiele des Rokoko ließen gedankliche Freiräume mit vielfach erotisch-verführerischem Anstrich.

Das große verführerische Potential der Musik machte sich bereits der griechische Hirtengott Pan bei seinen Eroberungsversuchen zunutze. Doch nicht allein die Menschen- und Götterwelt erlag dem Verführungspotential der Musik, auch die Tierwelt wurde durch die sphärischen Klänge verückt. Manches Mal drängt sich geradezu die Frage auf, ob Musik nicht sogar als Kommunikationsmittel zwischen Mensch und Tier dienen kann. Prominenter Urvater der „Tierflüsterer“ ist der aus der griechischen Mythologie bekannte göttliche Musiker Orpheus. Seiner Musik lagen nicht allein die Menschen und Götter zu Füßen, ihm gelang es auch Tiere, Bäume und sogar Steine zu erweichen.

Eine ganz anders geartete Intention verbirgt sich hinter den „himmlischen Heerscharen“ der musizierenden Engel. Mit großer Freude kündigen ihre „himmlischen Klänge“ das Himmlische Jerusalem an, in dem die Menschen endlich mit Gott vereint sind.

Spätestens im 19. Jahrhundert entstand der Kult um die „Stars“ unter den Musikern und Komponisten. Daher werden in der Ausstellung nicht allein berühmte Komponisten wie Mozart und Schumann gezeigt, sondern auch die Helden späterer Generationen, Elvis und die Beatles.

Eine Besonderheit der Ausstellung stellen die Musikinstrumente aus Porzellan dar, die nicht allein von der ungebrochenen Faszinationskraft des Materials Porzellan auf bildende Künstler sowie Musiker zeugen, sondern auch von der fortwährenden engen Verzahnung von Musik und Kunst.

13.12.13-16.03.14 *Pracht der Farben - Glanz der Kulturen*. Eine Ausstellung mit zeitgenössischem taiwanischen Porzellan aus Yingge. Porzellanikon Hohenberg, Deutsches Porzellanmuseum. Sie ist sehr lebendig und vielfältig, diese Welt. Bis zu über zwei Metern hoch können sie sein, zylindrisch, rund oder wie eine Birne aussehend, gebaucht mit schmal zulaufendem Hals nach klassischer fernöstlicher Manier, aber auch verfremdet, können sie in Unter- oder Aufglasurmalerei dekoriert sein.

Da kontrastieren matte Oberflächen in Schwarz mit edlem Glanzgold und darin kunstvoll eingearbeiteten Mustern und Motiven. Da sieht man Vasen, über und über bedeckt mit stark farbigen, bunten und sehr modernen Interpretationen von Blumen, wo eine Blüte sich an die andere anschmiegt. Da sind es bunte Glasuren in Rot und Gelb, Kristallglasuren mit Kristallausfällungen, wie man sie sehr selten nur in Europa sehen kann, da sind es einerseits moderne Interpretationen taiwanischer Landschaften, andererseits solche in dem der Kultur typischen Duktus, wie er seit Jahrhunderten in China gepflegt wird. Kreativität und Innovation gehen hier eine Symbiose ein, die Dinge von unverwechselbarem Reiz auf der Basis uralter Traditionen entstehen lässt: Porzellan, besonders, charaktervoll und unverwechselbar.

Die Ausstellung „*Pracht der Farben – Glanz der Kulturen*“ versucht, diese Besonderheit der Porzellan Kunst und des Schaffens der Manufakturen und Werkstätten in Yingge herauszuarbeiten. Das Yingge Keramik-Museum ist der Ausgangspunkt der gesamten Schau. Ein Teil der Präsentation ist ihm und der Geschichte der Keramik in der Region nahe Taipeh gewidmet und zeigt einige seiner Schätze aus dem Bestand.

Höchstadt

Museum Deutscher Fayencen, Herzogin-Anna-Strasse 52, D- 89420 Höchstadt/ Donau. Website: www.schloss-hoechstaedt.de. [åbent April-september].

Höhr-Grenzhausen

20.09.13-22.02.14 *The figure · figurativ*. Ausstellung Nassauische Sparkasse Talent 2013. Keramikmuseum

Westerwald, Lindenstraße 13, D-56203 Höhr-Grenzhausen. Website: www.keramikmuseum.de.

Johannesberg

27.10.13-17.11.13 *Uwe Löllmann*. Galerie Metzger, Hauptstraße 18, D-63867 Johannesberg. Website: www.galerie-metzger.de.

Karlsruhe

Museum in der Majolika, Ahaweg 6, D-76131 Karlsruhe. Website: www.landesmuseum.de.

Das Majolika-Museum hat ein neues Gesicht: Auf doppelt so großem Raum wie bisher präsentiert sich die neu konzipierte Ausstellung der Sammlung. Rund 1000 keramische Objekte zeigen einen Querschnitt durch die Produktion der Karlsruher Majolika-Manufaktur von ihren Anfängen im Jahr 1901 bis in die Gegenwart.

Gegründet wurde die noch heute in Betrieb befindliche Manufaktur von Großherzog Friedrich I. auf Anregung der Künstler Hans Thoma und Wilhelm Süss. Zeit ihres Bestehens hat diese Produktionsstätte auf alle kunsthistorischen Strömungen und historischen Ereignisse reagiert. Dieser Wandel spiegelt sich in den ausgestellten Produkten: Beginnend mit Historismus und Jugendstil, über den Expressionismus, Konstruktivismus, Bauhaus, Neue Sachlichkeit und Heimatstil, über die NS-Kunst und Tendenzen der 50er und 60er Jahre bis zu den Kunstströmungen unserer Zeit.

Neu ist das kulturgeschichtliche Grundkonzept der Präsentation mit Kunst- und Alltagsobjekten zum Beispiel aus der NS-Zeit oder der so genannten „Anbietekultur“ der 50er Jahre.

Inszenierungen wie der originalgetreue Nachbau eines Kaufhausschauensfensters der 1930er Jahre oder einer Nische der Frankfurter Messe um 1960 veranschaulichen den jeweiligen Zeitgeist. In Beispielen werden der Herstellungsprozess einer Vase und Glasurproben ausgestellt.

Kellinghusen

Museum Kellinghusen, Hauptstrasse 18, D-25548 Kellinghusen.

Köln

→29.09.13 *Der schöne Schein – Deutsche Fayencekunst*. Katalog. Museum für angewandte Kunst Köln, An der Rechtschule, D-50667 Köln. Website: www.museenkoeln.de.

Der „schöne Schein“ ist ein Leitmotiv des barocken Zeitalters. In dieser Zeit der Repräsentation, des Glanzes, der Üppigkeit und Lebenslust gehörte die Fayence neben dem Silber im Bereich der höfischen und adligen, aber auch der bürgerlichen Tischkultur seit der Mitte des 17. und bis weit in das 18. Jahrhundert hinein zum begehrten Prunkgeschirr für Tafel und Etagere. Zunächst diente die Fayence - eine Irdeware mit einer weißen, deckenden Zinnglasur - als täuschend echter „Ersatz“ für das über den Seeweg importierte, technologisch in Europa noch unerreichbare, für viele auch unerreichbare, aber hochbegehrte chinesische Porzellan. Mit der Zeit entwickelte sich aber eine eigenständige,

reiche und überaus reizvolle europäische Fayencekultur mit vielfältigen Geschirrformen und allerlei Gerätschaften des täglichen und persönlichen Gebrauchs sowie kleinen Plastiken und Bildwerken zur Dekoration der Innenräume. Erst mit der Gründung der ersten europäischen Porzellanmanufaktur 1710 in Meissen und vor allem mit der Erfindung des Steinguts im England des ausgehenden 18. Jahrhunderts erwuchs der Fayence eine ernstzunehmende Konkurrenz, die ihren Niedergang einläutete.

Die prachtvollen, oft meisterhaft dekorierten und bemalten Kunstwerke zeugen noch heute von einer der kreativsten und produktivsten Epochen der europäischen Kunst-, Kultur- und Sozialgeschichte. Sie dokumentieren Sitten und Gebräuche, gesellschaftliche Verhältnisse sowie repräsentative Ansprüche und spiegeln das Lebensbild des 18. Jahrhunderts in Deutschland in seiner großen Vielfalt und seinem ganzen Reichtum wider. Die Malereien zeigen eine weitgehend ruhige, beschauliche Welt. Unter belebten Himmeln schmiegen sich von Kirchen, Burgen und Bergen überragte Orte in schöne Landschaften. Bauern gehen ihrer Arbeit nach, Reiter und Reisende in Kutschen ziehen übers Land, in wildreichen Wäldern gehen Jäger auf die Pirsch, am Ufer von Flüssen wird geangelt. Chinesen repräsentieren ebenso eine fremde, fantastische Welt wie die mythologischen Szenen der Antike. Vor allem aber sind es Blumen und Blüten in all ihrer verschwenderischen, reizenden Pracht, denen sich die Maler mit Hingabe und großem Können widmen.

Die Sonderausstellung „Der schöne Schein - Deutsche Fayencekunst“ erschließt einen seit der Gründung des Museums im Jahre 1888 wissenschaftlich unbearbeiteten, der Öffentlichkeit wie der Fachwelt weitgehend unbekanntem, aber bedeutenden Kunstbestand. Zu sehen sind rund 200 der prächtigen, aber zerbrechlichen, für die Ausstellung sorgfältig restaurierten, zum Teil wiedergewonnenen Kostbarkeiten. Ein mit rund 1000 Reproduktionen reich bebildeter wissenschaftlicher Katalog stellt alle Exponate auch im Detail ausführlich vor und dokumentiert am Beispiel der Kölner Sammlung den aktuellen Wissensstand über die Geschichte der deutschen Fayence, ihre Manufakturen, ihre Herstellungs- und Dekorationstechniken, Modelleure und Maler, Besteller und Nutzer.

Lage

→13.10.13 *Schwarze Keramik aus Portugal*. Eine Ausstellung der Sammlung von Tobias Werner. LWL-Industriemuseum, Ziegeleimuseum in Lage, Sprikernheide 77, D-32791 Lage.

Die Keramikherstellung ist eine der ältesten Kulturtechniken des Menschen. Vor Jahrhunderten entstand auch eine besondere Herstellungsmethode: das sogenannte „Schwarzbrennen“, welche sich bis heute in Portugal erhalten hat. Ein reduzierender, luftarmer Brand sorgt für die dunkle Einfärbung der Tonwaren. In der Ausstellung werden sowohl Alltagsgegenstände als auch Zierkeramiken der schwarzen Keramik aus der Sammlung von Tobias Werner präsentiert.

Seit 30 Jahren beschäftigt sich der ehemalige Hochschuldozent der Universität Osnabrück Tobias Werner mit der besonderen Keramik. In den 1980er Jahren veröffentlichte er ein Buch und einen Film über das Töpferdorf Bisalhães bei Vila Real in Nordportugal. Damals gab es in der Region

noch 48 Töpfer, die nur schwarz gebrannt haben; heute sind es noch 16. Werner Tobias hat die Entwicklung in Portugal kontinuierlich verfolgt und bei seinen zahlreichen Besuchen in der Region systematisch eine umfangreiche Sammlung mit über 500 Stücken zusammengetragen. Vor einigen Jahren hat er den größten Teil dieser Sammlung dem Nationalen Ethnologischen Museum in Lissabon vermacht. Die jetzt in Lage ausgestellten Keramiken sind doppelte, oder auch sehr seltene Stücke aus seiner verbliebenen Sammlung.

Die portugiesischen Töpfer der schwarzen Keramik brennen ausschließlich im Reduktionsverfahren, benutzten aber je nach Region in Form und Größe sehr unterschiedliche Öfen: frei stehende Feldbrandöfen, die rund oder kegelförmig sein können, oder auch in den Hang eingegrabene Öfen, die oben offen sind. Sie brennen auch in gemauerten Öfen oder neuerdings in Gasöfen. Das Besondere: In der letzten Phase des Brandes werden die Tonwaren von oben mit Strauchwerk und Erde abgedeckt. Das Feuerloch wird entweder zugemauert oder ebenfalls mit angeschütteter Erde verschlossen. So gelangt möglichst wenig Sauerstoff in die Kammer. Die Brennphase bei bis zu 1100° C dauert zwischen einer und eineinhalb Stunden; danach müssen die Waren viele Stunden auskühlen.

Die meisten der heute noch tätigen Töpfer fertigen Zier- und Gebrauchskeramik an. Eine Zukunft hat die Schwarzbrand-Keramik in Portugal nur im Dorf Molelos. Die Töpfer dort haben die Arbeitsmethoden modernisiert, experimentieren mit neuen Formen, ohne dabei die Tradition zu vernachlässigen oder gar aus ihr auszubrechen. Und sie erhalten die notwendige Unterstützung der Gemeinde, die Werkstätten stellt und über eine Absatzgenossenschaft bei der Vermarktung der Ware hilft. In allen anderen Dörfern ist kein Nachwuchs in Sicht; die Töpfer sind alle über 60 Jahre alt, und mit ihnen wird dieses traditionsreiche Handwerk in ihren Orten aussterben.

Langerwehe

21.09.13-17.11.13 *Ton in Ton* mit Werken von Brigitte Balsler, Hanne Dammeyer-Kierdorf, Michaela Müller und Petra Paffenholz. Töpfereimuseum Langerwehe, Pastoratsweg 1, D-52379 Langerwehe. Website: www.toepfereimuseum.de.

Landshut

Museen der Stadt Landshut, Stadtresidenz, Altstadt 79, D-84028 Landshut. Website: www.landshut.de/museen. Ein lebendiges Panorama der Keramik vom Spätmittelalter bis in die Gegenwart eröffnet diese erste Sammlungsausstellung der Museen der Stadt Landshut in der Stadtresidenz Herzog Ludwigs X.: von der Baukeramik über die handwerkliche Gebrauchskeramik bis hin zur künstlerisch gestalteten Gefäßkeramik und keramischen Plastik vermitteln hochkarätige Werke einen fundierten Eindruck von den reichen Möglichkeiten der Arbeit mit dem Werkstoff »Ton«. Die als Rundgang angelegte Präsentation im 2. Obergeschoss des sogenannten Deutschen Baus greift das gesamte Sammlungsspektrum ab und stellt der keramischen Überlieferung aus Stadt und Region gleichberechtigt die zeitgenössische europäische und japanische (Gefäß-)Keramik zur Seite.

Leipzig

17.11.13-23.03.14 *Gefäß / Skulptur II*. Deutsche und internationale Studiokeramik seit 1946. Bogudgivelse. GRASSI Museum für Angewandte Kunst, Johannisplatz 5-11, D-04103 Leipzig. Website: www.mvl-grassimuseum.de.

In Folge der vor vier Jahren gezeigten Sonderausstellung „Gefäß/Skulptur“ und des dazu erschienenen Katalogbuches kamen zahlreiche bedeutende Schenkungen ins Museum. Die Fülle der neu hinzugekommenen erstrangigen Studiokeramiken deutscher und internationaler Künstler wird in einer repräsentativen Auswahl erstmalig vorgestellt.

Parallel dazu zeigt das Museum die Wettbewerbsausstellung des Richard-Bampi-Preises 2013, des höchstdotierten deutschen Förderpreises für junge Keramiker. Damit spannt sich ein keramischer Bogen von der Mitte des 20. Jahrhunderts bis in die Gegenwart.

Ludwigsburg

Keramikmuseum des Württembergischen Landesmuseum, Schloss Ludwigsburg, Schlossstrasse 30, D-71634 Ludwigsburg [ved Stuttgart]. Website: www.schloss-ludwigsburg.de. Einzigartige Schätze der keramischen Kunst präsentiert das Landesmuseum Württemberg im zweiten Obergeschoss des Neuen Hauptbaus. Auf rund 2000 m² sind neben Ludwigsburger Porzellan Kunstobjekte vom mittelalterlichen Steinzeug bis zur Künstlerkeramik des 20. Jahrhunderts ausgestellt.

Schlossmanufaktur Ludwigsburg, Im Schloss, D-71634 Ludwigsburg. Website: <http://www.schlossmanufaktur-ludwigsburg.de>.

Das Ludwigsburger Porzellan lebt weiter. 1947 gründete Otto Wanner-Brandt die heutige Porzellanmanufaktur Ludwigsburg, die 1971 in eine GmbH umgewandelt wurde. Neues Design und der hohe Anteil an individueller Anfertigung halten das Interesse an Ludwigsburger Porzellan wach und das seit 255 Jahren. Schnell erliegt man dem Zauber einer der schönsten Porzellanmalereien der Welt. Die laufende Porzellanproduktion kann täglich im Schloss bestaunt und im Manufakturshop erworben werden. Außerdem sind die historischen Schätze aus Ludwigsburger Porzellan im Keramikmuseum zu sehen.

Mettlach

Keramikmuseum Mettlach, Alte Abtei, Saaruferstraße, D-66688 Mettlach. Website: www.keramikmuseum-mettlach.de.

München

07.11.13-08.12.13 *Meissener tabatieren des 18. Jahrhunderts*. Katalog. Residenz, Residenzstraße 1, D-80333 München. Website: www.residenz-muenchen.de. Powdered tobacco, originally used in Europe as a medicine, became a fashionable stimulant in high society during the eighteenth century. Precious little containers, known as tabatières (snuffboxes), were important accessories for elegant ladies and gentlemen.

Meissen was among the first manufacturers to adjust to the high demand for these small treasures, developing a wide range of different models and forms. The fastidious painting of the boxes using the entire repertoire of Meissen motifs was carried out exclusively by the best painters in the manufactory. Today, they provide a more intimate insight into the courtly life of the eighteenth century than almost any other medium.

Neumünster

→27.10.13 *Back to Earth*. From Picasso to Ai Weiwei - Rediscovering ceramics in art. Katalog. Gerisch-Stiftung, Brachenfelder Straße 69, D-24536 Neumünster. Website: www.gerisch-stiftung.de. Back to Earth is devoted to ceramics in the fine arts. Whereas the use of ceramics was frowned upon in the world of art for many years, it has recently enjoyed a surprising renaissance.

For the first time, ceramic objects by 75 internationally renowned artists will come together to form a unique panorama. They range from large-scale installations to small curios, the unexpected, the extraordinary and the experimental. They are placed in a historical context with artists such as Ernst Barlach and Marcel Duchamp and the exhibition focuses on thematic questions of our time, from spirituality to provocation, from myth to explosiveness. Is ‚Back to Earth‘ a symptom of our age?

After abstraction, virtuality and conceptuality, are we now seeing a return to handwriting, the body, materials? The 130 exhibits from throughout the world are presented not only in the regular exhibition spaces of Gerisch-Stiftung. A series of glass pavilions designed by the architect Roger Bundschuh are installed in the extensive sculpture park and the home of Herbert and Brigitte Gerisch is also used as an exhibition space, lending the exhibition a special character.

Rastatt-Förch

Schloss Favorite, Am Schloss Favorite 5, D-76437 Rastatt-Förch. Website: www.schloss-favorite.de. Fast 160 Meißener Porzellane haben sich in Schloss Favorite erhalten, darunter sehr frühe und seltene Stücke. Erst 1708 hatte man das europäische Porzellan erfunden und 1710 die Porzellanmanufaktur Meißen gegründet. Sibylla Augusta (1675-1733) muss zu den ersten Kundinnen gehört haben.

Rheinsberg

→13.10.13 *250 Jahre Keramik in Rheinsberg*. Gestern · Heute · Morgen. Remise am Schloss, Mühlenstraße 15a, D-16831 Rheinsberg.

Rödental

→09.02.14 *Feuer & Flamme · Glas und Keramik aus den Sammlungen der Familie Otto Waldrich*. Europäisches Museum für Modernes Glas, Rosenau 10, D-96472 Rödental (bei Coburg). Website: www.kunstsammlungen-coburg.de. Das Europäische Museum für Modernes Glas präsentiert in seiner aktuellen Sonderausstellung Glas und Keramik aus den Sammlungen der Coburger Unternehmerfamilie Otto Waldrich. Seit Jahren den Kunstsammlungen der Veste Coburg durch Stiftungen und Schenkungen eng verbunden,

gipfelte das Engagement von Otto Waldrich, der in diesem Jahr seinen 90. Geburtstag feiert, 2008 in der Errichtung des Europäischen Museums für Modernes Glas im Schlosspark Rosenau.

Otto Waldrich begeistert sich seit Jahrzehnten für moderne Keramik und modernes Glas. Als Ergebnis kamen nicht nur viele Kunstwerke zusammen, sondern auch viele persönliche Kontakte mit den Künstlern, aus denen sich nicht selten Freundschaften entwickelten.

Die Freude an Glas und Keramik übertrug sich auch auf seine Kinder: Christiane Waldrich eröffnete eine Galerie für modernes Glas mit den Schwerpunkten Amerika und Italien und Joachim Waldrich begann, moderne Keramik zu sammeln, wobei er das Augenmerk auf europäische Künstler richtete. Seine Vorliebe liegt auf skulpturalen Keramiken mit stark strukturierter Oberflächengestaltung.

[Joachim Waldrich er forfatter til det omfattende og uundværlige opslagsværk *Who's Who in Contemporary Ceramic Arts. A Comprehensive Bio-Bibliographical Guide to Austria - Germany - Switzerland*, som udkom i 1996].

Die Ausstellung vereint den Kunstsammlungen der Veste Coburg gestiftete und geliehene Werke der Familie mit Objekten aus den Sammlungen von Otto, Christiane und Joachim Waldrich. Zu sehen sind internationale, noch nie im Kontext gezeigte Kunstwerke. Im Mittelpunkt stehen Künstler aus Japan, Amerika, Italien, Spanien und Deutschland. Zu sehen sind Werke folgender Künstler:

Keramik: Gordon Baldwin, Claudi Casanovas, Michael Cleff, Anne Currier, Tjok Dessauvage, Elizabeth Fritsch, Elzbieta Grosseová, Haguiko, Steven Heinemann, Heidi Kippenberg, Eva Klinger-Römhild, Gerd Knäpper, Uwe Löllmann, Madola, Enrique Mestre, Pit Nicolas, Lucie Rie, Barbara Schwämmle, Tatsuzo Shimaoka, Claus Tittmann, Sigrun Wassermann, Gerald Weigel, Masamichi Yoshikawa.

Slesvig

→08.09.13 *Gruppe 83*. Keramiken aus drei Jahrzehnten. Dachgeschoss Kreuzstall. Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig. Website: www.schloss-gottorf.de. Das Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte nimmt das 30jährige Bestehen der Gruppe 83 zum Anlass, um in einer Retrospektive mit 90 Exponaten, das vielfältige Spektrum dieser Künstlervereinigung zu präsentieren.

Das Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte nimmt das 30jährige Bestehen der Gruppe 83 zum Anlass, um in einer Retrospektive mit 90 Exponaten, das vielfältige Spektrum dieser Künstlervereinigung zu präsentieren.

Die Ziele der Gruppe 83, Keramik als eigenständige Kunstform in Deutschland zu vertreten, in Ausstellungen und Publikationen bekannt zu machen und schließlich den Nachwuchs zu fördern, sind seit der Gründung im Jahr 1983 die verbindenden Maximen; Voraussetzung für die Mitgliedschaft ist allerdings die vorherige Aufnahme in die Académie Internationale de la Céramique (AIC) in Genf, was einen hohen künstlerischen Standard garantiert.

So allgemein die Zielsetzungen der Künstlergruppe sind, so vielfältig sind die Arbeiten der 38 Künstler, die in der Ausstellung im Kreuzstall von Schloss Gottorf zu sehen sind. In der Retrospektive treffen Arbeiten ehemaliger und verstorbener Mitglieder auf das Schaffen der 16 gegenwärtig in der Gruppe 83 organisierten Keramiker. Die Ausstellung versucht wenn möglich aus jeder Dekade des Bestehens von jedem Gruppenmitglied eine charakteristische Arbeit zu zeigen, wobei die Auswahl nicht primär dem kuratorischen Blick unterworfen war, sondern den Künstlern selbst überlassen wurde. Jeder sollte für sich jeweils zwei Keramiken aus den vergangenen drei Dekaden, also sechs herausragende Beispiele des eigenen Schaffens vorschlagen. Aus diesen Vorschlägen wurde schließlich pro Dekade ein Beispiel ausgewählt, um im Dachgeschoß des Kreuzstalls präsentiert zu werden.

Vom 27. April bis zum 6. Juni 1985 präsentierten dreiundzwanzig deutsche Keramiker, alle waren Mitglieder der Académie Internationale de la Céramique in Genf, ihr Schaffen in einer großen, gemeinsamen Ausstellung im Keramion in Frechen. Dies war das erste öffentliche Auftreten der Gruppe 83, die in diesem Jahr auf ihr dreißigjähriges Bestehen zurückblicken kann.

Als sich die deutschen Mitglieder der Académie Internationale de la Céramique 1983 zusammenschlossen hatten sie drei Ziele:

1. *Keramik als eigenständige Kunstform in Deutschland zu vertreten.* 2. *Deutsche Keramikerinnen und Keramiker durch Ausstellungen und Publikationen im In- und Ausland bekannt zu machen.* 3. *Den Nachwuchs zu fördern.*

Diese allgemeine Zielsetzung, die nicht darauf setzte, eine gemeinsame künstlerische Position zu vertreten, unterscheidet die Gruppe 83 von anderen Künstlerzusammenschlüssen. Fragt man nach dem Geheimnis des nunmehr 30 jährigen Zusammenhalts der Gruppe, so liegt das sicher in dem Verzicht auf ein gemeinsam zu vertretendes künstlerisches Programm. Jedes Mitglied hatte die Freiheit, sich in seiner Kunst individuell zu entwickeln und dabei die jenseits aller Kunstprogrammatik liegenden Ziele der Gruppe zu vertreten. Die Liebe und das Leben für die Keramik ist der Kitt, der eine Anzahl von Individualisten zu einer Gruppe vereint.

Bei aller Freiheit der Entwicklung und Veränderung der Form vom eingetragenen Verein zu einem freien Zusammenschluss, ist eines geblieben: die notwendige Aufnahme in die AIC. Dieses von außen kommende Kriterium hat sich für den inneren Zusammenhalt bewährt, da es eine Verjüngung und Weiterentwicklung ohne Kampfabstimmung und Konfrontationen ermöglicht. Die Gruppe 83 ist ein freundschaftlich geknüpftes Netzwerk innerhalb der größeren Organisation der AIC, in dem das "Wir Gefühl" die Kraft ist, die diese Künstlergruppe wohl bis in ein gemeinsames 4. Jahrzehnt trägt.

Die Ausstellung zeigt Arbeiten folgender Künstler: Bruno Asshoff (1914-2003), Ingeborg Asshoff (1919-1998), Karin Bablok (*1964), Antje Brüggemann (*1941), Michael Cleff (*1961), Dorothee Colberg-Tjadens (1922-2004), Dieter Crumbiegel (*1938), Monika Debus (*1961), Volker Ellwanger (*1933), Mario Enke (*1948), Cathy Fleckstein (*1955), Christa Gebhardt (*1937), Johannes Gebhardt

(*1930), Walter A. Heufelder (*1926), Karl Jüttner (1921-2006), Horst Kerstan (1941-2005), Ruth Koppenhöfer (1922-1994), Karl Friedrich Korden (*1935), Elly Kuch (1929-2008), Wilhelm Kuch (*1925), Beate Kuhn (*1927), Hans Lifka (1905-1996), Otto Meier (1903-1996), Rolf Overberg (1933-1993), Gabriele Pütz (*1949), Renée Reichenbach (*1956), Elisabeth Schaffer (*1935), Karl Scheid (*1929), Ursula Scheid (1932-2008), Gisela Schmidt-Reuther (1915-2009), Kyra Spieker (*1957), Wendelin Stahl (1922-2000), Robert Sturm (1935-1994), Fritz Vehring (*1944), Vera Vehring (*1944), Gotlind Weigel (*1932), Gerald Weigel (*1925), Friederike Zeit (*1963).

Selb-Plössberg

Porzellanikon Selb [Europäisches Industriemuseum für Porzellan, Europäisches Museum für Technische Keramik og Rosenthal Museum], Werner-Schürer-Platz 1, D-91800 Selb. Website: www.porzellanikon.org.

→06.10.13 *Farbzeichen und die Lust zur Kunst - Otmar Alt, der Zeichensetzer.* Porzellanikon.

Otmar Alt zählt zu den bedeutendsten und beliebtesten Künstlern in Deutschland. Seine farbenfrohen, fantasievollen und originellen Werke sind unverwechselbar. Seine künstlerischen Wurzeln liegen in der abstrakten Kunst der Nachkriegszeit und stehen in der Tradition von Joan Miró und Hans Arp. Mit seiner ganz eigenen Bildsprache schafft Otmar Alt farbenprächtige, lebendige Traumwelten die von geheimnisvollen Fantasiewesen bevölkert sind und den Betrachter fröhlich stimmen.

Zu Oberfranken hat Otmar Alt eine ganz besondere Beziehung. Aufgewachsen in West-Berlin war Oberfranken in Zeiten des Eisernen Vorhangs für die Berliner das Tor zur Welt. Zahlreiche Reisen nach Oberfranken und nicht zuletzt die 1978 begonnene enge Zusammenarbeit mit Philip Rosenthal hat zu einer tiefen Verbundenheit von Otmar Alt mit der Region geführt. Nicht nur mit seinen Plastiken in Hof sondern auch mit seinen Entwürfen für Porzellan von Rosenthal und Arzberg hat Otmar Alt in Oberfranken Zeichen gesetzt.

Die Ausstellung gibt einen umfassenden Einblick in das künstlerische Repertoire von Otmar Alt, das von Malerei und Grafik über Bildhauerei bis hin zur Gestaltung von Gebrauchsgegenständen reicht. Es sind Werke aus Otmar Alts gesamter bisheriger Schaffenszeit von ihren Anfängen bis in das Jahr 2012 zu sehen. Neben Bildern zeigt die Ausstellung Großplastiken, Bronzen, Holz- und Glasobjekte sowie die für Rosenthal und später auch für Arzberg gestalteten Porzellane.

Staufen

Keramikmuseum Staufen, Wettelbrunner Str. 3, D-79219 Staufen. Website: <http://www.landesmuseum.de>.

→06.10.13 *Sigrid Grote + Ulfert Hillers.* Keramikmuseum Staufen. Fasziniert von alten Milchkannen und verbeulten Zinkwannen, sucht Sigrid Grote die ästhetische Anmutung vergangener Kulturen und Alltagsobjekte in das Medium Keramik zu übertragen. Seit 10 Jahren experimentiert sie mit steinig oder metallisch wirkenden Oberflächen

für ihre Steinzeuggefäße, von denen die plissierten als besonders eigenwillig hervorzuheben sind. Ulfert Hillers bevorzugt dagegen strenge, archaische Formen mit stiller Zeichnung.

→13.11.13 *Raymond E. Waydelich*. Keramische Arbeiten. Keramikmuseum Staufen.

Erstmals ist das gesamte keramische Schaffen des elsässischen Künstlers Raymond E. Waydelich zu sehen, der mit seinem Zyklus „Lydia Jacob Story“ und der Beschäftigung mit der „Archäologie der Zukunft“ bereits in den 1970er Jahren bekannt geworden ist. In der vielfältigen Formen- und Motivsprache seiner keramischen Objekte spiegeln sich historische und gegenwärtige Welten. Sie gewähren einen Einblick in die facettenreiche Erlebnis- und Bildwelt des weitgereisten, weltoffenen Künstlers und zeigen seine technisch-formale Experimentierfreude. Diese reicht von traditionellen Gefäßformen der kretisch-minoischen Kultur über realistische Nachbildungen von Alltagsgegenständen hin zu figürlichen Plastiken und fantasievoll verziertem Gebrauchsgeschirr. Dank seines skurrilen Bildwitzes gelingt es ihm, Geschichten zu erzählen sowie Stimmungen und Assoziationen zur realen oder fiktionalen Lebensexistenz hervorzurufen.

11.10.13-24.11.13 *Lea Georg*. Keramikmuseum Staufen. Ihr Thema ist seit Jahren die Reihung gleichförmiger, konvexer und konkaver Porzellanvasen, die sich in ihrer Kontur ergänzen und Wand an Wand aneinanderfügen lassen. In immer neuen Varianten entwickelt Lea Georg spannungsvolle Rhythmen. Der banale Gegenstand Vase wird so Teil einer abstrakten Skulptur. Samtene Oberflächen in Weiß, Grau und Schwarz erhalten durch Zitronengelb einen leuchtenden Akzent.

Sögel

Emsland Museum, Schloss Clemenswerth, D-49751 Sögel. Website: www.clemswerth.de. Bereits zu Clemens August Zeiten gab es auf Schloss Clemenswerth hochwertige Keramik in Form des 350 Teile umfassenden Clemenswerther Jagdservices. Seit den 1970er Jahre wurde eine repräsentative Sammlung zeitgenössischer deutscher Keramik aufgebaut. Mit der Schenkung der weit über 1000 Teile umfassenden Sammlung von Prof. Dr. Manfred und Barbara Stockhausen hat diese Sammlung eine umfangreiche Ergänzung erhalten.

Weiden

→29.09.13 *Eva Zeisel*. Keramik - Design. Katalog. Internationale Keramik-Museum, Zweigmuseum der Neuen Sammlung, Luitpoldstraße 25, D-92637 Weiden. Website: www.die-neue-sammlung.de. Budapest, Wien, Berlin, Moskau und New York - Weltmetropolen sind die Stationen der internationalen Karriere von Eva Zeisel (1906-2011). Dazwischen liegen Schramberg und Hirschau, Hamburg und St. Petersburg.

Am Anfang stand eine traditionelle Töpferwerkstatt in Budapest, die Eva Amalia Stricker (so ihr Geburtsname) jedoch bald zugunsten ihrer Arbeit in einer Keramikmanufaktur aufgab. Damit vollzog sie den entscheidenden Schritt von der Keramikerin zur Designerin, von der eigenhändigen, hand-

werklichen Herstellung einzelner Objekte, hin zur Entwicklung von Modellen für die industrielle Serienproduktion.

Ende der zwanziger Jahre stellten sich die ersten großen Erfolge ein - allerdings nicht in Budapest oder Hamburg, sondern im kleinen Schwarzwaldort Schramberg und kurz darauf in Berlin, von wo aus sie im ehemaligen Studio Emil Noldes für die Hirschauer Steingutfabriken in der Oberpfalz arbeitete.

Ihre außergewöhnlichen, zunächst überwiegend geometrischen Formen und Dekore stehen auch heute noch beispielhaft für das Keramikdesign der Weimarer Republik. 1932 ging Zeisel in die Sowjetunion und arbeitete dort für die großen Manufakturen in St. Petersburg und Moskau bis zur ihrer Internierung 1936. Nach ihrer Freilassung emigrierte Eva Zeisel 1938 über England in die USA, wo sie mit ihren Entwürfen in organischen Formen äußerst erfolgreich war, und das über Jahrzehnte. In den USA gilt sie heute als eine der großen Entwerferinnen des 20. Jahrhunderts, in Deutschland beginnt man gerade erst, ihre Bedeutung als Designerin für die Keramikindustrie zu entdecken.

Belgien

Bruxelles

07.09.13-12.10.13 *Halima Cassell & Anne Marie Laureys*. Puls Contemporary Ceramics, Edelknaapstraat 19 rue du Page (Châtelain), B-1050 Bruxelles. - Website: www.pulsceramics.com.

13.09.13-12.01.14 *Henry Van de Velde*. Passion – Function – Beauty. Musées royaux d'Art et d'Histoire/Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, 10 Jubelpark, B-1000 Bruxelles. Katalog. Website: www.kmkg-mrah.be. Van de Velde (1863-1957) was trained as painter, but developed further as an architect, interior design-er, designer, teacher and artistic adviser. He left an impressive oeuvre and built up an international career, boasting a great number of creations in Belgium, Germany, The Netherlands and France. Among his bestknown buildings are the villa Bloemenwerf in Ukkel, various Art Nouveau residences in Weimar, the Kröller-Müller Museum in Otterlo and the modernist Boekentoren of the University of Ghent. He was one of the originators of the school of art that gave rise to the Bauhaus and founded the Ter Kameren school of art in Brussels. In his furniture, silverware, porcelain, jewellery, book bindings and other creations, he proved able, as no other, to combine practical utility with elegant sturdiness, thereby gaining international renown.

A retrospective. To celebrate the 150th anniversary of the birth of Henry van de Velde, the exhibition Henry van de Velde - Passion - Function - Beauty will be a chronological survey of the life and work of this multi-faceted artist, based on a never previously seen assembly of works of art and a multitude of documents, including photographs and letters.

Morlanwelz

25.10.13-02.02.14 *Remake*. Céramistes et plasticiens du livre revisitent les œuvres anciennes. Musée royal de Mariemont, Chaussée de Mariemont, 100, B-7140 Morlanwelz. Website: www.musee-mariemont.be.

Raeren

20.10.13-30.03.14 *Raerener Schätze kehren heim/ Treasures from Raeren Return Home*. Töpfereimuseum Raeren, Burgstrasse 103, B-4730 Raeren. Website: www.toepfereimuseum.org.

Holland

Delft

Galerie Terra Delft, Galerie voor hedendaagse keramiek, Nieuwstraat 7, NL-2611 HK Delft. Website: www.terra-delft.nl.

31.08.13-12.10.13 *Barbara Röling: 'Less is bore'*. Galerie Terra Delft.

19.10.13-23.11.13 *Márta Nagy*. Galerie Terra Delft.

→01.09.13 *Delft Blue · Trash or Treasure*. Museum Het Prinsenhof in Delft. Websites: www.prinsenhof-delft.nl og www.ikhouvanblauw.nl.

For more than 350 years, Delftware has been an archetypal Dutch icon. From a kissing couple as a souvenir to centuries-old vases with Dutch waterscapes, the blue-white decor appeals to people worldwide.

The exhibition *Delft Blue · Trash or Treasure* shows that Delftware is more than just a symbol. Discover everything about Delftware in the birthplace of this archetypal Dutch earthenware - Delft!

The exhibition *Delft Blue · Trash or Treasure* shows how this earthenware became so popular and how its image changed throughout the ages. Beautiful or ugly, you cannot argue about taste. Or can you? The ornament of a Queen, the every-day stuff of an inn keeper and the souvenir of a tourist - meet the different faces of Delftware. Discover how this earthenware was made and get a real sense of the collection mania of a true devotee. View Delftware through the eyes of artists who like to use the decorated earthenware as a source of inspiration. From valuable tulip vases to rows of blue-white souvenirs, Delftware is a true Dutch icon. But is it Art or is it Kitsch?

Deventer

Loes and Reinier Gallery, Korte Assenstraat 15, NL-7411 JP Deventer. Website: www.loes-reinier.com.

08.09.13-05.10.13 *Svein Hjort Jensen, steengoed*. Loes and Reinier Gallery. After 3 years of learning from a Norwegian potter Svein Hjorth-Jensen moves over to France where he starts working with a potter in the Champagne.

Attracted by the potters village La Borne, very well known among the potters circle, he decides one day to step into his old 2CV to discover this place... This meeting took place in 1970 and it was "fatal". He settled there and still lives there today.

Svein is focused on a graphic style of work, he does research on new glazes and develops decorative motives. Alongside this production of glazed ware he also starts constructing a huge wood kiln in order to realize also high fired work in long firing sessions, researching the effect of the flames and the ashes on the raw material.

01.10.13-30.11.13 *Ruthanne Tudball*. Loes and Reinier Gallery.

20.10.13-16.11.13 *Zoutglazuur*. Loes and Reinier Gallery. Saltglazed ceramics with: Daniel Boyle, Jane Hamlyn, Jeremy Nichols, Joop Crompvoets, Nirdosh P.van Heesbeen, Paulien Ploeger, François Gallissaires, Edwige Larché en Dörte Ahrenkiel.

Groningen

→01.09.13 *Dragons and Lange Lijzen*. Chinese porcelain from the Museum's own collection. Groningen Museum, Groningen, Museumeiland 1, NL-9711 ME Groningen. Website: www.groningermuseum.nl. More than 200 beautiful and characteristic pieces. Accompanying the items on display, there will be brief outlines of the period in which the item was made, of its special features, and the position it assumed in the total assortment of export porcelain destined for the Netherlands. Various objects will be on show for the very first time.

Diverse types of porcelain will be exhibited, such as Kraak porcelain, Transition (Late Ming) porcelain, Kangxi blue-and-white, Chine de Commande, Famille Rose, Mandarin, Blanc de Chine and Yixing. In addition, the Groninger Museum has an enviable collection of porcelain from shipwrecks. Several examples of these documentary pieces will be on display. Finally, there is a series of figures of Chinese gods and philosophers, of figures for the European market, and of slender Chinese women, the so-called 'Lange Lijzen'.

Status-enhancing. Almost all of this porcelain – dating from the 17th and 18th centuries – was shipped from China to the Netherlands by the Dutch East India Company (VOC) or by private traders. The composition of the material and the manufacturing process were a mystery. Porcelain was exotic, relatively expensive and therefore enhanced the status of the owner. The secret of porcelain-making was discovered in Germany in the early 18th century, and subsequently Chinese porcelain had to compete with European porcelain. The price then decreased and the assortment of decorations and forms expanded enormously. Archaeological excavations indicate that almost everyone in the Netherlands had a porcelain object in his or her house. Even today it is not uncommon. Chinese porcelain formed an essential element of the Dutch interior, more than anywhere else in the world.

Collections. With more than 10,000 items, the Groninger Museum has one of the largest collections of Chinese porcelain in

the Netherlands. A part of the collection has been laid out in the Menkemaborg (estate house) in Uithuizen. Selections from the collection are regularly shown in the Starck Pavilion, and there is close co-operation with other museums, such as the Rijksmuseum Amsterdam, the Gemeentemuseum in The Hague, Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, and the Princessehof Museum of Ceramics in Leeuwarden. Thanks to sponsors and donors, the collection is still expanding.

Leeuwarden

→27.10.13 *Het mysterie Ming*. Chinese keramiek. Bogudgivelse. Museum Het Prinsenhof. Grote Kerkstraat 11, NL-8911 DZ Leeuwarden. Website: www.princessehof.nl. Die rund 300 Jahre währende Epoche der Ming-Dynastie (1368-1644) gilt als eine der glanzvollsten Zeiten in der chinesischen Geschichte - insbesondere wenn es um Porzellan geht. „Ming“ steht für feinstes, kostbarstes Porzellan, das auf Auktionen regelmäßig astronomische Preise erzielt. Und die „Ming-Vase“ ist ein populäres Klischee selbst für diejenigen, die nicht mit der Geschichte chinesischer Keramik vertraut sind.

Der reiche und vielfältige Bestand chinesischer Exportkeramik für den südostasiatischen Markt, vorwiegend aus der ehemals holländischen Kolonie Indonesien, wird hier erstmals im Zusammenhang vorgestellt.

Mit Gründung der Niederländischen Ostindien-Kompanie VOC 1602 wurde schließlich auch der europäische Markt für Ming-Porzellan erschlossen. Besonders das blau-weiße Kraak-Porzellan gehörte als exotisches Luxusgut zur Ausstattung reicher Haushalte und ist aus holländischen Stillleben der Zeit nicht wegzudenken.

Die Sammlung an Ming-Porzellanen des Museums Princessehof ist in ihrer Vielschichtigkeit einmalig. Sie umfasst das ganze Spektrum von kaiserlichen Gefäßen über sog. Martaban, große Vorratstöpfe, die in Indonesien auch als Statussymbole galten, zu Kraak-Porzellanen.

Eindrucksvolle Beispiele von Exportporzellan für Europa wurden auch aus den Ladungen zweier Schiffswracke, der Witte Leeuw (gesunken 1613) und der Hatcher Cargo (gesunken 1643), geborgen.

Rotterdam

→26.01.14 *Interventie #22 Tanja Smeets - Domestic Strangers*. Museum Boijmans Van Beuningen, Museumpark 18-20, NL-3015 Rotterdam CX. Website: www.boijmans.nl. Museum Boijmans Van Beuningen is showing four installations by Tanja Smeets (* 1963) in which she combines every-day materials with ceramics.

The four Clover Leaf galleries at the heart of the museum will host large organic structures made from, for example, stacked red coffee cups and an assemblage of Chinese spoons. A white structure made from thousands of plastic elements spreads beyond one of the galleries and enters into a dialogue with the museum's architecture. Tanja Smeets conceived the four installations during her residency at the European Ceramics Work Centre in Den Bosch.

Tegelen

Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum, Kastelaan 8, NL-5932 AG Tegelen. Website: www.tiendschuur.net.

→22.09.13 *Young Clay*. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen. Met het werk van jonge hedendaagse keramisten uit Engeland. In deze expositie geen traditionele Engelse keramiek maar vernieuwende en eigenzinnige keramiek. Deze expositie toont werk voorbij de techniek en tradities. De exposanten gaan elk een eigen weg en maken gebruik van zeer uiteenlopende vormen en technieken. Wat hen verbindt is hun persoonlijke stempel die ze in de klei drukken en de vrijheid waarmee ze het materiaal hanteren.

29.09.13-12.01.14 *Zoutglazuren*. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen.

Østrig

Freistadt

→26.10.13 *Zwischen Kunst und Kitsch - Keramiken aus St. Peter bei Freistadt*. Mühlviertler Schlossmuseum Freistadt, Schlosshof 2, 4240 Freistadt. Website: www.museum-freistadt.at.

Die Keramikfabrik in St. Peter erzeugte unter wechselnden Eigentümern von 1921 bis 1959 vorwiegend Zierkeramik. Im Laufe der Zeit entstanden zahlreiche Formen und der damaligen Mode entsprechende Gefäße und Figuren. Die Ausstellung im Rahmen der Landesausstellung gibt nun erstmals einen repräsentativen Überblick über die umfangreiche Produktion und Formenvielfalt.

Wien

→13.10.13 *Alt-Wiener Porzellan 1904*. MAK-Studiensammlung Keramik, MAK, Österreichisches Museum für Angewandte Kunst, Stubenring 5, Wien 1. Website: www.mak.at. Schritt für Schritt soll eine epochemachende Ausstellung in Umfang und Qualität dokumentiert sowie materiell, analog und digital nachvollziehbar gemacht werden.

Schweiz

Geneve

Musée Ariana – Musée suisse de la céramique et du verre, Avenue de la Paix 10, CH-1202 Geneve. Website: www.ville-ge.ch.ariana.

→08.09.13 *8 Artistes & La Terre*. Musée Ariana. Unis par l'amitié et par l'amour de la terre, Claude Champy, Bernard Dejonghe, Philippe Godderidge, Jacqueline Lerat, Michel Muraour, Setsuko Nagasawa, Daniel Pontoreau et Camille Virot forment une palette représentative de la diversité de la scène céramique française au tournant du 21e siècle. Armés chacun d'une solide personnalité et d'un langage propre, ils se retrouvent mus par une même éthique,

nourrie d'esthétique orientale ou de terres africaines. La céramique comme une manière d'être au monde: c'est dans cet esprit qu'a été publié en 2009 un ouvrage éponyme.

L'exposition se déploiera dans le sous-sol du musée, dans une confrontation qui s'avère passionnante. Un espace particulier, au premier étage de l'institution, est dédié à Jacqueline Lerat, décédée avant la parution du livre.

30.08.13-27.10.13 *Akio Takamori – Portraits Ordinaires*. Musée Ariana.

Solothurn

Kunstforum, Schaalgasse 9, CH-4500 Solothurn.
Website: www.kunstforum.ch.

19.10.13-12.11.13 *Hans Gerber*. Kunstforum.

14.12.13-08.02.14 *The Vessel, the object III*. Philippe Barde, Thomas Bohle, Sandy Brown, Daphne Corregan, Sueharu Fukami, Lea Georg, Gabriele Koch, Brigitte Pénicaud, Elke Sada, Akio Takamori og Masamichi Yoshihawa. Kunstforum.

22.02.14-30.03.14 *Esther Shimazu*. Kunstforum.

26.04.14-30.05.14 *Johannes Nagel*. Kunstforum.

Frankrig

Gennevilliers

14.11.13-11.01.14 *L'Alchimiste du Bizarre*. Jean-Marie Appriou. Galerie Edouard Manet, 3 place Jean Grandel, F-92230 Gennevilliers.

Guebwiller

28.09.13-17.11.13 *Gilbert Portanier*. Musée Théodore Deck, 1, rue du 4Février, F-37075 Guebwiller.

21.09.13-02.11.13 *Bente Skjøttgaard. Rest area - Aire de repos*. Sculpture. Galerie Maria Lund, 48 rue de Turenne - 75003 Paris. Website: www.marialund.com.
A rest area is an interlude on the road - an intersection between the landscape and a gist of contemporary civilization. It is the place where the traveller finds his own speed, the contact with the ground and maybe a moment to dream and look at the sky.

Such crossings of registers, notably those between nature and culture, are at the heart of the artist-ceramist Bente Skjøttgaard's research. Her new productions belong to a body of work that spans several years on *clouds and traces*. They are not only a very free and playful interpretation of phenomena of our environment, but also a pretext to question the notions of rupture and intervention.

Portugal

Lissabon

Museu Nacional do Azulejo, Rua da Madre de Deus 4, 1900-312 Lisboa. Website: www.mnazulejo-ipmuseus.pt.
Vast collection of ceramic tiles, foreign and Portuguese, from the 15th century to present day.

Palácio Nacional da Ajuda, Largo da Ajuda, 1349-021 Lisboa. Website: www.palacioajuda.pt.

25.10.13-26.01.14 *The Splendour of Cities: The Route of the Tile*. Gallery, Museu Calouste Gulbenkian Foundation, Av. de Berna 45A, 1067-001 Lisboa Codex. Website: www.museu.gulbenkian.pt.

It is a well-known fact that Calouste Gulbenkian was drawn both to the art of the Near East and to that of Western Europe. Among the works that feature in his collection are tiles, a form of artistic expression that was and still is shared by both these areas of Mediterranean culture. Thus the original core of this project is the collection of tiles from Iznik, Turkey, which is well represented in the Calouste Gulbenkian Museum.

In Portugal, a country that regards the tile as one of its badges of identity, an exhibition is being held which, for the first time, shines a spotlight on this art that enriches urban spaces. From the time of the Ancient Egyptians to the twenty-first century, tile-making has been practised in an extended area encompassing Central Asia, Western Europe and North Africa.

This exhibition will focus on the specific qualities of ceramics created to cover buildings. We are aware that Portugal has produced outstanding work that offers a significant range of decorative and iconographic solutions. Now, following the Calouste Gulbenkian Museum's tradition of drawing attention to other cultures, we are bringing together, for the first time, works from regions and cultures as diverse as Spain, Italy and Flanders, Holland and the Ottoman Empire, England and Persia, Portugal and India in which influences from distant China can often be detected. Commercial routes also allowed ideas and tastes to be transported, providing glimpses of an optimistic vision of relations between peoples and the circulation of assets between cultures.

USA

Pomona

American Museum of Ceramic Art, AMOCA, 340 S. Garey Avenue, Pomona CA 91766. Website: www.ceramicmuseum.org.

Salem

→27.10.13 *The Copeland Collection, Chinese and Japanese Ceramic Figures*. Katalog. The Peabody Essex Museum, East India Square (161 Essex St) Salem, Massachusetts. Website: www.pem.org.
The world's finest museum collection of Chinese porcelain figurines is featured in the Pamela Cunningham Copeland Gallery at the Peabody Essex Museum. Mrs. Copeland began

collecting these rare figures in 1937. During a sixty year period, she amassed more than 200 exceptional examples of one of China's most captivating decorative arts. Mrs. Copeland made plans to bequeath her collection to the museum after developing a lasting friendship with Dr. H.A. Crosby Forbes, curator emeritus of the department of Asian export art.

"Beguiling and amusing," as Mrs. Copeland said, these colorful animal, bird, and human figures are historically significant as tangible representations of the interplay between Eastern and Western cultures. Their designs reflect cross-cultural influences, and illuminate the Chinese perception of Western tastes. Produced mainly for export, these fragile figures were primarily made to order and destined for wealthy private collectors.

The Copeland Collection is known internationally for the superb quality and impressive variety of its many rare forms. Because of her extensive travels and research, Mrs. Copeland was respected as one of the foremost experts on the subject. Each piece she collected expresses the form, proportion, detailed decoration, and distinctive modeling that characterize the work of a master potter.

Spanning three centuries from the reign of Kangxi (1662-1722) to Daoguang (1821-1850), the collection includes engaging figures of dogs, elephants, deer, and birds, as well as human forms representing both Chinese and European figures and scenes. There are carp, water buffalo, and duck water-droppers; a variety of candleholders; and containers shaped as a toad, a hawk, and a western-style shoe. Soup tureens represent ducks, a quail, a rooster, elephants, and a dramatic boar's head with protruding tongue. Many of the pieces are one-of-a-kind, or one of very few extant.

Mrs. Copeland realized that an assemblage of this nature would never again be possible and that keeping the collection intact at a major institution was the best way to ensure its accessibility to the public. She deemed the Peabody Essex Museum, the only museum with a department devoted solely to Asian export art, as the perfect repository for her exceptional collection.

New York

19.09.13-22.11.13 *Chris Gustin · Masterworks in Clay*. The Schein-Joseph International Museum of Ceramic Art, Binns-Merrill Hall, Alfred University Campus. Website: www.ceramicsmuseum.alfred.edu.

→22.09.14 *Ken Price Sculpture. A Retrospective*. Katalog. The Metropolitan Museum of Art, 1000 Fifth Avenue, New York. Website: www.metmuseum.org. This long overdue retrospective, the first major museum exhibition of Ken Price's work in New York, will trace the development of his ceramic sculptures with approximately sixty-five examples from 1959 to the present. The selection will range from the luminously glazed ovoid forms of Price's early work to the suggestive, molten-like slumps he has made since the 1990s. In addition to the sculpture, there will be a small group of Price's landscape drawings from the past ten years. The artist's close friend, the architect Frank Gehry, will collaborate on the design of the exhibition.

Washington

04.10.13-12.01.14 *Infinite Place*. The ceramic art of Wayne Higby. Bogudgivelse. Smithsonian American Art Museum, Renwick Gallery, Pennsylvania Avenue at 17th Street, Washington DC. Wayne Higby (b. 1943) is one of the most innovative second generation artists to come out of the post-World War II American ceramic studio movement. His vision of the American landscape appears in work ranging from vessel forms and sculpture to architectural installations that have brought him national and international recognition. *Infinite Place: The Ceramic Art of Wayne Higby* is the first major retrospective exhibition to provide an in-depth critical analysis of the artist's body of work created during a forty-year period. The exhibition explores the forms, techniques, and firing processes used throughout Higby's career, focusing specifically on his groundbreaking work in raku earthenware as well as his later production in porcelain.

Canada

Toronto

Gardiner Museum, 111 Queen's Park, Toronto, Ontario, Canada M5S 2C7. Website: www.gardinermuseum.on.ca.

→15.09.13 *Kathy Venter - Life*. Gardiner Museum. Kathy Venter is a celebrated ceramic artist internationally recognized for her life-size figurative sculptures. The artist's dialogues with time, with femininity, with community, and with intercultural understanding capture the continuity of the human condition. "Kathy Venter - Life" addresses our place in the broader universe with equanimity, humility and dignity, and rewards visitors with a sense of open, dynamic serenity.

→05.01.14 *The art of the everyday*. Fayence in the 17th and 18th century France. Gardiner Museum. This focus exhibition documents the rise of the faience industry in 17th and 18th century-France. Appreciated at all levels of society, faience (tin-glaze earthenware) provided a less costly, yet still highly refined and elegant alternative to porcelain. Featuring approximately 40 objects for everyday use and ornamental wares, this exhibition surveys the production of the foremost faience centres, including Nevers, Rouen, Marseille, Moustiers and Strasbourg. The selection will offer insights into the social life and customs of the time, while reflecting the assimilation of technological advances and aesthetic influences that converged into France; from the initial introduction of the medium by Italian potters, to the diffusion of stylistic models from the Netherlands and the impact of cultural contacts with Asia. The pieces featured in this exhibition were recently donated to the Gardiner Museum by Pierre Karch and Mariel O'Neill-Karch, and now constitute one of the rare collections of French faience in a public institution in North America.

*Royal Copenhagen solgt til finske Fiskars
af Gunnar Jakobsen*

Kapitalfonden Axcel erhvervede i 2001 Royal Scandinavia, hvor Carlsberg-koncernen havde samlet dansk og svensk kunstindustris klenodier, heriblandt Royal Copenhagen, som var opstået ved fusionen i 1985 mellem Den kongelige Porcelainsfabrik A/S og Holmegaards Glasværker A/S, hvori Bing & Grøndahl indgik i 1987.

Det gik ikke for godt, da Carlsberg skilte sig af med Royal Scandinavia, som man ikke længere fandt passede ind i Carlsbergs langsigtede strategi, og Axcel kan vel heller ikke siges som ejere at have løftet opgaven særlig godt, idet Royal Copenhagen ikke længere har nogen egentlig egenproduktion i Danmark og vel på det nærmeste er blevet til et brand, hvor den know how, der var opbygget gennem mere end 225 år, er udflaget til Thailand.

Allerede i 2000 forudså dagbladet Børsen og flere andre, at et kapitalejerskab i længden ville indebære en opsplitning af Royal Scandinavia, hvilket også er sket, afsluttende med salget af Royal Copenhagen for 490 mio kr til finske Fiskars, som for de fleste står for de orange sakse og haveredskaber.

Fiskars-koncernen er dog mere end orange sakse og haveredskaber, idet man de senere år har fokuseret på forbrugsvarer til hjem og have, og i Fiskars indgår Iitala, Rörstrand, Raadvad og Gerber. Fiskars, der er grundlagt i 1649, har en omsætning på omkring 5,5 mia kr, så Royal Copenhagen burde være i gode hænder.

Hvad var det så Fiskars overtog 1. januar 2013?

Antallet af medarbejdere i produktionen i de to store porcelænsfabrikker Bing & Grøndahl og Den kongelige Porcelainsfabrik, der i 1987 begge indgik i Royal Copenhagen, er faldet med omkring 3000 medarbejdere gennem de sidste 25 år, hvor Royal Copenhagen nu kun beskæftiger omkring 100 medarbejdere i Danmark, heraf kun få i produktionen, om man kan kalde det sådan, idet der kun fremstilles Flora Danica i Danmark, mens resten af produktionen er flyttet til Thailand eller andre lavtlønslande. Jyllands-Posten har i en artikel oplyst, at det i Danmark koster 125 kr at producere en termokop, mens man i Thailand kan gøre det for 27 kr, hvor vi hos isenkræmmeren må betale mellem 300 (Hvid riflet) og 500 kr (Mega Mussel)!

Indtil 2003/2004 havde Royal Copenhagen til huse på hjørnet af Smallegade og Søndre Fasanvej, hvorefter virksomheden flyttede til lejede lokaler i et industriområde i Glostrup.

Siden 2009, hvor Nordea var ved at lukke Royal Copenhagen, er der udover personalereduktionerne og udflagingen af produktionen også sket en større reduktion i sortimentet.

Herudover sælges Royal Copenhagen's produkter på færre markeder, idet man har trukket sig ud af Belgien, Holland, England samt Rusland og Kina, men fortsat forhandles i Danmark, Tyskland, USA, Japan, Sykorea og Taiwan med 12 RC-butikker og 117 shop-in-shops butikker.

Spændende kunne det være, om nogen kastede sig over regnestykket med såvel Carlsbergs som Axcel's ejerskab - hvad er der blevet trukket ud af de forskellige virksomheder, der har været en del af Royal Scandinavia?

Retfærdigvist skal det dog tilføjes, at kun få af de europæiske porcelænsfabrikker har det særlig godt i dag - de fleste har få ansatte, men producerer stadig på stedet, hvor de altid har ligget og dermed bevaret såvel historien som tilknytningen til stedet.

Tilføjes kan det, at Konkurrencestyrelsen i øjeblikket behandler en sag, hvor isenkræmmerkæden Imerco ifølge Berlingske Business beskylder Royal Copenhagen for at have presset isenkræmmerne med krav om bestemte priser til skade for forbrugerne. Således skulle Imerco være blevet truet med at leverancerne af Royal Copenhagen's produkter ville stoppe, fordi Imerco ville sælge produkterne til en lavere pris en Royal Copenhagen ønskede, hvilket ikke er tilladt.

Bøger, kataloger og artikler om dansk keramik 2013

ved Gunnar Jakobsen

Japanisme på dansk · Kunst og design 1870-2010. Af Mirjam Gelfer-Jørgensen. Arkitektens Forlag [Website: www.arkfo.dk], København 2013. 424 s. ill. litt. noter. register. ib. 450 kr. [Beate Andersen, Inger Louise Bach, Thorvald Bindsbøll, Karin Blom, Ludvig Brandstrup, J.J. Bregne, H.A. Brendekilde, Christian Bruun, Anne Marie Carl Nielsen, J.P. Dahl-Jensen, Elisabeth Drewes Kofoed, Valdemar Engelhardt, Gutte Eriksen, Fanny Garde, Carl Halier, Niels Hansen Jacobsen, K. Hansen Reistrup, Effie Hegermann-Lindencrone, N.G. Henriksen, Gerd Hiort Petersen, Hans Hjorth, Thora Hjorth, Suzette Skovgaard Holten, Georg Jensen, Chr. Joachim, Richard Kjærgaard, Elise Konstantin-Hansen, Nathalie Krebs, Arnold Krog, Pietro Krohn, Knud Kyhn, C.F. Liisberg, Finn Lynggaard, Morten Løbner Espersen, Bodil Manz, Richard Manz, Ursula Munch-Petersen, Hans Munck Andersen, Dorthe Møller, Erik Nielsen, Niels Nielsen, Patrick Nordström, Gunnar Nylund, Cathinca Olsen, Johanne Oppermann, Ole Palsby, Carl Petersen, Christian Poulsen, L.A. Ring, Sigrid Ring (Sigrid Kähler), Inger Rokkjær, Joakim Skovgaard, Niels Skovgaard, Harald Slott-Møller, Edith Sonne Bruun, Snorre Stephensen, Eva Stæhr-Nielsen, Sys Thomsen, Nils Thorsson, Georg Thylstrup, Tora Urup, Hans Vangso, Gertrud Vasegaard, Myre Vasegaard, Ivan Weiss, Per Weiss og J.F. Willumsen m.fl. samt Alumina, Bing & Grøndahl, L. Hjorth's Terracotta-Fabrik, P. Ipsens Enke, Kjøbenhavns Leervarefabrik (G.A. Eifrig), Den kongelige Porcelainsfabrik, Herman A. Kähler, Erik Mangor A/S, A. Michelsen, Nylund & Krebs' keramiske Værksted, Royal Scandinavia, Saxbo og Utterslev Pottemageri (Johan Wallmann)].

Influences from Japan in Danish Art and Design 1870-2010. By Mirjam Gelfer-Jørgensen. Arkitektens Forlag [Website: www.arkfo.dk], København 2013. 424 s. ill. litt. noter. register. ib. 450 kr.

Pia Andersen. Las Cuatro Estaciones. Maleri og porcelæn udført hos Royal Copenhagen. Galerie Provence, Vadum 2013. 36 s. incl omslag, se specielt s 3 samt 10-11 og 18-19 [Porcelænsvaser dekoreret for Royal Copenhagen i 2012]. ill. litt. [Udstilling i Brøndsalen på Frederiksberg 2013].

Vietnam - ingen skår i samvittigheden. Interview af Anne Black og Mrs. Hang ved Marie Larsen. Udvikling. 40. årg. 3/2013, s 34-36. ill. [Khanh An Ceramics i Bat Trang i Vietnam, hvor Anne Black får produceret sine ting].

Lysets handlinger. Peter Brandes. Vejleå Kirke · Ishøj. Af Ettore Rocca, Duncan Macmillan og Pia Skogemann. Aarhus Universitetsforlag, Aarhus 2013. 240 s,

se specielt s 156-158 og 168 ff. ill. litt. noter. (s 7-34 Brudt lys, en regnbuekirke. Af Duncan Macmillan, s 35-47 I Urskitser, s 48-65 Vejleå Kirkes glasmalerier. Af Pia Skogemann, s 66-77 II Isak, s 78-87 III Job, s 88-99 IV Kain og Abel, s 100-119 V Lazarus, s 120-139 VI Getsemane, s 140-167 VII Korsfæstelse og opstandelse, s 168-185 VIII Krucifiks, s 186-211 IX Kirkesølv, s 212-222 X Orgel og lysglobe, s 223-233 Kunst, arkitektur og tro. Af Ettore Rocca, s 335 Den gang og femten år derefter. Af Peter Brandes og s 236-239 Bibliografi. [De omtalte bøger relaterer direkte og indirekte til Peter Brandes' arbejde med kristen kunst]).

Works of Light. Peter Brandes · Vejleå Church. By Ettore Rocca, Duncan Macmillan and Pia Skogemann. Aarhus University Press, Aarhus 2013. 240 s, se specielt s 156-158 og 168 ff. ill. litt. noter. (s 7-34 Refracted Light, A Rainbow Church. By Duncan Macmillan, s 35-47 I Original Sketches, s 48-65 The Stained Glass Windows. By Pia Skogemann, s 66-77 II Isaac, s 78-87 III Job, s 88-99 IV Cain and Abel, s 100-119 V Lazarus, s 120-139 VI Gethsemane, s 140-167 VII Crucifixion and Resurrection, s 168-185 VIII Crucifix, s 186-211 IX Church Silver, s 212-222 X Organ and Candle Globe, s 223-233 Art, Architecture and Faith. By Ettore Rocca, s 335 Then, and Fifteen Years Later. By Peter Brandes og s 236-239 Bibliography. [These publications relate directly or indirectly to Peter Brandes's work with Christian Art]).

fifty / fifty / fulby. Hans og Birgitte Börjeson. En fortælling om os og vores keramiske værksted i Fulby gennem 50 år. Fulby 2013. 64 s med spiralryg. ill. litt. dansk og engelsk tekst. (s 4-5 Fulby femti i fuld form/ Fulby - Fine form at fifty. Af/by Bodil Busk Laursen, s 6-8 samt 57 og 60 Min keramiske historie/My pottery story. Af/by Hans Börjeson og s 44-45 Om keramikmarkeder/About pottery markets).

fifty / fifty / fulby. Hans og Birgitte Börjeson. kunst & borger. 203. jul-aug 2013, s 5-12 samt forside (s 6 fulby femti i fuld form. Af Bodil Busk Laursen og s 8-11 kunsten at salte. Af Jorunn Veiteberg). ill. litt.

Finale. Lis Ehrenreich/Poul Pedersen. Galleri North, København 2013. 32 s. ill. litt. (s 3 Forord. Af L.E. + P.P. og s 20 Reduced HVID Af Lis Ehrenreich).

The French Connection. Royal patronage and the origins of porcelain production in Denmark. By Ulla Houkjær. The French Porcelain Society Journal. Volume V [Essays in Honour of Dame Rosalind Savill. Ed. by Oliver Fairclough]. 2013. [Louis Fournier]. *

Porcelæn i verdensklasse. Tema: Fanny Garde & Effie Hegermann-Lindencrone. Af Bolette Bramsen. Antik & Auktion. 16. årg. 5/2013, s 40-45. ill. litt.

Ler. 16 digte. Af Eske K. Mathiesen. Galleri Fjaltring, Fjaltring 2013. 20 s. [Digte skrevet til Mette Gravlev Poulsens udstilling i Galleri Fjaltring].

Arje Griegst. Goldsmith, Designer and Sculptor/
Guldmed, designer og billedhugger. By/af Kerstin Wickmann. Forlaget Vandkunsten, København 2013. 409 s. ill. litt. noter. parallel dansk og engelsk tekst. (s 212-227 Smykker i porcelæn/Jewellery in Porcelain og s 230-249 Et spisestel, der er skyllet op på land/A Dinnerware Like "Washed Ashore" Shells [Konkyllie]). [Den kongelige Porcelainsfabrik].

Kunsten kommer med hjem af Christina B. Kjeldsen. Alt [for damerne] Interiør. Februar 2013, s 53-59, se specielt s 53 samt 56 (Værkstedet · Kerativ baghusstemning) og 57 (Hjemmet · Klassisk svensk charme). ill. [Jeanette Hiiri].

Anne Mette Hjortshøj. By Anne Mette Hjortshøj. The Log Book 53. 2013, s 12-15. ill.

Kirsten Holm · Stanislaw Zoladz. Dronninglund Kunstcenter, Dronninglund 2013. 25 s, se specielt s 4-13. ill. (s 1 Forord. Af Jette Abildgård, s 5 Den følsomme sansning · Keramik i mesterklassen. Af Lars Lisberg og s 6-7 og 11 [Tekst]. Af Kirsten Holm).

Susette Holten født Skovgaard. - Den glemte søster. Red. af Anne-Mette Villumsen og Teresa Nielsen. Forord af Anne-Mette Villumsen og Teresa Nielsen. Skovgaard Museet [Website: www.skovgaardmuseet.dk], Viborg 2013. 224 s. ill. litt. ib. noter. 175 kr.

Steen Ipsen. An Opus in Nine (and counting) Movements. By Noel Montrucchio. New Ceramics. 4/2013, s 34-37. ill.

Hånden om leret. Lone-Lotte Janns. KunstCentret Silkeborg Bad, Silkeborg 2013. 40 s. ill. litt. (s 5 Forord. Af Iben From, s 13-18 Hånd om leret. Af Lisbeth Tolstrup).

Kristine Markussen - En unik kunsthåndværker/Kristine Markussen - Eqqumiitsuliortoq asseqanngitsoq/Kristine Markussen - A unique art craftsman. Red. af/by Bjarne Ljungdahl. Panigiit, Sisimiut 2013. 81 s. ill. dansk, grønlandsk og engelsk tekst. (s 9-17 Kristine Markussen - En unik kunsthåndværker af vor tid. Af Bjarne Ljungdahl, s 21-29 Kristine fortæller selv, s 33-43 Kristine Markussen - Eqqumiitsuliortoq asseqanngitsoq. All. Bjarne Ljungdahl, s 45-53 Kristine nammineq oqaluttuarpoq, s 57-65 Kristine Markussen - A unique art

craftsman. By Bjarne Ljungdahl og s 67-77 Kristine is telling about herself).

Kynos - 'som en hund'. Af Erik Meistrup. Danske Kunsthåndværkere, København 2013. [8 s]. ill. [Marianne Steenholdt Bork].

Sagas of the Gods on Ceramics by Anne Cirkola. [Project]. new ceramics. 5/2013, s 48-49. ill. [Helle Theilgaard og Anne Cirkola].

Lin Utzon. Kastrupgaardssamlingen, Kastrup 2013. 132 s. ill. (s 4-5 Forord/Preface. Af/by Inge Dybbro, Sine Kildeborg & Karen Margrethe Fabricius, s 8-13 og 16-21 Lin Utzon. Af/by Ebbe Mørk, s 23-75 Udsmykninger /Commissioned works, s 77-89 Porcelæn/Porcelain, s 91-99 Dekorerede Madammer/Painted Ladies, s 100-101 ff og 104-105 Lin, Luchu og lavendlerne/Lin, Luchu and the lavender. Af/by Thomas Mølviq, s 107-127 Siurells/Siurell dance samt s 128-129 og 130-131 Biografi/Biography).

Knabstrup keramik. Kvalitet til folket. Af Mathilde Rude. Antik & Auktion. 16. årg. 4/2013, s 62-65. ill.

Den kongeliges redning. [I dag ligger Royal Copenhagen i Thailand, hvor dygtige thaier maler Musselmalet og andre keredanske stel. Alternativet havde været et stop for produktion af Kgl. Porcelæn]. Af Bolette Bramsen. Antik & Auktion. 16. årg. 6/2013, s 22-25. ill. [Lotte Wamberg (direktør for Royal Copenhagen) og Mogens Hansen (direktør for fabrikken i Thailand) samt Bente Stenting (oplærer de thailandske medarbejdere i kvalitetskontrol) og Ouh (thailandsk musselmaler)].

Et blik i en keramiksamlers verden. Søholm-Keramik. Af Ninna og Dennis Riber. Historia Forlag, Odense 2013. 4, 6, 267 s. ill. fabriksmærker og sign. 254,95 kr. [H. Andersen, Richard Andersen, Bastian Backhausen, Noomi Backhausen, Knud Basse, Poul Brandborg, Flemming Brylle, Nanna Ditzel, Maggi Edsböcker, Arne Finne, Ernst Grundtvig, Johannes Hedegaard, Lars Hegstrup, Gerd Hiort Petersen, Holm Sørensen, Christel Holmgren, Christer Holmgren, Mette Høm, Hanne Jensen, Mads Chr. Jensen, Svend Aage Jensen, Einar Johansen, Børge Jørgensen, Poul Knudsen, Jennie Koch, Astrid Kristoffersen, Svend Lindhart, Orla Muff, Lisbeth Munch-Petersen, A. Nielsen, Børge Nielsen, Herne Nielsen, Jais Nielsen, Kai Nielsen, Rigmor Nielsen, Svend Nielsen, Richard Nissen, Haico Nietzsche, Ejnar Paulsen, Maria Philippi, Arne Ranslet, Ove Rasmussen, Per Rehfeldt, Bjørn Sartor, Gerhard Sausmark, Henning Seidelin, Joseph Simon, Birgit Stoltz Andersen, Nis Stougaard, Lars Thirslund, Gerda Thune Andersen, Grethe Thøgersen, Ejner Trelund, Günther Wegener, Chr. L. Wolffsen, H. Ancher Wolffsen, Herman Wolffsen og Doreen Worts].

Med kærlig hilsen fra naturen. Af Karen Døssing. Antik & Auktion. 16. årg. 6/2013, s 34-39. ill. litt. [Michael Blædel og hans samling af Syberg-keramik].

Biennalen for Kunsthåndværk og Design 2013/The Biennale for Craft and Design 2013. 109 s. ill. (s 9 og 11 Velkommen til Biennalen for Kunsthåndværk og Design 2013/Welcome to the Biennale for Craft and Design 2013. Af/by Hanne Lange Houlberg, s 24-27 Hantverkets återkomst i designvärlden/The Reappearance of crafts in the world of design. Av/by Dennis Dahlqvist, s 29-53 De seks nominerede til Biennaleprisen/The Six Nominees for the Biennale Prize. [s 30-33 Inger Heebøll og s 34-37 Kristine Tillge Lund] Af/By Louise Mazanti, s 54-58 Kunsthåndværk og kommunikation: stadig meget at lære/Crafts and Communication: Still Much to learn. Af/by Jessica Hemmings, s 80-86 Tavse skrig/Tacit Shouting. Af/by Jivan Astfalck). [Anja Margrethe Bache, Julie Bartholdy, Lis Biggas, Louise Birch Sørensen, Manuel Canu, Inger Heebøll, Heidi Hentze, Marie Torbensdatter Hermann, Sara Vedel Hurtigkarl, Christin Johansson, Kristine Tillge Lund, Marianne Nielsen, Vibeke Rytter, Christina Schou Christensen, Lise Seier Petersen, Lone Skov Madsen, Jean-François Thiérior og Anne Tophøj samt Claydies (Tine Broksø og Karen Kjældgaard-Larsen)].

Keramiske Veje 2013. Bredgade Kunsthandel, København 2013. [19 s]. ill. (s 2-3 [Forord]. Af Kirsten Dybbøl). [Beate Andersen, Bente Hansen, Sten Lykke Madsen, Bodil Manz, Malene Müllertz, Jane Reumert og Gunhild Aaberg].

project network. International Ceramic Research Center Guldagergaard, Skælskør 2013. 31 s. ill. (s 4-5 Introduction. By Mette Blum Marcher). [Lea Nielsen].

project network. International Ceramic Research Center Guldagergaard, Skælskør 2013. 23 s. ill. (s 4-5 Introduction. By Mette Blum Marcher). [Line Maria Lund].

DOK#1. Design og Kunsthåndværk. Aalborg 2013. 98 s. ill. (s 7 og 9 Forord/Preface. Jeg er sgu stolt!/We should all support and be proud of DOK#1. Af/by Kent Wolfsen). [Nanna Andersen, Anette Bjerregaard, Lone Borgen, Helle Bovbjerg, Anette Friis Brahe, Trine Bruun Hansen, Lene Dahl, Anne Flohr, Kari Giebelhausen, Mette Maya Gregersen, Dorthe Hansen, Niels Huang, Camilla Hvidberg, Dorthe Hybel, Gitte Jensen, Lærke Langballe, Tina Langhoff, Hanne Marie Leth Andersen, Nina Lund, Susanne Daelsgaard Moeskjær, Louise Maagaard, Birthe Rågård, Laila Stenderup, Karina Weihrauch og Lotte Westphael samt CircusClay Keramik (Heidi Bielfeldt og Elisabeth Laursen) og Potteriet].

Terres. Copenhagen Ceramics invites. Galerie Maria Lund, Paris 2013. [46 s]. ill. (s 2 og 3 par/by Margaux Brugvin samt s 4-5 og 6-7 "Terres" d'exploration/Exploring clays. Par/by Yves Michaud). [Karen Bennicke, Martin Bodilsen Kaldahl, Turi Heisselbeg Pedersen, Esben Klemann, Esben Løbner Espersen, Marianne Nielsen, Pernille Pontoppidan Pedersen, Andreas Schulenberg, Bente Skjøttgaard og Kristine Tillge Lund samt enkelte keramikere af anden nationalitet].

Contemporary Tableware. By Linda Bloomfield. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 160 s. ill. litt. index. hf. 25 £. [Rigmor Als Jørgensen og Lars P. Søndergaard Gregersen].

Natural Glazes. Collecting and making. By Miranda Forrest. The New Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 112 s. ill. litt. hf. 16,99 £. [Lotte Glob].

Additions to Clay Bodies. By Kathleen Standen. The New Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £. [Mette Maya Gregersen og Barbro Åberg].

Sculpting and handbuilding by Claire Loder. The new Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 128 s. ill. litt. [Manuel Canu og Merete Rasmussen].

Bøger på vej – Danmark 2013-2015

Dansk Keramisk Bibliografi. Af Gunnar Jakobsen. Ny revideret og opdateret udgave. Forlaget Vandkunsten [website: www.forlagetvandkunsten.dk]. 2013.

Lertøj i Danmark 1600-1900. Red. af Annali Bork, Bodil Møller Knudsen & Lennart S. Madsen. Ehlers Lertøjssamling, Museum Sønderjylland [Website: www.museum-sonderjylland.dk].

Spor i Keramikken & Keramiske Profiler 1880-2012. Af Ane Maria og Annimi Holst Schmidt. Rhodos [Website: www.rhodos.dk].

Dansk kunstnerkeramik. Bestandskatalog ved Bodil Busk Laursen. [Designmuseum Danmarks samling af dansk kunstnerkeramik 1930-2010]. Designmuseum Danmark [Website: www.designmuseum.dk].

Saxbo. [Arbejdstitel]. Red. af Mirjam Gelfer-Jørgensen med bidrag af Mirjam Gelfer-Jørgensen, Morten Løbner Espersen, Teresa Nielsen og Anders Uhrskov.

Europæisk fajance. Holland, Frankrig, Tyskland 1600-1800. Bestandskatalog ved Ulla Houkjær. Designmuseum Danmark [Website: www.designmuseum.dk].

50 år med julens borde fra Royal Copenhagen. Af Lone Rahbek Christensen. teNeues Verlag [Website: www.teneues.com], Kempen. 15.10.13. 220 s. ill. Tillige engelsk [*50 Years of Christmas Tables · Stories told through porcelain - Royal Copenhagen*] og tysk udgave. ib. 49,90 €.

Torbjørn Kvasbø. Between the Possible and the Impossible. By Jorunn Veiteberg and Kerstin Wickmann. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2013. 184 s. ill. litt. noter. engelsk, norsk og svensk tekst. 39,80 €.

Pottery in Archaeology. By Clive Orton and Michael Hughes. Cambridge Manuals in Archaeology. Cambridge University Press [Website: www.cambridge.org]. 2013. 340 s. ill. litt. hf. 25 £.

Vessels Variety. By Hanne Thomsen, Kristine Bøggild Johannsen and Annette Rathje. Danish Studies in Classical Archaeology: ACTA Hyperborea. University of Chicago Press [Website: <http://press.uchicago.edu>]. 2013. 320 s. ill. litt. noter. hf. 35 £.

5000 Years of Tiles. By Hans van Lemmen. British Museum Press [Website: www.BritishMuseum.co.uk], London. 07.10.13. 304 s. ill. litt. hf. 25 £.

Back to Earth. Von Ai Weiwei bis Picasso. Die Wiederentdeckung der Keramik in der Kunst. Von Martin Henatsch. Katalog. Wachholtz [Website: www.wachholtz.de], Neumünster 2013. 240 s. ill. litt. ib. 28 €.

The Della Robbia Pottery, Birkenhead. 1894-1906. By Peter Hyland. Antique Collectors' Club Ltd. [Website: www.accdistribution.com/uk], Woodbridge. 30.10.13. 230 s. ill. litt. ib. 45 £.

Friendship forged in fire · british ceramics in america. American Museum of Ceramic Art · AMOCA. [Website: www.ceramicmuseum.org]. 2013. 60 s. ill.

Handmade in Britain by Jo Norman. V & A Publishing [Website: www.vam.ac.uk], London 2013. 176 s. ill. litt. ib. 25 £.

Qualitätskeramik der Renaissance aus Husum. Die Töpferei in der Süderstraße 11. Von Frauke Witte. Husum Druck [Website: www.verlagsgruppe.de], Husum.*

Der schöne Schein. Deutsche Fayencekunst. Hgg. Patricia Brattig, Petra Hesse og Tobias Friedrich. Bestandskataloge des Museums für Angewandte Kunst Köln (Bd. XVII). Kehrer Verlag [Website:

www.makk.de / www.artbooksheidelberg.com], Heidelberg 2013. 437 s. ill. litt. noter. ib. 39,90/49,90 €.

Die Porzellan-Manufakturen des Thüringer Waldviertels. Eine Privatsammlung von Thüringer Porzellanfiguren des 18. Jahrhunderts im Fuldaer Stadtschloss. Von Gregor K. Stasch. Imhof Verlag [Website: www.imhof-verlag.de], Petersberg. 300 s. ill. litt. noter. ib.

Art déco in Schlesien - Porzellan und Glas /Art déco na Slasku - porcelana i szkło. Herausgeber Markus Bauer. Schlesisches Museum zu Görlitz. 2013. 64 s. ill. tysk og polsk tekst. hf.

A History of Eighteenth-Century German Porcelain. The Warda Stevens Stout Collection. By Christina Nelson & Letitia Roberts. Hudson Hills Press Inc. [Website: www.hudsonhills.com], Easthamton 2013. 568 s. ill. litt. noter. ib. 60 £.

Meissener Tabatieren des 18. Jahrhunderts/Meissen Snuffboxes of the 18th Century. Von/by Barbara Beaucamp-Markowsky. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München. 07.11.13. 280 s. ill. litt. noter. ib. 45 €.

Frankenthaler Porzellan. Von Barbara Beaucamp-Markowsky. Schriftenreihe der Gesellschaft der Keramikfreunde e.V. Düsseldorf. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2008-2013. ill. litt. noter. register. ib. Bd. 1: *Die Plastik.* 2008. 644 s. 98 €. Bd. 3: *Das Geschirr.* november 2013. 640 s. 98 €. Bd. 2: Beiband *Die Archivalien* (zu Bd. 1 und 2). 2010. 412 s. 89 €.

Lust auf Dekor. KPM-Porzellane zwischen Jugendstil und Art Deco. Die Ära Theo Schmuz-Baudiß. Hg. Bröhan-Museum, Landesmuseum für Jugendstil, Art Deco und Funktionalismus, Tobias Hoffmann und Claudia Kanowski. Wienand Verlag [Website: www.wienand-koeln.de], Köln 2013. 200 s. ill. litt. noter. 39,80 €.

Orden auf königlichem Porzellan. Das Tafelservice vom Eisernen Helm und die Feldherrenporzellane der königlichen Porzellanmanufaktur Berlin. Kulturstiftung des Hauses Hessen Museum Schloss Fasanerie. Michael Imhof Verlag [Website: www.imhof-verlag.de], Petersberg 2013. 240 s. ill. litt. noter. hf. 29,95 €.

Arbeit, Holz und Porzellan. Herzog Carl I. von Braunschweig-Wolfenbüttel und die Wirtschaftspolitik im 18. Jahrhundert. - Der Weserdistrict. Von Thomas Krueger. 2. korrigierte Auflage. Verlag Jörg Mitzkat [Website: www.mitzkat.de], Holzminden 2013. 80 s. ill. hf. 14,80 €.

Die Aelteste Volkstedter Porzellanmanufaktur. Ihre Geschichte von der Gründung bis heute. Von Christoph Fritzsche. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 31.10.13. 360 s. ill. litt. ib. 78 €.

Vessel / Sculpture 2. German and International Ceramics Since 1946. By Olaf Thormann. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 15.11.13. 504 s. ill. litt. tysk og engelsk tekst. ib. 45 €.

Avantgarde für den Alltag. Jüdische Keramikerinnen in Deutschland 1919-1933. Marguerite Friedlaender-Wildenhain, Margarete Heymann-Marks, Eva Stricker-Zeisel. Hg. von Ingeborg Becker und Claudia Kanowski. Bröhan Museum [Website: www.broehan-museum.de], Berlin 2013. 120 s. ill. litt. hf. 18 €.

Arnold Schlader. Von Frank Günter Zehnder. Wienand Verlag [Website: www.wienand-koeln.de], Köln 2013. 176 s. ill. ib. 29,80 €.

Andenken an Kiel. Souvenirs aus der Sammlung des Kieler Stadt- und Schifffahrtsmuseums. Von Julia Liedtke. Husum Druck [Website: www.verlagsgruppe.de], Husum 2013. 144 s. ill. ib. 19,95 €.

Amphora. Die Porzellan- und Keramikmanufaktur in Nord-Böhmen. Von Volker Mölle Riessner. Pro Business [Website: www.pro-business.com], Berlin 2013. 293 s. ill. litt. engelsk, tysk og tjekkisk tekst. hf. 49 €.

Henry van de Velde. Raumkunst und Kunsthandwerk. Ein Werkverzeichnis in sechs Bänden. Bd. 3: Keramik. Von Thomas Föhl und Antje Neumann. Seemann Henschel [Website: <http://henschel.txt9.de>], Leipzig. marts 2014. 650-750 s. ill. litt. noter. ib. 148 €.

The Greek Vase. The Art of the Storyteller. By John Oakley. British Museum Press [Website: www.BritishMuseum.co.uk], London. 14.10.13. 156 s. ill. litt. ib. 25 £.

Italienische Majolika aus Goethes Besitz. Von Johanna Lessmann. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 01.04.14. 360 s. ill. litt. noter. ib. 49,80 €.

View of Delftware. By Marion S. van Aken-Fehmers. Waanders Uitgeverij [Website: www.waandersboekverkopers.nl], Zwolle 2013. 112 s. ill. litt. ib. 15 €.

Schwarze Keramik in Portugal. Ein Bericht über die Schwarzbrandkeramik. Von Werner Tobias. 2. Aufl. Books on Demand. 2013. 172 s. ill. hf. 28,90 €.

Newcomb Pottery and Craftworks. By Zusanne Ormond & Mary E. Irvine. 2nd ed. Pelican Publishing Co [Website: www.pelicanpub.com], Louisiana 2013. 196 s. ill. litt. ib. 38,95 £.

The Arts and Crafts of Newcomb Pottery. By Charles Lovell and Sally Main. Skira Rizzoli [Website: www.rizzoliusa.com], New York. 22.10.13. 352 s. ill. litt. ib. 65 \$.

George E. Ohr. The Greatest Art Potter on Earth. By Eugene Hecht and Garth Clark. Skira Rizzoli [Website: www.rizzoliusa.com], New York. 29.10.13. 224 s. ill. litt. ib. 50 \$.

George Ohr. Sophisticate and Rube. By Ellen J. Lippert. University Press of Mississippi [Website: www.upress.state.ms.us]. 01.12.13. 240 s. ill. litt. ib.

Eva Zeisel. Life, Design and Beauty. By Pat Kirkham et.al. Chronicle Books [Website: www.chroniclebooks.com]. 15.10.13. 256 s. ill. litt. ib. 50 \$.

Adam Silverman Ceramics. By Lisa Gabrielle Mark and Brooke Hodge. Skira Rizzoli [Website: www.rizzoliusa.com], New York 2013. 192 s. ill. litt. ib. 60 \$.

Dark Light. The Ceramics of Christine Nofchissey Mchorse. By Garth Clark and Mark del Vecchio. Fresco Fine Art Publications. 2013. 110 s. ill. ib. 39,95 £.

From Object to Concept. Global Consumption and the Transformation of Ming Porcelain. By Stacey Pierson. Hong Kong University Press [Website: <http://www.hkupress.org>], Hong Kong 2013. 260 s. ill. litt. noter. ib. 34,50 £.

Ming! Porcelain for a Globalised Trade. By Eva Ströber. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 20.10.13. 240 s. ill. litt. noter. 58 €.

Vessels of Influence. China and the Birth of Porcelain in Medieval and Early Modern Japan. By Nicole Coolidge Rousmaniere. Bristol Classical Press Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London. 192 s. ill. litt. noter. hf. 16,99 £.

Collecting Chinese and Japanese porcelain. In pre-revolutionary Paris. By Stephane Castellucio. J. Paul Getty Museum [Website: www.getty.edu], Los Angeles. november 2013. 224 s. ill. litt. noter. ib.

Zen Landscapes. Perspectives of Japanese Gardens and Ceramics. By Allen S. Weiss. Reaktion Books [Website: <http://press.uchicago.edu>]. oktober 2013. 272 s. ill. ib. 49 \$.

Japanische Keramik - Aufbruch im 20. Jahrhundert. Bildung von Tradition, Moderne und Individualität 1900-1945. Von Gisela Jahn. VDG Weimar [Website: www.vdg-weimar.de], Weimar 2014. [Udgives tillige på engelsk].

Interpreting Ceramics. Selected Essays. By Jo Dahn & Jeffrey Jones. Wunderkammer Press [Website: www.wunderkammerpress.com]. 2013. 216 s. ill. litt. hf. 19,99 £.

Heinz und Ingrid Siery. Keramik - Bronzen - Raumgestaltung · Keramik - Bronze - Interieur. Ein Leben mit der Kunst. By Horst Makus et.al. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2013. 176 s. ill. ib. 39,80 €.

500 Teapots. Volume 2. By Jim Lawton. Lark Books [www.larkbooks.com]. 07.10.13. 420 s. ill. hf. 17,99 £.

Paperclay. Art and Practice. By Rosette Gault. New Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 160 s. ill. litt. hf. 19,99 £.

Sustainable Ceramics. A Practical Guide. By Robert Harison. New Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London. 24.10.13. 144 s. ill. litt. hf. 19,99 £.

3 D Printing for Artists, Designers and Makers. By Stephen Hoskins. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London. 07.11.13. 144 s. ill. litt. hf. 29,99 £.

Digital Crafts. Industrial Technologies for Applied Artists and Designer Makers. By Ann Marie Shillito. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 160 s. ill.litt. hf. 24,99 £.

Dansk Keramisk Bibliografi *medlemstilbud*

Dansk Keramisk Bibliografi udkommer ultimo 2013 i en ny revideret og opdateret væsentligt udvidet udgave på Forlaget Vandkunsten. Medlemmer af Keramikvens Venner vil i løbet af efteråret blive tilbudt bibliografien til en særpris via email. Medlemmer uden emailadresse vil kunne få prisen oplyst ved henvendelse til sekretæren.

www.keramikkens-venner.dk

På **www.keramikkens-venner.dk** finder du foreningens vedtægter, oplysninger om dens bestyrelse samt ikke mindst oplysninger om kommende arrangementer, generalforsamling, generalforsamlingsreferat mv samt links på internettet til forskellige udstillingssteder i Danmark samt andre nyttige links.

www.keramikkens-venner.dk er endnu ikke færdigudviklet og vil stadig blive udbygget. Foreningen modtager gerne forslag til forbedring af websiten, såden bliver endnu mere spændende.

e-mailadresser

Keramikvens Venner har e-mailadresser på en hel del af sine medlemmer, men mangler stadig en del.

Bestyrelsen skal derfor opfordre de medlemmer, der har en e-mailadresse til at meddele sekretæren denne samt holde sekretæren opdateret med ændringer.

Det gør bl.a., at vi i en længere periode har udsendt en e-mail forud for arrangementer, både som en påmindelse til de, der har meldt sig; men også for at give de, der ikke har meldt sig, en chance for at deltage i arrangementet.

Værkstedskeramik købes

Keramik af Gutte Eriksen, Gertrud Vasegaard, Lisbeth Munch-Petersen og Christian Poulsen købes af privat samler. Jeg giver den bedste pris for gode værker. Henvendelse: Jens D. Bukh, email: jens.bukh@regionh.dk, tlf.: 22 62 28 13.

Japanisme på dansk · Kunst og design 1870-2010. Af Mirjam Gelfer-Jørgensen. Arkitektens Forlag [Website: www.arkfo.dk], København 2013. 424 s. ill. litt. noter. register. ib. 450 kr.

Influences from Japan in Danish Art and Design 1870-2010. By Mirjam Gelfer-Jørgensen. Arkitektens Forlag [Website: www.arkfo.dk], København 2013. 424 s. ill. litt. noter. register. ib. 450 kr.

Japanisme på dansk · Kunst og design 1870-2010 er en prægtig publikation at få i hænderne - eller snarere at lægge frem foran sig på bordet, da den vejer flere kilo. Men ret placeret kan man nyde en billedmæssig lystvandring gennem et meget spændende område af dansk kunst og design fra perioden 1870 til 2010: Japanismen.

Fornemmelsen af at være på en oplevelsesrig rejse formidles også af en velskrevet tekst, der på elegant vis flettes omkring de mange illustrationer med et netværk af oplysninger, analyser og tanker om det omfattende emne.

I et indledende kapital skitseres begrebet *japanisme* som dækkende ret forskelligartede sider af en voksende interesse i Europa og Amerika i det 19. århundredes sidste fjerdedel for det indtil da ret ukendte Japan. Nogle steder i Verden blev denne japanismens første bølge blot en modesag omkring det fremmedartede og kuriøse. I Danmark og nok videre i det nordlige Europa blev indflydelsen fra den japanske æstetiske kultur mere indgribende og af længere varighed.

En række faktorer synes at påvirke denne særlige udvikling i specielt Danmark, hvor man med betydelig succes søgte at dreje japanismen fra at være et modefænomen til at blive egentlig stildannende. Det skete i sammenhæng med forsøget på at markere dansk kunsthåndværk stærkere internationalt, hvilket også lykkedes især inden for det keramiske område med Den kongelige Porcelainsfabrik og Bing & Grøndahl i spidsen. Den historie er naturligvis blevet fortalt før, men bliver i den foreliggende publikation klart sat ind i det større sammenhæng.

Man brugte på de danske porcelænsfabrikker i 1880'erne mest de japanske motiver som en katalysator for en fornyelse af det tekniske og i brugen af naturmotiver på en ny måde. Det egentlig japansk inspirerede var dog kun en begrænset del af produktionen. Men det reflekteredes også til andre områder af dansk kunsthåndværk, og det blev for dansk keramik i bred forstand begyndelsen til en vekselvirkning med det japanske, som fik blivende betydning. Dette forhold søges eftervist i den foreliggende publikation, som

derved også bliver en beretning om dansk keramik helt frem til vor egen tid. Det er, som forfatteren selv bemærker, et område, der stadig mangler sin helt udtømmende publikation, selv om de senere år har set en række monografier om enkelte af de betydeligste keramikere.

Forfatteren nævner også i de indledende bemærkninger, at japanismen er næsten ubearbejdet i dansk forskning og ikke engang synes at have interesseret nogen som afgangsspeciale ved universiteterne i Danmark. Dette holder dog ikke helt. Således skrev Iben Kim Kjær, der udgik fra Institut for æstetiske fag, afdelingen for kunsthistorie ved Aarhus Universitet i 2005 et omfattende speciale om "Japanismen i Danmark fra 1885 til 1890. En analyse af japanismens indhold og rolle i moderniseringen af dansk kunstindustri". Iben Kim Kjær relaterer i øvrigt sit arbejde til en utrykt, men ikke ukendt tekst af Gunhild Borggreen fra 1999 med titlen "Ideals of the Past. Japanism in Danish Art".

Mirjam Gelfer-Jørgensen selv er en af de flittigste forsker-skribenter inden for emnet dansk kunsthåndværk og kunstindustri fra det 18. til det 20. århundrede med vægtige publikationer især omkring dansk møbelkunst. I det foreliggende værk om japanismen henvises i et velordnet og stramt noteapparat ganske ofte til forfatterens egne tidlige værker, og derfra til yderligere kildehenvisninger. Det kan være lidt af et puslespil, men det har fristet anmelderen til at genlæse forfatterens meget imponerende tobindsværk om Dansk Kunsthåndværk, hvor bd. 2 (fra 1982), som dækker perioden fra 1950 til nutiden, bl.a. med et kapitel (V pp 117-165) med titlen "Orientens tur-retur. Japanisme og naturdyrkelse", der næsten kan ses som en synopsis til det nu foreliggende værk. Allerede her skitseres en udvikling, der fra japanismens første fase fra tiden før 1900 bringer os langt ind i det ny århundrede og helt frem til nutiden.

Ifølge forfatterens notehenvisninger i såvel hendes ældre som nye bog er en meget vigtig kilde til forståelse af udviklingen i dansk kunsthåndværk og kunstindustri i det 19. århundredes slutning en lang række artikler i Tidsskrift for Kunstindustri (1885-1899). Netop derfor kunne man måske have ventet en omtale af Pietro Krohns ganske vigtige tekst fra 1897 (TfK 1897, pp 105, Om Det danske Kunstindustrimuseum, et foredrag holdt på Stockholmsudstillingen 1897), der perspektiverer tidens kunsthåndværk med f.eks. japanske kurvearbejder som kvalitetsforbillede, men ellers meget præcist konkluderer, hvad der er nyt og fornyende her mod århundredets slutning og peger frem mod det ny århundrede. Da jeg finder denne tekst ganske væsentlig til

belysning af forventningen til japanismens betydning som integreret i fremtidens kunsthåndværk og kunstindustri, tillader jeg mig at citere nogle brudstykker af Krohns tekst, der i øvrigt tidligere er blevet fremhævet af f.eks. Viggo Sten Møller i Dansk Kunstindustri bd. 1 fra 1969 og i Kunstindustrimuseets udgivelse "Japan Fascination" fra 1991: ... *nu har det tyvende Aarhundredes Stil begyndt at vise sig. Over Amerika og England er den kommen, den har modtaget rige Impulser fra Japan. Den kaster al overflødig Dekoration bort, den søger praktisk at simplificere Formerne og at lade Stoffet, hvoraf Arbejdet er gjort, komme til sin fulde Ret. ... Kunstindustri er først og fremmest Haandværksarbejde, der til Punkt og Prikke opfylder sin Brugsbestemmelse og er udført i Overensstemmelse med det Stofs Fordringer, hvoraf det er lavet. ... Formen betinges også af Stoffet, Hensynet til Brugen, Benyttelsen, Hensynet til Stoffet, det er de første Hensyn, som skulle tages, men det er ikke nok. Nej, nu skal Skønheden tillige komme til. Der er imidlertid en hemmelighedsfuld Forbindelse mellem en Gjenstands hensigtsmæssige Form og dens Skønhed. ... Altsaa, søg først at forme Gjenstanden fast og bestemt til sit Øjemed og kun til det, saa vil den altid have sin Skønhed.*

Disse ord kunne jo være skrevet af en af funktionalismens fortalere mange år senere eller af en Japan-begejstret professor i design i 1960erne med et lidt andet ordvalg. Men meningen er vel heller ikke fjernt fra de fine og tankevækkende konklusioner i det afsluttende kapitel "Æstetisk slægtskab" i Japanisme-bogen.

I dette værk er japanismen i det 20. århundrede behandlet i to lange kapitler, hvoraf det sidste "Integreret japanisme samt nye impulser fra Japan" er på næsten 200 sider. Synspunktet er som nævnt, at japanismen fortsætter i dansk kunst(håndværk) og design gennem hele det 20. århundrede, først med meget sporadiske og ikke særligt overbevisende eksempler gennem århundredets første halvdel i noget forfatteren forsøgsvis kalder dekorativ japanisme. Der er dog ingen tvivl om, at Japan-interessen dykker fra det 20. århundredes begyndelse, efter den har vist sin nytte i profileringen af en ny og fremadrettet side af kunsthåndværket.

Det er muligt, at den indarbejdede lærdom om de japanske idealer kommer til at ligge bag en sammenknytning af mange forskellige påvirkninger i udviklingen af dansk formgivning frem til efter Anden Verdenskrig.

Men helt sikkert er det, at Japan-interessen igen nærmest bragede igennem fra omkring 1955 og har været ret vedvarende lige siden med en bredere og samtidigt mere direkte kontakt med Japan end under den tidligere japanisme.

Fuldstændig overbevisende kalder forfatteren den moderne japanisme for en integreret japanisme, idet den udvikles ud fra en underliggende kulturel viden

eller oplæring, som for ganske mange af genrens udøvere måske slører, hvorfra impulserne stammer. Det er imidlertid ret sikkert, at en udløsende faktor her i Norden var den store bolig- og designudstilling H 55 i Helsingborg i 1955 med bl.a. et idealiseret japansk (bolig)interiør skabt af en japansk arkitektstuderende på ophold i Helsingfors og med tilknytning til designeren Kaj Franck (denne er jo ofte interessant i japanisme-sammenhæng og kan i øvrigt netop nu et kvart århundrede efter sin død ses på en lille udstilling på Designmuseum Danmark).

I første omgang var det især arkitekter, der blev grebet af den ny Japan-bølge, men i flere tilfælde mente disse arkitekter selv, at det var en inspiration, som kom fra Amerika. I 1960erne og 1970erne, hvor påvirkningen fra Japan var stærkest, gav det sig de mest markante udslag inden for keramik og tekstil, områder, der lige som arkitekturen beskrives bredt af Mirjam Gelfer-Jørgensen på grundlag af omfattende studier og samtaler med en række af de arkitekter og kunsthåndværkere, der har haft særlig tilknytning til Japan eller hvis værker synes at afspejle en indflydelse fra Japan.

Det er en vigtig forskning, fordi mange af disse vidner nu ikke længere kan give direkte udsagn, og mange brikker i udviklingen stadig mangler at blive helt rigtigt placeret. Det står dog fast, at kontakterne til Japan på især det keramiske område og inden for studieglasset har været af allerstørste betydning: Nogle af de danske kunstnere har haft så stærk en tilknytning til Japan, at det har medført langvarige eller ligefrem årelange ophold i det fjerne land. Lidt i flæng skal nævnes keramikeren og glaskunstneren Finn Lynggaard, keramikærteparret Bodil og Richard Manz, Ivan Weiss og Per Weiss, Inger Rokkjær og mange flere. For nogle af disse er Japan-påvirkningen i perioder meget tæt på forbillederne, hos andre bliver det til en mere integreret japanisme. Lidt i særklasse er den rolle, der tillægges keramikeren og Japan-formidleren Sys Thomsen, hvis meget store, efterladte materiale faktisk findes nedpakket på Kunstindustrimuseet (Designmuseum Danmark). Sys Thomsens placering i moderne dansk og japansk keramik kommer utvivlsomt til at stå mere markant i fremtiden.

Lidt kan synes for meget, når man i anmeldelsen af et så helstøbt værk som det foreliggende om japanismen, er blevet fristet til en kritisk dialog med forfatteren og nogle supplerende synspunkter på i virkeligheden ganske få og måske underordnede områder.

Forfatterens tese om japanismen som en ubrudt bevægelse gennem mere end hundrede år og en vigtig inspiration for dansk kunsthåndværk i hele den periode vil nok fortsat blive diskuteret, men den kan også blive styrket, når bogen utvivlsomt vil inspirere til yderligere

forskning og analyse af udviklingen, især vedrørende første halvdel af det 20. århundrede.

Den integrerede japanisme som betegnelsen for den senere del af udviklingen er meget overbevisende og vil nok blive stående, selv om bølgen af japanindflydelse i anden halvdel af det 20. århundrede skulle vise sig at være mere kompleks end det umiddelbart synes.

Anmelderen har læst bogen som et forskningsmæssigt hovedværk i dansk kunsthistorie, men glæder sig over, at det samtidigt er en bog, som vil kunne læses med stor interesse af enhver, der indfanges af det spændende emne.

Jørgen Schou-Christensen

Et blik i en keramiksamlers verden. Søholm-Keramik. Af Ninna og Dennis Riber. Historia Forlag, Odense 2013. 4, 6, 267 s. ill. fabriksmærker og sign. hf. 254,95 kr.

Vi har med denne bog af vores indsamlede keramik fra fabrikken Søholm, prøvet at vise den del af deres nicheproduktion, der omhandler figurer og bedre prydenstande inkl. relieffer. Det er ikke hele Søholm Keramikproduktion, men vi har dog fået samlet ca. 1200 dele. [Tekst på bogens bagside].

For nogen tid siden blev jeg af redaktøren af *keramiske noter*”, Gunnar Jakobsen, bedt om at anmelde denne bog om Søholm. Om jeg ville anmelde den? Ja selvfølgelig og hvor dejligt at nogen beskæftigede sig med netop denne fabrik. Jeg skrev en bog for Bornholms Museum om fabrikken for tyve år siden - det måtte bestemt være på tide med en ny bog.

Søholm var en af de helt store arbejdspladser på Bornholm i flere generationer og en af arbejderbevægelsens kooperative virksomheder, kan man sige, idet det var Keramisk Fagforbund og til sidst SID, der fra 1938 til lukningen i 1996 stod som ejer af fabrikken.

Det er en gammel fabrik, grundlagt i 1835, med stor betydning for udviklingen af den bornholmske keramik. Også en fabrik med en overvældende produktion, generelt ikke keramik for feinschmeckere, men for den brede befolkning. Og dem er der mange af. Fabrikens produkter har været at finde i snart sagt hvert andet hjem i Danmark, hvis man skal sætte det lidt på spidsen!

”Et blik i en keramiksamlers verden” hedder denne nye bog om Søholms keramik af Ninna og Dennis Riber. Lidt tekst og ganske mange billeder. To samleres præsentation af deres egen - meget store - Søholmsamling og et udtryk for en vældig samlerglæde og en nærmest

ukritisk begejstring for fabrikkens store, brogede produktion.

Min baggrund for at vide noget om Søholm er - ikke at jeg har arbejdet på fabrikken - men at jeg som museumsmand har været med til at indsamle keramik og ikke mindst arkivalier til Bornholms Museum. Første gang da fabrikken flyttede fra den oprindelige beliggenhed i Grønnegade i Rønne til nye, moderne fabrikslokaler i 1989 - og igen da fabrikken pludselig lukkede i 1996. Da skulle alt væk!

Jeg har desuden arrangeret indtil flere udstillinger om Søholm, skrevet om fabrikken, talt med medarbejdere og ledelse, sikret billeder af personale og produktion, altså arbejdet med at sikre fabrikkens historie på alle måder. Bogen vi i 1992 udgav om Søholm var et samarbejde mellem Bornholms Museum og fabrikkens tidligere, mangeårige direktør Bertel Jørgensen og en dygtig medarbejder Svend Aage Jensen. Så der blev arbejdet grundigt med materialet.

Men - jeg har netop aldrig arbejdet på fabrikken - og da jeg skulle anmelde denne bog, tænkte jeg, at det kunne være en god idé at få en snak om bogen med en tidligere medarbejder fra Søholm. Anni Cederblad var uddannet keramisk maler på fabrikken og ansat der i alt 12 år. Fra 1971 og med et par afbrydelser frem til 1987. Det betyder, at Anni kender de fleste af de ting, der er omtalt i bogen, særdeles godt, flere af dem har hun selv dekoreret.

I 1970'erne blev det tunge, nu synes vi bombastiske, stentøj moderne, gerne med tilsvarende nærmest rustikke dekorationer. Stellene hed bl.a. ”Kaktus”, ”Erika” og ”Noomi” og Anni holdt af at arbejde med dekorationerne, der nærmest skulle modelleres op - så tykke skulle malerstrøgene være. Noomi Backhausen var virksomhedens førende kunstner på det tidspunkt og Anni beundrede hendes evne til at skabe relieffer, former og dekorationer. Hun var dygtig konstaterer Anni, og hun satte sit præg på fabrikkens produktion i de sidste mange år.

Anni fortæller om mange af de ting, vi ser afbildet i ægteparret Ribers bog: Irmapien, som var en meget stor ordre i 1986, der blev malet mange blå kjoler og røde strømper. Der var gaver i massevis for SID - og så fortæller Anni, at Søholm var underleverandør til Höganäs i Sverige. Der blev sendt kassevis af hanke til Sverige - og også meget helt hvidt keramik, som var efterspurgt sidst i 1980'erne, og det blev selvfølgelig stemplet Höganäs! Vi får os en snak om de ”afrikanske” hoveder og figurer, der var moderne tilbage i 1950-1960'erne. Vi får vendt Arne Finnes populære sparebøsser, der bl.a. forestiller danske politikere dengang, Per Rehfeldts flotte ”Åbo”-tekande, Haico

Nitzsche og Einar Poulsen og deres tid som driftsledere på fabrikken. Og vi får talt om medarbejdere, arbejdsforhold, glasurer og farver. Det blev til en god snak, hvor et oplag i bogen kunne bringe os på vej med nye emner.

Nu vil den opmærksomme læser protestere: Skulle dette ikke være en anmeldelse af den nye Søholm-bog? Jo! Men hvad skal man skrive? At det er dejligt, at nogen interesserer sig for Søholm og fabrikkens store produktion og vil ofre tid og penge på at udgive en bog. Men - denne bog skulle aldrig være blevet til andet end private notater - måske på en hjemmeside, hvor man kunne glæde sig over sin egen samling og hele tiden have mulighed for at forbedre sine tekster og indsætte nye billeder, være i kontakt med andre, ligesindede samlere. Bogen er ustruktureret, en disponering af stoffet er det svært at få øje på. Fotografierne er alt for små og utydelige. De er ikke bare dårlige, de duer ganske enkelt ikke. Det kræver en god fotograf at tage billeder af keramik. Der er forskellige oplysninger om keramikken, men mange af dem er ganske enkelt ikke rigtige. Det kunne både Anni og jeg konstatere. Bogen er desværre ikke en hjælp for andre, seriøse keramiksamlere. Og så er der sjældent en linje uden en stave- eller trykfejl. Det er irriterende i en tid, hvor stavekontrollen er opfundet. Indholdsfortegnelse, udformning og mangelen på et navnerregister gør i øvrigt heller ikke bogen særlig nem at anvende som opslagsbog. Hvad er det egentlig, der står på bagsiden af bogen? Jeg forstår det ikke. Jeg ville godt have sagt noget mere positivt, men denne bog burde aldrig være trykt. Det er faktisk synd for Søholm.

Der er bevaret rigtigt meget materiale fra fabrikken, både genstande, forme og arbejdsredskaber, professionelle fotografier i hundredevis, katalogmateriale, arkivalier og meget mere. Selvfølgelig vil man kunne udgive en dybdegående og flot bog om Søholm, men det kræver, at man fordyber sig, gennemgår Bornholms Museums store samling, arbejder intenst med opgaven, og taler med mange af de keramikere, der stadig har et varmt, bankende hjerte for deres gamle arbejdsplads.

Historia Forlag siger om sig selv, at det benytter sig af den nyeste teknologi inden for print-on-demand, og kan derfor tilbyde professionelle løsninger til overkommelige priser, at det er et anderledes forlag, fordi forfatteren selv finansierer sin udgivelse, og forfatteren beholder alle rettigheder over værket - herunder de fulde indtægter fra salg, royalties og biblioteksafgifter mv, men ikke mindst producerer forlaget udgivelser, der lever op til firmaets egne strenge krav, med stor professionalisme og gedigent håndværk samt hjælper kunden gennem alle faser - fra idé til distribution og markedsføring.

Megen hjælp fra forlaget Historia har forfatterne tilsyneladende ikke fået, for man kan ikke sige, at bogen er særlig professionelt tilrettelagt, så det er i hvert fald ikke noget kvalitetsstempel og åbenbart heller ikke nogen hjælp at udgive sine bøger hos forlaget Historia, men måske bare en distributionsmulighed!

Ann Vibeke Knudsen

Sydsvenska porslinsfabriker under 1940 och -50-talet. Av Per-Gunnar Johansson. Karlshamns Museum [Website: www.karlshamnsmuseum.se], Karlshamn 2012. 96 s. ill. litt. fabriksmærker.

Sydsvenska porslinsfabriker under 1940 och -50-talet handler om fabrikkerne i det sydlige Sverige, som vi måske ikke kender så meget til, men alligevel, når man ser på de afbildede genstande, så minder nogle af dem i høj grad om noget af det, man ser på loppemarkeder i københavnsområdet. Så helt ukendte har disse fabrikkers varer ikke været i Danmark, som bl.a. især tæller Trensoms Porslinsfabrik og Promoto, der også fylder størstedelen af bogen.

Blandt kunstnerne, som vi støder på i bogen, er den danske billedhugger Ove Rasmussen (1911-1973) fra Middelfart, som i 1947 fik ansættelse på Promoto, hvor han arbejdede i nogle år, inden han i 1952 flyttede videre til Nordisk Formgivning, samtidigt med at han i 1950'erne nåede at formgive nogle skulpturelle ting udover teservicet Aladdin for Søholm på Bornholm. Sidst i 1950'erne oprettede han Båtabackens Keramik i Halland, en mindre keramisk virksomhed, der, da de var flest, havde 15 ansatte, og som han drev frem til sin død i 1973.

En anden keramikker, som vi kender i Danmark, var Stig Carlsson (1932-2008), der bl.a. har formgivet sanitetsserien Carezza for Ifö i Bromölla, og som fra 1974 havde eget keramikværksted uden for Höganäs, hvor Keramikens Venner var på besøg for en hel del år siden.

Det fremgår endvidere af bogen, at Promoto en periode, i hvert fald i begyndelsen af 1950'erne, hvor man ikke havde nogen egenproduktion, fik produceret nogle af sine varer hos Søholm og andre fabrikker.

Bogen giver en fin beskrivelse af de mindre sydsvenske porcelænsfabrikker og deres produkter fra 1940'- og 1950'erne samt dermed ikke mindst et fint tidsbillede af den tids smag, hvor produktionen har været af meget blandet karakter, men ind imellem er der eksempler på ypperlige figurer og brugsting af høj kvalitet.

Gunnar Jakobsen

Contemporary Tableware. By Linda Bloomfield. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 160 s. ill. litt. index. hf. 25 £.

Bogen er naturligt funderet i forfatterens hjemland Storbritannien, såvel historisk som nutidigt, men med udblik til omverdenen, og handler mindre om fremstillingsprocessen end om det færdige resultat.

I dag er det vanskeligt, i hvert fald i Danmark, at leve af at fremstille service til daglig brug, konkurrencen er for stor fra lavtlønslændene, hvor produktionen måske oven i købet er subsidieret. Heldigvis har dog flere yngre danske keramikere taget denne produktion op, men ofte med selve fremstillingen henlagt til Thailand eller andre af lavtlønslændene, hvor man så har tilført disse virksomheder knowhow, så standarden af produktionen højnes. Således har keramikeren Anne Black indgået et samarbejde med Khanh An Ceramics i Bat Trang i Vietnam, hvor hun får produceret sine keramiske design.

Bogen er opdelt i to hovedafsnit: Part 1: A modern approach to tradition (Introduction · China · Japan · English country pottery · The Industrial Revolution · Studio pottery · The Bauhaus influence · Scandinavia · America) og Part 2: Design and form (Contemporary design · Manufactured tableware · teapots · Bowls · Cups, saucers and mugs · Jugs · Plates · Serving dishes · Lidded pots) for at slutte med et Glossary og en Bibliography.

Part 1 er en oversigtsdel, hvor man, som det ses, kommer vidt omkring uden dog at gå i dybden, således fremtoner Scandinavia med 3 meget overfladiske sider med nogle store fotos og en sparsom tekst. Forfatteren skriver i den indledende tekst til Scandinavia, at *Characteristic of Nordic tableware are bright colours and bold patterns, often influenced by textiles, such as those of the Finish textile company Marimekko. Scandinavian folk art is also used to good effect as decoration on mass-produced tableware.* En lidt bredt malende pensel, set med mine øjne, da produktionen i Danmark, Norge, Sverige og Finland er meget forskelligartet i det 20ende århundrede, når man ser på de store porcelænsfabrikkers produktion, hvilket der i det væsentlige her er tale om.

For det finske fokuserer forfatteren på Arabia med Kaj Franck og Tapio Wirkkala samt Ulla Procopé, men om denne fabrik er der jo også udgivet en stor og omfattende bog på engelsk, så det er måske årsagen til den omfattende omtale. Men også Marimekko finder vi her, nok fordi det forhandles i Storbritannien af David Mellor.

Norge og Danmark er slået sammen i et lille afsnit, hvor Norge klares på 3½ linje, mens Danmark får 16-17 linjer, hvor oplysningerne om det danske er delvis korrekte, og hvor Rigmor Als Jørgensen er repræsenteret med et foto med nogle kander. Svenskerne må klare sig med 16 linjer samt et foto af en skål af Stig Lindberg fra Gustavsberg, hvor skålen er fundet på Victoria and Albert Museum som også gælder Kaj Francks afbildede service Kilta.

I Part 2 tages de enkelte op til behandling, hvor hver del (teapots · Bowls · Cups, saucers and mugs · Jugs · Plates · Serving dishes · Lidded pots) får nogle sider. Selv om udvalget virker noget tilfældigt [hvad det nemt kommer til i en sådan bog], så er det dog meget spændende at se de mange eksempler, hvad der både er bogens styrke og svaghed, men bogen er absolut interessant at bladere i.

I bogen finder vi - udover Linda Bloomfield - en række kendte som mindre kendte keramikere repræsenteret. Dog har kun to danske keramikere fundet vej til bogen og det er Rigmor Als Jørgensen og Lars P. Søndergaard Gregersen med Soendergaard Design.

Lars P. Søndergaard Gregersen, der har en baggrund som drejer i Brangstrup Stentøj i Humble, flyttede til London i 1993, hvor han i 1995 etablerede Soendergaard Design [Website: www.soendergaarddesign.co.uk], men flyttede i 2000 til Fressingfield i Suffolk.

Rigmor Als Jørgensen (f 1950) har sit værksted på Blågårds Plads i København og er flot repræsenteret i bogen med adskillige fotos af forskellige sider af hendes design.

Indexet henviser desværre ikke til de mange keramikere, der er repræsenteret i bogen, så de kan være vanskelige at genfinde, hvis man efter at have læst bogen vil vende tilbage til nogle af dem for at gense deres arbejder.

Gunnar Jakobsen

Infinite Place. The Ceramic Art of Wayne Higby. Ed. by Peter Held. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2013. 216 s. ill. litt. 49,80 €.

Wayne Higby (f 1943) er en af de væsentligste nulevende amerikanske kunstnere, der arbejder med keramik. Han arbejder såvel med beholderen (skålen) som skulpturen og relieffet/den arkitektoniske installation, der som oftest er tredimensionel med det storslåede amerikanske landskab som motiv. Selv om de er meget forskellige, vil jeg dog drage paralleller til en anden stor engelsk/amerikansk kunstner, David Hockney, hvis

landskaber, som det ses med det store billede fra Grand Canyon på Louisiana, ligeledes er bygget op i store flader, overraskende perspektiver og en spændende farvesammensætning.

Wayne Higby siger selv: *“I strive to establish a zone of quiet coherence - a place full of silent, empty space where finite and infinite, intimate and immense intersect.”*

Wayne Higby arbejder meget med raku, men helt anderledes end de fleste. I Higbys skåle former han tredimensionelle landskaber, ved at han skaber to billedflader, én på skålens yderside og én i skålens indre. Herved giver han skålen en overraskende rumlig dimension. Der skabes et rum i rummet, et landskab bestående af rakubrændte hvide, brune og blå/turkise flader. Et samspil af flader, udført med stor elegance, som kræver en stor teknisk kunnen. Raku anvender Higby ligeledes til sine meget store relieffer, som tilsvarende er meget flotte. Han anvender også porcelænet til sine relieffer. I 2006 skabte Higby formentlig verdens største installation i porcelæn i Miller Performing Arts Center på universitetet i Alfred, New York (herom mere i bogen ”Wayne Higby – EarthCloud” fra 2007, der er udgivet af Arnoldsche og som stadig fås fra forlaget).

Wayne Higby har modtaget den ærefulde American Crafts Movement Visionary Award fra Museum of Arts and Design i New York. American Craft Museum ser ham som én af de 7 amerikanske kunstnere, der er “genuine living legends representing the best of American artists in their chosen medium.” Han beklæder en række ærefulde poster og er bl.a. vicepræsident i International Academy of Ceramics (IAC).

Størstedelen af sit liv har Wayne Higby samtidigt med at være udøvende keramikker beskæftiget sig med undervisning og har siden 1973 været ansat ved Alfred University i New York, hvor han nu er professor.

Bogen indeholder en række essays, der relaterer til Wayne Higby og hans arbejde skrevet af Carla Coch, Helen W. Drutt English, Tanya Harrod, Peter Held, Mary Drach McInnes, Henry Sayre og Ezra Shales samt Wayne Higby.

Bogen er smukt illustreret med talrige eksempler på hans værker, såvel i raku som porcelæn, skåle, skulpturer og vægrelieffer samt fotos fra den inspirerende storslåede amerikanske natur. Bogen er, som alle bøger fra Arnoldsche, smukt tilrettelagt, en billedmæssig nydelse og en fryd for øjet. Bogen kan absolut anbefales.

Barbro Haar/Gunnar Jakobsen

Meißener Porzellane mit Dekoren nach ostasiatischen Vorbildern. Stiftung Ernst Schneider in Schloss Lustheim. Herausgegeben von Renate Eikermann. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2013. 2 bd. 240 og 460 s. ill. litt. noter. fabriksmærker. register. ib. 128 €. Udsolgt fra forlaget.

Industrimanden Ernst Schneider (1900-1977) følte sig allerede som ung meget tiltrukket og fascineret af Det fjerne Østen og dets påvirkning af Europa, som gjorde sig gældende i 1700-tallet, hvilket ledte til, at han begyndte at samle og dermed skabelsen af denne enestående samling tidlig Meißer-porcelæn.

Ernst Schneider skænkede i 1968 sin samling til Bayern, hvorefter man renoverede det lille jagt- og lystslot, Schloss Lustheim ved München, der er opført mellem 1684 og 1688, og som blev en del af Bayrisches Nationalmuseum, der herved fik mulighed for at præsentere de mere end 2000 stykker tidlig Meißer-porcelæn, som gaven bestod af.

Schloss Lustheim huser således den betydeligste samling af tidlig Meißer-porcelæn, som kun overgås af porcelænsamlingen i Zwinger, der er en del af Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Begge museer er absolut et besøg værd.

Hen ved 1/3 af samlingen udgøres af vaser og service med østasiatisk inspirerede dekorationer. Samlingen omfatter såvel tidlige som sene mere eller mindre frie efterligninger af fjernøstlige forbilleder, herunder også et betragteligt antal præcise kopier efter originaler i August den Stærkes samling, der i 1730 var bestilt af en fransk handlende hos Meißer, for at blive solgt dyrt i Paris som ægte østasiatisk porcelæn.

Bayrisches Nationalmuseum har lige siden modtagelsen af gaven haft tradition for at bearbejde samlingen forskningsmæssigt. Således har Rainer Rückert ydet en meget værdifuld og stor forskningsmæssig indsats, senest i 1990 med den meget nyttige publikation ”Biografische Daten der Meißener Manufakturisten des 18. Jahrhunderts”, hvor man også finder personer, der i kortere eller længere tid har haft deres virke på Den kongelige Porcelænsfabrik eller ved fajancefabrikkerne i Danmark eller i hertugdømmerne. Et tilsvarende opslagsværk for Danmark kunne man godt drage nytte af, idet det udover det bibliografiske også kunne bidrage til en afdækning af den europæiske udveksling af arbejdskraft og dermed gensidige indflydelse på hinandens produktion.

Dette rigt illustrerede tobindsværk, der allerede nu er udsolgt fra forlaget, består af et tekstbind og et katalogbind, rigt illustreret med fotos af de beskrevne genstande.

Bind 1 indledes med afsnittet "Einführung", som bl.a. beskriver samarbejdet mellem Ernst Schneider og Rainer Rückert samt sidstnævntes store forskningsmæssige indsats. Derudover beskrives andre væsentlige Meißenerforskere og deres værker som Masako Shono, Claus Boltz, Ulrich Pietsch, Maureen Cassidy-Geiger (Fragile Diplomacy/2007/anmeldt i keramiske noter) og Samuel Wittwer (Die Galerie der Meißener Tiere/2004/anmeldt i keramiske noter).

I det følgende store afsnit "Original - Kopie - Fälschung · Das Verhältnis der Meißener Porzellane zu den ostasiatischen Vorbildern und beider Wertschätzung in Europa", der handler om, hvorledes dette hvide guld blev holdt op mod de østasiatiske forbilleder, hvor det fra starten kneb meget i sammenligningen, men efterhånden opnåede det perfekte og dermed også kunne gøre sig gældende ved de europæiske hoffer. Afsnittet er delt op i flere underafsnit, nemlig "Meißener Porzellane nach ostasiatischen Vorbildern vor Beginn der Hoym-Lemaire-Affäre", "Die Hoym-Lemaire-Affäre (1728-1731): Meißener Kopien ostasiatischer Originale für den Pariser Händler Rodolphe Lemaire und den sächsischen Minister Graf von Hoym", "Der Pariser Luxuswarenmarkt: Handel mit den Meißener Kopien bzw. Fälschungen in Frankreich", hvor overskrifterne antyder dramaet for at slutte med et afsnit om "Neukonzeption des Japanischen Palais (1730): Die besondere Rolle der Meißener Kopien japanischer Kakiemon-Porzellane".

Hoym-Lemaire-affæren drejer sig om den franske handlende Rodolphe Lemaire's bestilling af Meißenerporcelæn dekoreret i Kakiemon-stil. Lemaire var i samme anledning i audiens hos August den Stærke, som billigede salget, men Rodolphe Lemaire havde allieret sig med den saksiske minister greve von Hoym, som sørgede for, at varerne, der gik til Paris, ikke var forsynet med Meißenerporcelænets sædvanlige fabriksmærke - to krydsede blå sværd - så de, da kvaliteten var høj, kunne sælges som det dyrere ægte japanske Kakiemonporcelæn, hvilket øgede fortjenesten ved salget for Lemaire og Hoym. Selv samlere, der var kendere af det japanske Kakiemonporcelæn tog Meißenerporcelænet for den ægte vare. Forfalskningen blev afsløret, og udover at Hoym blev afskediget, blev sagen genstand for en større polemik, hvor én bl.a. skrev, at det var bemærkelsesværdigt, at Meißenerporcelænet var mindre værd end det tilsvarende ostindiske, når det nu var af samme kvalitet! Forfalskningsaffæren endte med at komme Meißener til gavn, idet det herved opnåede den fornødne status, selv i Paris.

Bind 2 er et katalogbind, hvor samlingen af vaser og service med østasiatisk inspirerede dekorationer beskrives tematisk efter forbilleder, enten det nu er japanske eller kinesiske - en meget grundig gennemgang

med henvisninger til tilsvarende stykker i andre samlinger samt tillige litteraturen herom, men ikke mindst kommer man rimelig tæt på tingene, deres priviniens mv på baggrund af de omfattende bevarede arkiver.

Meißener Porzellane mit Dekoren nach ostasiatischen Vorbildern vil fremover uden tvivl være et uundværligt standardværk for den, der beskæftiger sig med det tidlige Meißenerporcelæn og dets forbilleder i det japanske og kinesiske porcelæn.

Gunnar Jakobsen

Developing Glazes. By Greg Daly. The New Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 128 s. ill. hf. 16,99 £.

Bogen er opdelt i følgende 6 afsnit:

1.: *Introduktion til Glasurer* omhandler arbejdsmetoderne til systematisk udvikling af glasurer. Forfatteren anbefaler en grundig registrering af materialerne, hvordan prøverne er fremstillet samt en præcis registrering af brændingsforløbet med hensyn til tid og temperaturforløb, hvis man vil opnå brugbare resultater. Find en nem testmetode og være ikke bange for at forsøge ting, som, andre siger, er umulige, er budskabet også.

"Hvad er en glasur?" forklares på en speciel måde og kommer langt omkring på en meget fortællende måde med fotografier og eksempler.

2.: *Hvordan starter man* fortæller om sikkerhed, vejning og blanding samt hvordan prøverne udføres i praksis.

3.: *System for testning af glasurprøver* er et afsnit på 40 sider, hvor man dels prøver sig frem med forskellige oxider for at lære dem at kende, efterfulgt af mere systematiske metoder bl.a. efter trekantsdiagram. Har man ikke mod på de store undersøgelser, kan man altid finde en glasur, der er pæn, ud fra de mange store farvelagte sider, og ud fra denne udvikle sin egen glasur.

4.: *Fritter og farver* er et afsnit med en hel del eksempler på forskellige farver, der kan opstå. Der er ikke den store systematik i det 3-siders afsnit, men man bemærker, at mange de mere farverige glasurer er baseret på bly.

5.: *Farveundersøgelse* er et afsnit hvor man ved hjælp af en teske og prøveglas opstillet i en retvinklet trekant kan få et overblik over farveudviklingen.

6.: *Glasuropskrifter* er et godt afsnit, som indeholder over 500 recepter med mange smukke glasurer.

Om bogen som helhed må man sige, at den er meget fortællende, instruktiv og med mange eksempler, der kræver megen nærlæsning for at få et overblik. Glasurerne omhandler ikke forskellige glasurtyper men kun mat/blank samt farverne. Bogens bedste kvalitet ligger i de mange opskrifter og fotografier af glasurerne.

Erik Linnet

Natural Glazes. Collecting and making. By Miranda Forrest. The New Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 112 s. ill. litt. hf. 16,99 £.

Introduktionen fortæller, at øen Uist, der ligger vest for Skotland, fascinerede forfatteren så meget, at hun ønskede at "genskabe" naturen rent keramisk. Til dette formål måtte der hjembringes materialer fra øen, som skulle være bjergarter, vegetation og noget af dyriske oprindelse - og dette er grundlaget for denne bog.

Efter definitionen af, hvad en glasur er, følger gode beskrivelser af de forskellige bjergarter, deres udseende, sammensætning og egenskaber.

Herefter følger en oversigt over planter og vandplanter, ikke med analyser men med deres keramiske egenskaber. Slutteligt nævnes æggeskaller, ben, muslingskaller og koraler som eksempler på kalkholdige materialer af dyrisk oprindelse.

Forbehandlingen af de forskellige materialer (formaling, brænding, udvaskning, tørring) gennemgås grundigt. Glasurtilberedning og brænding samt fejlløsninger gennemgås. Rakubrænding gennemgås også.

Lotte Glob optræder også i bogen og forklarer om sin intuitive måde at arbejde på med smeltning af klippestykker, glas, ler og sedimenter.

Bogen afsluttes med et afsnit om helbredsmæssige forhold og sikkerhed i omgangen med materialerne.

Mange smukke fotografier med forskellige naturglasurer er afbildet med tilhørende recepter. Glasurerne er altovervejende brune. Farverne kan variere og kan være lysebrune eller næsten sorte, være lysegrå eller grønlige i naturens farver, hvor det allesteds nærværende jern jo er til stede til at give dette farvespektrum.

Det er en god bog for de, der interesserer sig for naturglasurer, idet bogen er grundig, sproglig let tilgængelig (på engelsk) og omtaler ret så mange naturlige råmaterialer.

Erik Linnet

Additions to Clay Bodies. By Kathleen Standen. The New Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London 2013. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £.

Dette er en kreativ bog, der kommer vidt omkring med at kombinere det keramiske materiale med en mængde meget anderledes materialer, så der på spændende vis kan opstå et ret specielt formsprog.

Forfatteren starter med at takke de personer, der har medvirket til bogens mangesidighed ved at afgive information om deres forskellige forsøg og resultater.

Introduktionen starter med: "Ris, hundekiks, kaffebønner, korn, nødder, bark, glasperler, småsten, søm mm kan bruges. Idéer opstår; hvad sker der, hvis jeg dypper et snørebånd i støbeslikker (lerslam) og brænder det, eller blander leret med glasfibre og laver meget tynde ting eller putter græs i mit papirler eller sætter metalpinde i min drejede form?"

Bogen indeholder flotte fotografier, som instruktivt viser, hvordan de forskellige kunstnere arbejder med leret og laver deres helt specielle lerblanding med tilsætningsmaterialer med forskellige farver og former.

Der arbejdes også med brændbare materialer i leret på en måde, så det muliggør en anderledes og konkav formgivning, som virker som om, formen var natur-skabt.

En strikket tepotte, som dog er vandtæt er også et specielt eksempel. Mange smukke ting vises inden for belysning og skulpturelle ting, hvor både form og overflade fremstår spændende og anderledes.

I bogen nævnes Barbro Åberg flere steder med blandt andet sine monokromatiske skulpturer i paperclay. Derudover er Mette Maya Gregersen omtalt i forbindelse med anvendelsen af bambus, hvor store spændte former frembringes, ofte i forbindelse med flere brændinger.

Alt i alt er det en meget inspirerende og anvendelig bog for den, der vil prøve nye veje.

Erik Linnet

Sculpting and Handbuilding. By Claire Loder. The New Ceramics. Bloomsbury [Website: www.bloomsbury.com], London. 20.06.13. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £.

Sculpting and Handbuilding er en lærebog, som primært henvender sig til begyndere med en vågnende appetit på keramik og skulptur. Forfatteren, Claire Loder, der er uddannet grafisk designer, har via sit liv som maler og illustrator gradvist arbejdet sig ind i den keramiske verden, og det er hendes oplevelser gennem trial-and-error-processen, hun ønsker at formidle til læserne. Set under denne synsvinkel er bogen vellykket og vil hos mange give appetit på mere. Allerede bogens omslag varmer en dansk keramikven om hjertet. Her vises en smuk skulpturel form, udført af den danske keramikker, Merete Rasmussen. Merete er uddannet fra Designskolen i Kolding i 2005, og hun har umiddelbart herefter bosat sig i London. Hun har hurtigt etableret sig på den internationale scene med mange store udstillinger. I Danmark deltog hun bl.a. i udstillingen ”Keramik i Kolding” på Koldinghus i 2007.

Sculpting and Handbuilding er systematisk opbygget i syv hovedkapitler, der omhandler 1. Teknikker, 2. Inspiration og eksperimenter, 3. Den keramiske beholder, ”the vessel”, 4. Overfladebehandlinger, 5. Opbygning af skulpturer, 6. Kombination af teknikker og af materialer, 7. Eksempler på nutidig keramisk skulpturkunst.

Bogens hovedvægt er lagt på kapitlet om de keramiske teknikker, hvor bl.a. pølseteknik, pladeteknik, kvetseteknik, carving og pinching. For hver basal tekniktype præsenterer forfatteren en kunstner, der anvender den pågældende teknik i sit arbejde. Der er under afsnittet om pølseteknik/udrulning af strimler (coiling) at Merete Rasmussens skulpturer vises. Hun arbejder med skarptkantede bånd, der i uendelige lober bygges op i rumlige åbne konkave og konvekse former. Anvendelsen af matte ensfarvede begitninger støtter øjes vej rundt i skulpturernes tre dimensioner.

Lertyper, brændingsteknikker, og selv miljø og sikkerhedsforhold er medtaget i kapitlet.

Det kan i sagens natur være svært at undervise i inspiration, som jo gerne skulle komme indefra. Ikke desto mindre forsøger Claire Loder sig i denne kunst, og hun peger på vigtigheden af at se på den daglige omverden og alle de genstande, vi har for vore øjne, uden at vi normalt tillægger dem nogen kunstnerisk inspirationsværdi. Baseret på sine egne erfaringer og med præsentation af andre kunstnere viser hun eksempler på relationer mellem skitser, fotografi, digitale muligheder og de afledte keramiske værker. Afsnittet står en lille smule tyndt og er næppe praktisk anvendeligt.

Historien bag det keramiske ”vessel” (kar/holder/fad) får stor og fortjent opmærksomhed. Teknikkerne præsenteres, og der vises eksempler på den store spændvidde med reference til de enkelte kunstnere. Der fortsættes med eksempler på overfladebehandlinger, glasurer, begitninger, struktureringer; eksempler på skulpturelle udtryk, og kombinationer af teknikker og materialer. Som keramikker, der har været igennem hovedparten af forfatterens øvelser og forslag til keramisk begejstring, begyndte jeg at kede mig en hel del over de elementære gentagelser. Dette skal dog her ikke lægges bogen til last. Det er en god begynderbog, som man dog hurtigt vokser fra, når man har haft ler under neglene et halvt års tid.

Lad mig slutte med et citat fra bogens introduktion: *However complex the final piece is, it all starts with the elementary activity of manipulating a ball of clay in the palm of your hands. Handbuilding and sculpting is the simplest approach to clay: using this method, little equipment is needed to transform this responsive and engaging material.*

Bjarne Leth Nielsen

Medlemsarrangementer i Keramikvens Venner

Arrangement: *Foredragsaften omkring den keramiske skulptur med Mark Lauberg og Christina Schou Christensen, begge værkstedet Viktoria.*

Dato og mødetidspunkt: 21. oktober 2013, kl. 19.30.

Sted: Lægemiddelindustriforeningen, Lersø Parkallé 101, 2100 København Ø.

Arrangør: Hans-Henrik Dyhr.

Pris: 50 kr per person. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen.

Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest fredag den 11. oktober 2013.

Om arrangementet: Da den keramiske skulptur nok er et lidt overset aspekt i Keramikvens Venner, har bestyrelsen valgt at sætte fokus på dette emne. *Mark Lauberg* vil sætte fokus herpå ud fra det formmæssige, mens *Christina Schou Christensen* ud fra glasuren.

Mark Lauberg arbejder blandt andet med keramiske elementer, som bliver sat sammen på en væg efter et modulært system til et stort rumligt geometrisk ornament. Til sine mindre brugsgenstande og objekter som keramiske mobiler bruger han cirkulære former til formgivning og dekorationer.

Christina Schou Christensen arbejder med unik skulpturel formgivning men også med mindre brugsgenstande. Glasur er flydende når det når en vis temperatur i ovnen - ler er flydende før det bliver plastisk og fast. Disse stadier i materialerne forsøger hun at beholde i det færdigbrændte keramiske udtryk. Website: www.christinaschouchristensen.dk.

Arrangement: *Værkstedbesøg hos keramikeren Eric Landon.*

Dato og mødetidspunkt: Lørdag 23. november 2013, kl. 13.00-15.00.

Mødested: Tortus Studio Showroom, Kompagnistræde 23, 1208 København K.

Arrangør: Turi Heisselberg Pedersen.

Deltagertal: Maksimum 20 deltagere efter først til mølle-princippet. Medlemmer fortrinsret.

Pris: 40 kr per person. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen.

Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest fredag den 15. november 2013.

Om arrangementet: Besøg hos keramikeren Eric Landon på hans super æstetiske værksted og showroom i indre by i København. Eric Landon vil demonstrere, hvordan han fremstiller sine fine enkle former og fortælle om hans forkærlighed for drejning, der er hele omdrejningspunktet for hans arbejde. Vi ser hans keramiske produktion af drejede unika, der går under navnet Tortus Ceramics. De drejede vaser, skåle og krukker glaseres med fine stofflige glasurer i luftige pasteller, dybe karamelbrune nuancer eller delikate jordfarver. Glasurerne er opstået som et samarbejde med keramikeren Karin Black Nielsen.

Website: www.tortus-copenhagen.com.

Bestyrelse:
Hans-Henrik Dyhr, formand
Erik Linnet, næstformand
Anne Rosengaard Jørgensen,
sekretær
Birte Mathisen, kasserer
Gunnar Jakobsen
Turi Heisselberg Pedersen,
suppleant
Mariko Wada, suppleant

Formand:
Hans-Henrik Dyhr
Billensteinsvej 33
7120 Vejle Øst
Tlf 75 81 40 80

Sekretær:
Anne Rosengaard Jørgensen
Ved Stampedammen 31
2970 Hørsholm
Tlf.: 45 86 86 09
E-mail: anne.knud@post.tele.dk

Kasserer:
Birte Mathisen
Parcelvej 104 B
2830 Virum
Tlf.: 35 43 55 75
E-mail: birte.mathisen@mail.dk
Bank: Danske Bank reg nr 1551
kontonr.: 9 46 17 87

www.keramikvens-venner.dk
"keramiske noter" udgives af
"Keramikvens Venner" og
udkommer to gange årligt,
henholdsvis primo marts og
primo september.

ISSN 1603-0664
Redaktør af "keramiske noter
38/2013" er **Gunnar Jakobsen**
med tak til de, der har leveret
stof til dette nummer samt til
Barbro Haar og Hans-Henrik
Dyhr for gode kommentarer.
Redaktionen afsluttet 03/09/13.
© Gunnar Jakobsen
